

**NATIONAL ASSEMBLY OF
SEYCHELLES**

Wednesday 2nd August, 2023

The Assembly met at 9am

National Anthem

Moment of Reflection

Mr Speaker in the Chair

MR SPEAKER

Bonzour Manm Onorab. Bonzour nou zofisyé Lasanble, nou piblik ki swiv nou. Byenveni pour nou travay ozordi. Parey bann Manm i konnen, ozordi nou pe pran deba lo Rapor *TRNUC* avek bi *focus* lo son bann rekomandasyon pour nou kapab fer en rapor lo la.

Avan mon lans deba, mon a zis fer 2 pti remark lo rol Lasanble dan sa prosis. I annan sizesyon ki'n ganny leve, ki petet Lasanble pa ti neser pou li adres sa size. I ti devret zis anvoy sa bann rekomandasyon pour *successor body*.

Mon krwar i pa ti pou byen pou fer li koumsa. Mon krwar i neser ki Lasanble i entervenir dan sa prosis, a se pwen. En

rapor in ganny met devan li. E kantmenm Lalwa pa dir pou dir i devret deba lo sa rapor, sa rapor in vin devan li. I byen ki i fer en deba lo la, e ki i fer son rekomandasyon.

Enn bann rezon aköz nou'n tarde pour nou pran sa size, se ki aköz nou ti pe donn bann Manm posibilite kontakte, kominike avek zot *constituents* pou ganny zot lavi, pou ganny lavi piblik. E mon krwar i neser ki Lasanble i reflekte serten sa bann lavi.

Lo mon kote, mon zis swete ki deba i ganny fer avek respe e dan lord. E ki i napa okenn alegasyon oubyen akizasyon kont okenn person. Swa dimoun dan sa lasal, oubyen dimoun an deor.

Avek sa, *ABC* ti deside, ki nou a pran sa deba dan menm forma ki nou pran serten deba parey repons lo Leta Lanasyon. E ki bann Manm i a kapab entervenir. Nou pran 2 Manm dan kote mazorite e en Manm dan kote Lopoziyon. E nou swiv en lord.

Sak Manm pou annan 30 minit pou adrese lo sa deba apard bann *Leaders* ki annan 45 minit. Mon'n ganny lalis Manm mazorite ki le entervenir. Mon pa'n ganny lalis Manm lo kote Lopoziyon ki le entervenir. Alor letan i ariv ler,

mon pou apel Manm Lopozisyon si annan ki le adrese. Si napa nou pou zis kontinyen. Mersi.

Avek sa mon pou ouver lasal pour deba. E mon pou donn laparol premye, Onorab Bernard Georges Onorab *Leader* Biznes Gouvernman, pou li adres Lasanble. Onorab Georges?

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour tou mon bann koleg Onorab dan Lasanble. Bonzour tou dimoun ki pe swiv nou dan lakour.

Mr Speaker, le 5 Zen 1977 mon ti annan 21an. Mon ti Liniversite. Granmaten lo radyo mon ti aprann ki dan lannwit ti'n annan en koudeta Sesel. Mon ti realize a sa moman, ki mon lavi ti pou nepli parey ki mon ti'n *plan* li.

Ki bann paramet ti'n sanze. Ki ti pou annan en reazisteman ki ti pou neserer; ki sertitid dan lekel nou ti'n viv ziska sa moman ti'n kase. E ki nou ti'n antre dan en moman kot swe e vizyon en sel zonn, ti'n ranplas desizyon en mazorite. Ki Lalwa ti nepli serten. Ki nou fitir ti an dout.

Mon mazine ki bokou, si non tou Seselwa, ti annan menm lide. Serten aköz zot ti

zwaye e ti annan lesperans ki soley ti'n leve lo zot sityasyon. Lezot - aköz parey mwan, zot ti konnen ki lannen difisil ti devan zot.

Mwan Mr Speaker, mon lavi pa'n move. Me pour bokou, tro bokou Seselwa - enkli ou Mr Speaker, pandan tro lontan zot in viv bann moman difisil. Se pou zot ki nou'n rasanble konman en Lasanble Nasyonal ozordi.

Le 5 Zen 1977, mon pa ti pou'n zanmen mazine ki dan mon karyer ki ti pe konmanse konman en avoka, mon ti pou ganny apele pou azir pou bokou dimoun ki ti'n ganny arete e anprizonnen malapropo anba sa rezim ki ti swiv. E pou bokou dimoun ki ti'n perdi zot later e ki ti'n al an egzil.

Mon pa ti mazine ki en zour mon ti pou en Manm Lasanble ki ti koz lo Mosyon anmennen par Onorab Ramkalawan, pou annan en Komisyon Laverite pou regard dan sa bann fenomenn ki ti arive anba direksyon Mr Rene.

Ouswa partisip lo Komite pou prepar en Lalwa pou fer sa Komisyon vin en larealite. Ouswa pou paret devan sa Komisyon plizyer fwa pou ed zot dan zot resers pou laverite.

Ouswa pou ozordi pe koz lo rapor sa Komisyon - safwasi, Mr

Speaker, anba direksyon en dimoun ki li menm in sibir larestasyon e lanprizonman anba sa rezim.

Me se sa lavi, Mr Speaker. Ou pa kapab predir nanryen. Sel keksoz ki ou kapab fer, se fer sir ki serten pratik pa zanmen ganny repete. E met an plas bann striktir pou anpese ki en dimoun i krwar ki zis li ki konn diriz en pei. Ki pou vin ansarz desten tou en pep. Ki i pou kapab fer sa ki i anvi avek enn son frer ou ser.

Enkli; anpes li koze. Apel li en lennmi. Menas pou met li kont en miray e flit li; pran son propriyete e distribye; fors li kit son pei; met li dan prizon san zize; fer son bann siporter anmar li avek lakord e trenn li; tortir li dan prizon ouswa dan kan larme; met drog lo li epi fer li kondann prizon; bril li vivan; touy li.

E se sa spesifikman ki nou Lasanble pe ganny apele pou fer ozordi e dan sa 2 zour ki pou swiv.

I apropiye ki sa deba i ariv la, a lokazyon 30enm Laniverser nou Konstitisyon ek nou Lasanble. 30an apre ki Seselwa in deside pou met sa sistenm deryer nou. E antre dan en *l'État de droit*.

En peryod kot nou pei pou viv dan la demokrasi pli

realistik, avek bann lenstitisyon performan anba proteksyon en Konstitisyon, ki garanti tou sitwayen tou son drwa, a tou moman.

Nou zefor depi yer e ziska Vandredi, se pou pran konsyans Rapor Komisyon Laverite Rekonsilyasyon e Linite Nasyonal, pou egzamin son bann rekomandasyon. E pou fer nou prop rapor konman Lasanble Nasyonal avek Gouvernman lo sa bann rekomandasyon e bann mezir, ki nou krwar i devret ganny pran pou termin sa prosesis.

Rekonnet sa ki'n arive e rekonpans sa ki'n ganny afekte dan en fason advers par koudeta 1977; e sa ki'n swiv sa aksyon.

Komisyon *TRNUC* in soumet son rapor, parey mon'n dir. Lord sa 3 mo dan sa Komisyon, dan tit sa Komisyon, i enportan. "*Truth, Reconciliation, National Unity*". "Laverite, Rekonsilyasyon, Linite Nasyonal."

Tou i bezwen konmans par en resers laverite. San konn sa ki'n arive, nou pa pou zanmen kapab bouz devan. Alor i ti enportan pou ki la resers laverite i vin an premye. Se pour sa rezon ki sa mo i vin premye dan sa tit.

Menm nou ki'n viv isi, e menm bann ki ti soufer anba sa rezim, pa ti konn tou laverite lo sa ki ti arive.

Akoz ki later en dimoun in ganny pran, me pa later en lot? Akoz ki entel ti ganny met dan prizon, ouswa ganny touye? Lekel ki ti touy en lot nou frer? E lekel ki ti anvoy li fer sa misyon? Akoz ki ou, Mr Speaker, ou ti ganny deteni dan prizon san zize?

Tousala se bann kestyon ki tro bokou dimoun in bezwen viv avek, pandan tro lontan. Alor, i ti nesese pou konn laverite lo sa bann keksoz. Sa se premye pa pou permet sa 2 lezot pa swiv.

E la *TRNUC* in akonpli en travay remarkab e tou Seselwa an zeneral, me sirtou fanmir bann ki'n trouv lanmor ouswa disparisyon, i konnen atraver sa ki'n sorti devan sa Komisyon tou laverite lo sa bann kestyon ki mon fek demande.

Sa premye pa, donk Mr Speaker, in akonpli. E lo lapar mon *Caucus* mon remersye Komisyon pou zot travay resers. E lafason ki zot in fer ki laverite in sorti lo tou levennman dan sa peryod nwar nou listwar.

Laverite i lour, Mr Speaker. E serten fanmir ki'n ganny afekte i ankor anba sok, e pa ankor pare pou

pardonnen. Sa nou konpran. Letan ava geri zot. Me omwen zot in kapab ganny en mezir *closure* apre sa resers pour laverite. Apre tou, annou pa bliye ki Levanzil i promet ki laverite i liber ou.

Apre laverite, i vin Rekonsilyasyon. Pa Linite Nasyonal, me Rekonsilyasyon. Sa mo i enn tousel. Rekonsilyasyon. Pwen. Nou ganny apele alor pou rekonsilye lo plizyer nivo. Nou ki pe viv ozordi, nou bezwen rekonsilye avek nou pase.

In arive. Nou'n aprann sa ki'n arive, pa vo lapenn argimante. Aksepte sa ki'n arive e rekonsilye le prezan avek lepase.

Rekonsilyasyon i bezwen osi vin ant dimoun. Ant viktim ek *perpetrator*. Ant siporter sa parti politik ki ti la a sa moman, e lezot ki ti opoz li. Ant Seselwa e Seselwa. Se selman ler sa rekonsilyasyon pou'n arive ki nou pou kapab antre dan sa dernyen faz Linite Nasyonal.

Linite pa pou zanmen arive si nou pa pare pou rekonsilye. Nou pe perdi nou letan, nou pe tourn an ron. Sa se aköz rekonsilyasyon i kapab ariv en sel kou.

Rekonsilyasyon i en destinasyon. E i annan en proses kler lo ki mannyer i

kapab arive. Sa enn ki an fot, i annan latas e responsabilite pou li aksepte son fot, demann pardon e ofer a son viktim pou repar son fot.

Sa viktim li, son responsabilite se pou aksepte en demann pardon ki onnet. Anval son lanmertim, aksepte ki a sa moman sa dimoun ti feb, epi pardonn li.

Mon dir byen, ki premye pa i bezwen sorti kot sa ki responsab pou sa dimal, pa kot sa viktim.

Sa demann i bezwen onnet e i bezwen ganny swiv avek en dezir profon pou repar sa fot ki'n ganny fer.

Alor, Mr Speaker, rekonsilyasyon i en destinasyon. Ou konnen ler ou'n arive. E sakenn parmi nou, nou pou bezwen fer sa - fer sa pa separeman konman endividi e kolektivman konman en sel nasyon, en sel pep, en sel Lasanble.

Linite Nasyonal li, o kontrè, i pa en destinasyon. I en vwayaz e zanmen nou pou ariv lo son destinasyon. Linite i en mouvman kontinyel, ki bezwen ganny nourri kontinyelman.

Avan ki mon abord bann rekomandasyon dan Rapòr Komisyon *TRNUC*, permet mwan, Mr Speaker pou

remersye tou dimoun ki'n ede dan sa proses ki ti konmanse avek Mosyon dan sa Lasanble an Novanm 2016.

Nou'n reprezant nou popilasyon ler nou ti vot lo sa Mosyon. E la ankor nou pe reprezant zot, ler nou pe debat lo sa rapor. Lepep Seselwa pe ekspekte ki nou pou fer sa avek senserite e avek kouraz. Annou pa depler zot.

Nou'n pas en Lalwa ki'n permet sa proses arive. E la sa semenn nou pou pe diriz Gouvernman dan en direksyon ki nou, konman reprezantan Lepep Seselwa, nou krwar ki sa proses i devret swiv.

Apre, Mr Speaker, lo lapar Lasanble, permet mwan pou remersye bann Komisyoner *TRNUC* pour zot travay e zot devouman a sa proses.

Sa letan ki zot in donner en rapor detaye, plis ki mil, kekfwa menm 2mil paz ki zot in prodwi, i pou fer ki zot pou toultan annan en plas spesyal dan listwar Sesel.

Pa mwens, nou remersye tou *staff* Komisyon pou zot travay dir e zot respe pou zot latas, menm ler ti mank kapasite ouswa finans.

Mon partikilyerman remersye tou dimoun, viktim e *perpetrator*, *witness* e lezot eksper ki ti paret devan sa

Komisyon. Si pa ti pou zot, laverite nou pa ti pou zanmen konnen.

Lepep Seselwa i merit en pli gran remersiman pour zot langazman, pour zot kalm e pour zot kouraz pou defann prensip latransparans ek la demokrasi ki nou pe viv ladan.

Malgre sa ki zot in tande e aprann parfwa, ki ti vin konman en sok. Tou Seselwa in fer laprev ki nou kapab regard devan, ver en fitir dan linite e dan en lespri fraternel.

Me, avan ki nou ariv la, nou bezwen fer en lot travay. Sirmont en lot defi, e abord en lot letap dan redresman lepase. E sa enn i pa pou pli fasil, ouswa mwens difisil ki sa ki'n ganny fer deza.

Nou bezwen regard bann rekomandasyon ki Rapor *TRNUC* in fer. Konman en Lasanble, prepar nou prop rapor ki nou pou anvoy kot Gouvernman pou ki li i konklir sa dernyen letap e tir en laliny anba le 5 zen 1977 enn fwa pour tou.

E la, mon bezwen salye en lot dimoun. Sa se Prezidan Danny Faure ki, an menm tan ki travay *TRNUC* ti pe deroule, in pran son langazman konman Sefdeta. In aboli le 5 Zen konman en Lafet Nasyonal e in

ofer pardon a lafanmir Jeannie pour sa ki ti arive le 5 Zen 1977.

Se dan sa lespri met Sesel an-premye, ki mon demann avek tou Manm Lasanble pou abord diskisyon lo nou prosen letap dan sa parkour ki ti konmanse an Novanm 2016.

TRNUC Mr Speaker, in fer 47 rekomandasyon. Sa i dan 4 gran sapit: Lazistis, Memwar, Garanti Non-Repetisyon e Reparasyon. Dan sa 47 rekomandasyon, nou pou retrouv lobzektif Mosyon ki nou Lasanble ti adopte detrwa semenn pase, ler Lasanble ti aprouv en demann pou repas lo Rapor *TRNUC*.

Avek lobzektif ki travay sa Komisyon ki pa ankor terminen ava terminen.

Ki en landrwa permanan ava ganny trouve konman repozistwar larsiv sa Komisyon; en memoryal ava ganny propoze pou komemor viktim sa peryod nou listwar;

E ki en sistenm reparasyon ava ganny elabore pour bann viktim.

I pa mon lentansyon pou pas atraver tou rekomandasyon Komite *TRNUC*, Mr Speaker. Dan bokou ka, sa bann rekomandasyon i spesifik e zot kapab ganny aborde ansanm.

Olye fer sa, mon propoze

pou regard rekomandasyon dan konteks sa 4 sapit. E propoz sa ki kapab ganny enkli dan rapor Lasanble ki pou ganny soumet avek gouvernman.

Premye sapit; Lazistis. Dan sa 5 rekomandasyon ki Komisyon in fer anba sa tit, Komisyon pe demann ki bann *perpetrator* ki pa'n ganny *amnesty* i ganny pourswiv.

Ki bann zofisye servis piblik, ouswa Lafors Defans ki'n ganny mansyonnen konman *perpetrator*, i ganny met deor e pa ganny anploye dan servis piblik ankor.

Ki ACCS i ganny demande pou fer lanket dan bann ka koripsyon dan *SMB* e dan *SPDF*; e ki Gouvernman i ranforsi vitman e avek lafors lanket dan benefis ki serten dimoun in gannyen, E ki zot pa kapab eksplike.

Enn bann lobzektif *TRNUC*, sete pou amenn lazistis pou bann ki ti'n azir dan en fason enzis anver lezot sitwayen.

Lazistis i enportan, Mr Speaker. Lazistis i konpri aksepte e repar en fot. Si en o zofisye, ouswa menm e pti zofisye dan servis piblik, ouswa dan ansyen *SPDF* in komet en lofans.

Ouswa in anrissi son lekor atraver son pozisyon dan en

lenstitisyon piblik, sa dimoun i bezwen rann kont. Napa lot fason pou fer lazistis.

Alor, mon siport rekomandasyon Komisyon pou ki lanket i ganny fer par lapolis e *ACCS*, pou determinen si in annan swa lofans; swa labi, swa koripsyon par okenn dimoun ki ti ansarz ouswa anploye dan Gouvernman, dan bann parastatal ouswa dan *SPDF*.

Depandan lo sa ki lapolis ouswa *ACCS* a trouve, zot a pran aksyon neserer. Mon propoze ki nou Lasanble i adopte sa seri rekomandasyon e demann Gouvernman pou met zot an-aplikasyon.

Malgre sa, mon pa pou siport aksyon ki Komisyon in propoze pou pous okenn travayer servis piblik e anpes zot ganny anploye ankor dan sa servis. Mon pa war sa pou zis - non selman aköz mon en manm tim '*Sesel pou tou son zanfan*'. Me aköz mon konsyan ki Rekonsilyasyon e Linite Nasyonal pou soufer avek en tel mezir.

Lazistis i bezwen ganny fer, wi. Me mon prefere ki si okenn bann dimoun i ganny trouve koupab, zot ganny demande pou rann sa ki zot in gannyen malapropo avan ki zot ganny pini.

Nou bezwen dan sa demars ki nou pe antreprann, balans lazistis avek rekonsilyasyon. En lizye pour en lizye, pou fer nou tou aret war kler, Mr Speaker.

Mon propoz avek Lasanble alor, lo sa sapit, ki nou *tread carefully* e ki nou pa; swa les le koupab zwir zot byen malaki. Ouswa dan nou ferver, nou bliye ki 'rekonsilyasyon' i prosen letap dan sa prosesis lo nou semen linite nasyonal.

Dezyenm sapit; Memwar. Sa set en size tre enportan e i amenn nou drwat lo sa balans ki mon fek koz lo la. Setadir balans memoryal sa ki'n arive lo en kote ek lobzektif met lepase deryer nou. E bouz devan "*with a sense of common purpose*" parey Lalwa TRNUC i demann nou, lo en lot kote.

Se 2 size ki difisil pou rekonsilye ansanm. Me se pa 2 size ki enkonpatib. E mon konvenki ki nou pep i konpran sa. Nou ganny apele pou viv nou diferans toulezour. Nou ganny apele pou met delo dan nou divin ler i nesaser, e pa rann gal pou gal.

Dan domenn politik, nou fer sa tou le 5an. Sakenn i siport son parti. I lager pou ki i ganny eleksyon. Nou gognard kanmarad. Nou koz parol kontrer.

Me ler vot in fini konte, sa ki'n perdi i rantre kot li. Sa ki'n gannyen i selebre. E Lendi bomaten nou tou nou rebran nou travay e nou lavi parey avan. Se sa ki nou pe ganny apele pou fer dan sa sapit.

Dan 5 rekomandasyon ankor, Komisyon i demande ki zot travay pa ganny oubliye dan en fason, ki sa ki'n arive pa pou zanmen kapab ganny repete.

Zot rekomandasyon spesifik, se ki zot rapor e travay Komisyon dan tou son laform i ganny prezerve, e ganny difize dan tou lalang ofisyel Sesel.

Ki en Program *Outreach* i ganny etabli kot zot travay i ganny partaze avek piblik e dan *curriculum* bann lenstitisyon skoler, enkli dan en versyon ki zanfan a kapab konpran.

Ki en sant lenformasyon i ganny etabli dedye a travay Komisyon. Ki en istoryen i ganny apwente pou ekri listwar definitif Sesel depi Lendependans. Finalman lo sa sapit, Komisyon i demande ki en *successor body* i ganny apwente dan en peryod 6 mwan, pou konplet travay ki Komisyon pa'n kapab konplete, ler son manda ti terminen.

La, Mardi, sa 2 Komisyoner in eksplik nou an detay sa ki i reste pou fer pou konplet zot travay. E lekel ki zot

krwar i devret ganny apwente lo sa *successor body*.

Avek serten pti sanzman, mon dakor avek sa bann rekomandasyon, Mr Speaker. Sa ki'n arive dan nou pei depi lannwit le 4 a le 5 Zen 1977, fodre pa zanmen i ariv ankor.

E meyer fason pou anpes sa, se pou nou annan en memoryal permanan lo sa peryod nou listwar. La, pou nou zenerasyon, sa bann keksoz i ankor fre dan nou lespri. Me dan 10an, dan 20an nou pou'n bliye.

An menm tan, bann ki anvi ki nou bliye pou kontinyen donn nou zis en kote nou listwar. Nou kontinyen tann sa isi menm dan sa Lasanble.

"Ki Mr Rene ti en gran boug."

"Ki i ti fer bokou pour Sesel."

"Ki Sesel pa ti pou la si pa ti li." Eksetera, eksetera.

Les mwan koz kler lo sa size, Mr Speaker. Mon napa okenn dout ki, konman en politisyen, Mr Rene e son disip Mr Michel, ti annan en lanvi senser pou amelyor lavi Seselwa. Zot rikord i koz pou li tousel.

E mon pa pou asiz la ozordi e dir ki sa 2 msye pa'n fer nanryen ki bon pour lavansman nou pei. E mon pa'n kanmi pou

dir menm keksoz devan Komisyon *TRNUC*, an piblik.

Me se pa sa size nou deba ozordi. Fodre pa nou tonm dan pyez, ki mon'n tande tro bokou fwa dan mon karyer politik kot en madanm i dir;

"Wi msye, mon mari i bwar e i bat mwan ler in bwar. Epi i dezord parey tou zonm. I annan enn de galan. Me i sonny mwan byen, alor mon reste avek li."

Dan menm fason, mon pa aksepte ki akoz Mr Rene e Mr Michel ti fer sa ki byen pour en seksyon nou popilasyon, ki ankor kontan zot - ki nou pa devret akiz zot pou sa ki zot in fer ki mal.

E zot in fer bokou sa ki mal. Zot in fer en kantite sa ki mal! Se sa bann laverite ki Komisyon *TRNUC* in met devan Lepep Seselwa.

Mr Rene ti kapab fer tou son dibyen; swa konman Premye Minis, swa konman Prezidan, san ki i ti bezwen pran pei par lafors. San ki i ti bezwen *ban* parti politik. Met son oponan dan prizon; pran zot later; egzil zot;

Annou pa bliye ki se li ki ti dir; "Si zot pa kontan, avyon i pase, kite ale". Bat zot; tortir zot; touy zot.

Sa bann konportman pa pou zanmen, zanmen kapab balans dibyen ki in fer. E Komisyon in konpran sa tre, tre byen. Zot konnen ki i pou kontinyen annan sa ki nou apel bann *apologist*. Bann ki pou fer leskiz pour Mr Rene. Ki pou anvi ki nou bliy son bann atosite. E konsantre lo son bon kote.

Isi menm dan sa Lasanble nou kontinyen tann sa bann parol. E dan sa bann deba ki nou pou swiv, mon garanti ki nou pou tann ankor.

I annan alor en sel fason pou nou pa bliy le pase, Mr Speaker. E sa se pou swiv sa seri rekomandasyon *TRNUC*. Mon propoze ki nou Lasanble i adopte sa seri rekomandasyon e demann avek Gouvernman fer sa bann keksoz swivan.

Premyerman; Ki en komite i ganny apwente pou konplet travay sa Komisyon an sa ki konsern bann travay transkripsyon ek tradiksyon.

Dezyenmman; Ki en landrwa i ganny dezinyen pou repozistwar bann arsiv sa Komisyon dan tou son laform, e kot piblik i kapab ganny akse.

Trwazyenmman; Ki rapor sa Komisyon i ganny partaze avek tou dimoun ki enterese. Ki dan lekol sa rapor i ganny met lo *curriculum* dan en fason

apropriye. Ki en rapor senplifye i ganny prepare, pou ki bann dimoun ki napa letan pou lir rapor an antye i kapab swiv sa ki ladan.

E ki en istoryen i ganny demande pou ekri en listwar balanse e korek nou pei, depi Lendependans. Trwazyenm sapit; Garanti Non-Repetisyon. Enn bann lobzektif Komisyon *TRNUC* sete pou fer de sort ki zot travay ti pou kapab inifye nou pep. Akoz se atraver Linite Nasyonal ki nou pou kapab asire ki nou pa zanmen repet sa bann levennman, dan sa ban lannen nwar nou listwar.

Mon ti dir pli boner ki Linite Nasyonal i en vwayaz. E se selman ler nou vwayaz ansanm konman en pep dan linite ki nou pou kapab garanti, ki en lot Mr Rene e en lot Parti *SPUP/SPPF* pa zanmen pran nou pei otaz ankor.

Dan sa sapit son rekomandasyon, Komisyon *TRNUC* in fer plis rekomandasyon ki dan lezot. 32 an tou. Nou napa letan pou pas an revi tou sa bann rekomandasyon. Me zot tou zot annan menm bi.

Sa se pou ki plis *training* i ganny donner lo size drwa imen. Ki bann lenstitisyon lord e lape pa derap ankor e abiz zot

pouvwar. Ki bann Lenstitisyon Leta i perform alaoter.

Ki i annan plis sipor pour bann lenstitisyon ki balans pouvwar Gouvernman. Ki napa kontrol santral lo bann antite Gouvernman, enkli Zidisyer. Ki lafors defans i ganny *training* siplemanter lo zot rol, eksetera.

Mon sizere ki nou rapor i les Gouvernman swazir parmi sa seri 32 rekomandasyon, lekel ki merit ganny swiv. Mon war ki bokou sanzman in deza arive dan bokou sekter.

Si i annan ankor detrwa landrwa kot politik i ankor domin aksyon Gouvernman, i kler ki lapolis ek Lafors Defans in sanze depi sa lepok, ler zot ti konsider zot konman 'Solda Rene' pou defann larevolisyon.

Ozordi lafors lord e lape in pran en tournir profesyonnel kot se pa en zonm, en parti, ouswa en rezim ki zot defann. Me se nou patri, nou pep, nou demokrasi.

Lo sa size, Mr Speaker, permet mwan pou retourn an aryer e sizer lezot mezir pou garanti ki nou pa zanmen repet sa ki'n arive.

Propozisyon in ganny fer ki en landrwa i ganny dezinyen pou repozistwar bann arshiv sa Komisyon dan tou son laform e kot piblik a ganny akse. Sa i

lakle pour nou pei pa zanmen repet sa ki'n arive.

An mezir ki en Programm Ledikasyon e Sansibilizasyon i ganny antreprann dan nou bann lenstitisyon skoler, ek bann servis Gouvernman. E an mezir ki servis piblik i ganny depolitize e pran en pli gran lanpler profesyonnel, nou osi bezwen memoryaliz sa ki'n arive e bann ki'n soufer.

Alor, mon pe propoze lo sa size, ki ansanm avek sa repozistwar arshiv e travay Komisyon Laverite, nou osi etabli dan sa menm lespas, en memoryal pou bann viktim Dezyenm Repiblik.

Sesel napa drwa bliy zot. E bliye sa ki Seselwa in fer avek Seselwa. Si nou serye lo size, nou bezwen aksepte ki bann viktim i bezwen zot memoryal, kot viziter dan sa landrwa pou kapab war portre; Gerard Hoarau, Claude Monnaie, Hassan Ali e Gilbert Morgan, pou sit detrwa legzanp.

Me pa selman sa, viziter pou kapab osi war sa pti morso later ki Julien D'Offay ti annan Anse la Mouche, lo lekel i ti'n konstri son lakaz, en restoran e en laboutik souvenir, avek tou son *saving* e tou lafors son travay. E ki'n ganny pran zis akoz i ti siport en lot parti politik.

Viziter a osi kapab war portre Prizon Gran Polis. Loto Simon Desnousse brile apre - e bokou ankor lezot senbol ki pa pou zanmen – zanmen ariv ankor dan nou pei.

A picture speaks louder than words, dikton i dir nou, Mr Speaker. Sa ki'n donn zot lavi, zot byen, zot laliberte pou nou pei pa kapab ganny oubliye. Zot merit zot plas dan nou listwar. E zot prezans pou servi konman en *reminder* sa ki'n arive. E sa ki zanmen, zanmen nou devret les ariv ankor!

Mon mazine ki serten pou war en kontradiksyon dan sa ki mon pe propoze, avek bi nou parkour rod rekonsilyasyon ek linite nasyonal. Serten pou dir ki en tel lespas, en tel memoryal pou senpleman diviz nou plis, e gard sa moman nwar dan nou listwar vivan, olye les li disparet avek letan.

Me non, Mr Speaker. Pa koumsa ki rekonsilyasyon i marse. Wi, avek letan, sa bann levennman ava gradyelman vin mwen enportan e konmans sorti dan nou memwar kolektif.

Me fodre pa ki nou les zot disparet. Akoz si nou fer sa, nou pe kondann nou lekor pou repet menm keksoz en lot zour. E se pa sa bann dimoun ki lakoz sa

kalamite ki'n arive dan nou lepase.

O kontrer, si i annan en group dimoun ki napa drwa koz lo sa size, se bann ki'n met nou pei dan sa sistenm, oubyen bann ki'n benefisye avek sa sistenm.

Rekonsilyasyon i en zafer egalite. En dimoun san en kouto, pa pou kapab demann rekonsilyasyon avek en dimoun ki annan en kouto dan son lanmen. Swa, tou lede i bezwen annan menm zarm. Swa, se sa enn ki annan en kouto ki bezwen fer premye pa.

Alor Mr Speaker, pou ki i annan legalite ant sa 2 kote, - viktim i bezwen pran menm plas ki sa ki ti lakoz son soufrans. Nou ki pa'n zanmen siport koudeta, nou'n bezwen viv avek le 5-zen tou le-z-an. E pandan plis ki 20an, nou ti bezwen sibir lafanfar ek lafet sa zour.

Eski nou realize ki degre soufer en group Seselwa ti soufer, sak fwa ki sa zour ti arive? Nou ti bezwen pas lo Laveni le 5 Zen. Nou ti bezwen ekout zot sanson revolisyoner lo radyo. Nou ti bezwen pas devan Moniman Zonm Lib. E ler i sorti lopital e i retourn lo son podyonm, nou pou bezwen pas devan li ankor.

Ozordi in ler pou redres sa sityasyon. Nou bezwen viv avek zot senbol, zot zour. Les viktim osi annan zot landrwa. Les Seselwa annan tou lede senbol.

Se selman dan sa fason ki pou annan lekite dan nou pei. E se sel fason ki nou pou kapab regard kanmarad dan lizye, e trouv sa rekonsilyasyon ki sa Lasanble ti ofer dan Lalwa *TRNUC*.

Si mon'n fer sa propozisyon a sa moman, Mr Speaker, se pou entrodwir dernyen seri rekomandasyon Komisyon.

Parey sa enn ki mon fek fer, sa se size ki pou amenn plis deba. E ki annan potansyel amenn plis divizyon parmi nou. O menm moman ki nou a la resers rekonsilyasyon e linite nasyonal. Sa se size reparasyon.

Sa se reparasyon. Reparasyon; katriyenm sapit.

Komisyon in dedye en volim son rapor e 5 rekomandasyon lo sa size enportan. Enn bann lobzektif, e osi enn bann fonksyon Komisyon *TRNUC*, sete pou determin e rekomann reparasyon pour bann viktim.

Se sa Lasanble ki ti met sa dan Lalwa. Akoz nou ti konsyan ki dan en sistenm ki fer lazistis,

reparasyon en fot ouswa en krim, i annan en plas enportan.

Komisyon pa'n arive konplet reparasyon li menm, akoz mank letan. Me i kler ki sa size pou bezwen ganny aborde; pa selman akoz bokou viktim i swete ki zot soufrans i ganny repare, me osi akoz sa set en prosesis dan *healing* nou nasyon e dan resers pour rekonsilyasyon e linite nasyonal. Pou ariv lo sa 5 rekomandasyon, Komite in fer en kantite travay lo sa size. Zot in konsider Lalwa enternasyonal. Lalwa Sesel. Bann konpansasyon ki Lakour in donnen pou plizyer kategori domaz, fizik e emosyonnel.

Zot in konsider diferan kategori konpansasyon; swa lekiskiz, swa monneter, swa retourn propriyete, eksetera. Zot in apwent en Komite Viktim pou regard dan sa domenn e fer rekomandasyon. Zot in propoz en seri domaz monneter pou diferan kategori dimal ki viktim in sibir. Finalman, zot in propoz en *S.I.* En Lalwa pou determin Polisi konpansasyon e reparasyon. Dan zot rekomandasyon, komite in propoz – parey mon'n dir, 5 keksoz:

Premyerman; ki Leta Sesel i demann leskiz avek tou viktim

koudeta 1977, e asir Seselwa ki sa pa pou ariv ankor;

Dezyenmman; ki en *Unit Sipor pour Lasante Mantal* i ganny kree pou siport viktim, *perpetrator*, sipe e tou sa ki kapab ganny afekte psikolojikman par sa bann levennman;

Trwazyenm; ki en *successor body* i ganny met an plas rapidman, pou determin konpansasyon ki devret ganny donnen avek viktim, dan bann ka kot Komisyon in zize ki en viktim i bezwen ganny reparasyon

Katriyenmman, ki en fon i ganny kree pou pey sa konpansasyon.

E finalman; ki en *task force* i ganny kree pou kontinyen rod lenformasyon lo bann dimoun ki'n disparet e ki ankor manke. Mr

Speaker, mon napa okenn problem avek sa bann rekomandasyon. Komisyon in fer egzaktaman sa ki Lalwa in demann zot pou fer.

Mon propoze alor ki dan rapor ki Lasanble pou prepare, ki sa bann rekomandasyon i ganny adopte. E ki nou sizer avek Gouvernman pou adopte zot ann antye.

Annefe, parey monn dir, Prezidan Danny Faure in deza fer en parti sa rekomandasyon

ler i ti demann lekskiz pou sa ki'n arive dan nou pei, anba sa parti ki i ti afilye avek.

Se sa ki grander lespri ki nou pei i bezwen ozordi. Malerezman ozordi sa i sorti zis lo en kote. Lo nou kote. Zot, zot ankor pe viv dan letan kot zot vwar li byen pou apel nou lezar mangouya. Mersi Onorab.

Nou pa ti ekspekte otremman sorti kot ou. E ou pa'n dezapwent nou. O kontrer, ou langaz - parey sa ki ti pou Mr Rene ki ti anvi flit nou - i fer nou pli determinen ki zanmen pou fer sa ki koupab, sa ki akiz zot prosen e donn zot non - pey pou zot aksyon.

(APPLAUSE)

HON BERNARD GEORGES

Reparasyon I pran plizyer laform, Mr Speaker. Letan pa permet mwan koz lo zot tou. Alor, permet mwan al direktaman lo sa size konpansasyon pour viktim.

Premyerman; mon demann avek viktim pou konpran, e pou annan konesans - e konsyans sityasyon nou pei, an mezir ki nou esey rod sa ki zot merite.

Kestyon se lekel ki pou pey zot? Sa kestyon i lour, Mr Speaker. Eski se sa

Gouvernman ki pa responsab pour le 5 Zen ki devret peye?

Eski se sa Gouvernman LDS ki'n erit problem polisyon La Misère. *Fungus* dan plizyer biro Gouvernman; problem tapaz e lafimen kot stasyon PUC Baie Ste Anne e ki bezwen rod larzan pou pey sa bann konpansasyon ki pou peye?

Eski se *taxpayers* ozordi ki devret sibir le konsekans finansyel sa ki ti laswaf pouwar? Eski se zot viktim ki pou peye pou soufrans ki zot in sibir? Eski se nou, isi lo sa kote latab, ki'n travay pou sanz rezim Mr Rene, ki'n asiz lo ban Lopozisyon pandan 30an - ki pou peye?

Eski se Wavel Ramkalawan ek Jean-Francois Ferrari ki zot latet ti ganny kase par lafors lord le 3 Oktob 2006, ki pou peye. Ouswa sa ki'n atrap baton Larenn ki pou fer li?

Vwala, Mr Speaker, bann kestyon ki devan nou Lasanble ozordi. Mon'n mansyonnen pli boner ki nou dakor avek sa rekomandasyon Komisyon TRNUC, ki i annan en striktir ki ganny met an plas pou egzamin sa size konpansasyon.

I pa rol sa Lasanble ozordi, pou konmans deside lo lekel ki merit konpansasyon, e ki sonm zot merit gannyen. Sa set en lot

striktir ki pou fer li. Me i rol sa Lasanble, sa semenn, pou donn sa striktir ki pou ganny met an plas, sa *successor body* serten direksyon lo sa size.

Alor, Mr Speaker, les mwan dir byen o, e byen kler, ki mon pa aksepte ki Gouvernman i pran responsabilite pour sa konpansasyon.

Sa Gouvernman pa'n lakoz sa bann lensidan dan nou pei. Lakoz sa bann lensidan se Mr Rene, Mr Michel, ek lezot ankor - e zot Parti SPUP/SPPF/Parti Lepep/US. Se zot ki responsab, e se zot ki pou bezwen met lanmen dan zot pos ozordi.

(APPLAUSE)

HON BERNARD GEORGES

Mon *sorry*, Mr Speaker, ki mon bezwen fer en tel deklarasyon ozordi. Mon *sorry*, pa pou pozisyon ki mon pe pran.

Me akoz mon ti ekspekte – sa se la fason mwan mon'n ganny elve – mon ti pe ekspekte ki le moman ki Rapor TRNUC ti sorti, e ki ti met blanm prensipal pou sa bann lannen nwanr dan nou listwar lo dirizan SPUP/SPPF, ki zot lot kote latab, konman sikseser sa parti. E konman en parti ki'n benefisye avek sa koneksyon – ki zot ti pou'n vin devan zot

menm, konman en parti responsab.

E enn ki swete en zour rebran direksyon nou pei. E demann en lekskiz pou tou sa bann atosite. E pran linisyativ pou konmans fer reparasyon, pour sa bann domaz ki zot in fer.

Me non, zot prefere tir zot kannet dan ron. *Focus* lo aköz mon ti koz avek sa 2 ansyen Komisyoner e lezot size ki napa relevans, zis pou zot evit sa ki pe regard zot an fas.

Zot menm zot, zot konnen ki nou pep in soufer. Zot prop papye ki zot ti fer sorti pour zot pti rali santral, lo pti laplenn *Mini Stadium* Dimans pase - son tit se 'Soufrans en Pep'.

Zot konnen ki sa pep in soufer e in soufer anba zot direksyon! La prezan zot pe taye e esey larg sa lo nou ledo.

(APPLAUSE)

HON BERNARD GEORGES

Mon'n tann zot dirizan dir ki li i pa pou demann okenn lekskiz. E se sa bann ki'n fer ditor ki pou bezwen demann lekskiz. Sa kalite deklarasyon pa sirprann mwan. Aköz zot in toultan refize pou aksepte ki zot parti in fer en kantite ditor dan nou pei!

Parey sa kriminel ki son lenz i annan tas disan son

viktim lo la, zot sanz zot non parti parey li i sanz son semiz. Epi zot deklare ki pa ti zot ki an tor.

Zot kay zis lo sa ki byen ki'n ganny fer. Zot refize aksepte tor Mr Rene, me o kontrer zot kontinyen glorifye li a sak lokazyon ki zot gannyen.

Konpran mwan alor ler mon dir zot ki si zot anmar zot avek Mr Rene, zot pou bezwen sibir le konsekans. Glorifye li tou sa ki zot kontan. Sa pou vin avek en pri. E sa pri se ki zot pou bezwen peye pou aksyon zot zidol. *You are my friends on the wrong side of history!*

Alor, Mr Speaker, les mwan fer mon pozisyon kler. Mon pe propoze ki premye larzan pou pey viktim i sorti kot bann *perpetrator* - sa ki vivan ek zeritye sa ki'n kit nou. E kot sa ki'n benefisyer atraver aksyon koudeta.

Mon pa pe koz lo sa ki'n ganny later, ouswa lakaz atraver program Gouvernman, la. Mon pe koz lo *perpetrator*. Si en *perpetrator*, ki swa en sitwayen ordiner ouswa en Prezidan, i annan en larzan ouswa en propriyete - se sa ki devret ganny servi an premye pou pey konpansasyon son viktim.

Nou konnen lekel ki *perpetrator*. Zot non i aparet

dan sak bann *case determination* ki sa Komisyon in finalize. Si sa *successor body* ki pou ganny apwente i war ki okenn sa bann *perpetrator* i annan en *asset*, sa *asset* i devret ganny sezi e servi pou konpans viktim.

Okenn larzan ki Leta i pey okenn *perpetrator*, swa konman en pansyon, swa dan okenn lezot ka, i merit ganny servi osi pou met dan sa Fon Reparasyon.

An menm tan ki byen *perpetrators* i ganny servi pou pey konpansasyon, sa parti ki'n benefisyé an premye atraver koudeta, i bezwen li osi kontribye. Parti *SPUP/SPPF* in abiz zot pozisyon konman en sel parti politik dan nou pei, pou zot akimil later e byen.

Sikseser sa 2 parti se parti *United Seychelles. A New United Seychelles*. Mon propoze ki tou zot byen i devret ganny servi pou al dan sa Fon reparasyon. Pli gran zes ki nou pei i kapab fer anver viktim koudeta, se pou servi byen sa bann ki'n fer koudeta, in akimile.

Maison du Peuple, Horizon Complex, Baie Ste Anne e tou bann morso later ki *US* in annan dan tou bann distrik, i bezwen ganny servi pou repar zot aksyon le 5 zen.

Mon demande ki en restriksyon i ganny mete imedyatman kont tou sa bann propriyete ki reste pou anpes zot vann - menm avan ki sa *successor body* i ganny apwente.

(APPLAUSE)

HON BERNARD GEORGES

An plis ki sa, larzan ki Komisyon Eleksyon i donn Parti *US*, sa osi mon demande i ganny sezi e servi pou met dan sa Fon Konpansasyon.

Pou napa lazistis si en dimoun ouswa en parti ki'n fer ditor Seselwa, i *escape* e se *taxpayers* inosan ki bezwen ser sang.

Ler sa ki koupab i viv konmsi ryen ete e kontinyen vann zot byen pou de milyon rroupi. E pa menm ofer en par ladan konman konpansasyon.

Lazistis pa mars koumsa, Mr Speaker. Sa ki koupab pa'n vin devan pou ofer reparasyon parey i ti zot devwar. Alor

Gouvernman pou bezwen fer li. Nou pou demann Gouvernman fer li. E mon demande ki nou rapor i fer sa demann tre kler.

An konklizyon Mr Speaker, le 5 Zen 1977, mon ti partaz lenkyetid e dezapwentman bokou Seselwa, atraver levennman sa zour. Dan

bann lannen ki ti swiv, mon ti ganny demande par bokou dimoun ki ti soufer anba sa rezim, ki Mr Rene ti fors lo nou - pou azir pou zot.

Parey mon'n dir, naryen move pa ti arive avek mwan. Me mon'n war *first-hand* bokou moman dezespwar, dan mon fanmir, dan sa ki pou mon madanm e dan lezot ankor.

Mon ti partaz soufrans Mr Danny Bonte ki son lakaz Fairview ti ganny pran. Mon ti akote Mr Royce Dias ler i ti ganny kondannen prizon pou en drog ki lapolis ti met dan son loto.

Mon ti soufer avek lafanmir Dharmendra Eulentin – en zabitan mon distrik, enn mon *constituent* – ler i ti disparet. Mon ti kordgard santral ler ou avek Minis Jean Francois Ferrari ti ganny arete enn, de, trwa fwa.

Mon ti devan Libreri Nasyonal ler Onorab Ramkalawan, *Leader* Lopozisyon e Onorab Ferrari ti ganny kas latet par lapolis. Mon ti la, Mr Speaker, konman en temwen tou sa bann lensidan, e bokou, bokou ankor.

Se pour sa rezon, ki mon ti fyer pou siport Mosyon Onorab Ramkalawan, pou annan en Komisyon Laverite. Pou partisip lo Komite Lasanble

ki ti drafte Lalwa *TRNUC*. Pou debat e vot lo sa Lalwa. Epi pou aparet devan Komisyon plizyer fwa pou ede dan sa prosesis sers laverite, rekonsilyasyon e linite nasyonal.

Mon langazman pa'n fini avek sa rapor. Parey zot konnen - e serten pa kontan, mon ti angaz avek bann ansyen Komisyoner pou esey war ki mannyer sa prosesis ti pou kapab ganny akonpli.

Sa in permet mwan amenn sa Mosyon detrwa semenn pase, ki'n fer ki malgre tou tantativ pou anpes sa prosesis par en bann, sa semenn nou pe debat lo rapor e rekomandasyon sa Komisyon.

Alor Mr Speaker, sa zistwar *TRNUC* i pa en zafer teorik pou mwan, ni pou Lepep Seselwa. Parey bokou lezot Seselwa, mon'n angaze dan sa ki'n ariv le 5 Zen pandan tou mon karyer.

La, ozordi mon annan pres 68an e mon *still* angaze pou redres sa ki'n arive. Nou pa pe koz; lo en sityasyon ki'n ariv en lot landrwa.

Nou pa enterese avek rod en fason anba *Standing Orders* pou met bar dan larou prosesis, oubyen pou fer politik. Nou pe koz lo en moman nou listwar ki non viv, ki'n afekte nou e ki nou bezwen rezourd koman en pep.

Ozordi, mon'n pran laparol pou eksplik avek nou Lasanble e Lepep Seselwa, ki manner lo nou kote latab, nou war sa prosesis pou deroule. Ki manner sa travay pou kontinyen. Ki manner sa ki'n soufer pou ganny reparasyon. E ki manner nou pou garanti sa ki'n arive, pa zanmen ariv ankor.

Lepep Seselwa pe kont lo nou pou rod lazistis pour zot. Nou Lasanble pa pou kapab fer sa tousel. Dan rapor ki Lasanble pou elabore, mon swe se ki en semen kler i ava ganny trase pou met devan Gouvernman.

E ki Gouvernman ava fer son par pou ki nou propozisyon konman reprezantan Lepep, a fer ki Seselwa a kapab koste e viv dezormen - parey nou Lib Nasyonal i demann nou, "Ansanm pour tou leternite."

Alor Mr Speaker, mon dernyen mo - parey Fareed Zakaria i kontan dir nou; 'Let's get started'. Mersi.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon a demann Onorab Pillay. Eski ou anvi adres lo sa size la a se moman?

HON SEBASTIEN PILLAY

Definitivman Mr Speaker. Mon pou adres sa size la an se moman aköz - bomaten la mon'n ganny en apersi konkret dan lespri dimoun. E mon'n ganny - Mon'n ganny en vre definisyon personalize sa mo "engra".

Mon dir sa koumsa Mr Speaker, se aköz - ler mon'n ekout sa lentrodiksyon premye lentervansyon, pou en swadizan en dimoun ki annan en o nivo lentelizans - i annan bokou respe dan nou sosyete.

Ou'n bezwen fer tou sa letour. Tou sa maligans. Tou sa nespes - mon pa konnen ki manner ou kapab...manboulouk, zis pou ou ariv a en pwen. Pou ou sey dir *SPPF/Lepep/US* ki devret pey konpansasyon pour *TRNUC*.

Swadizan ou sitan malen, ou'n bezwen rod tou fason pou ou fer sa - menm atraver al fer en bann *meeting* sou sekre ek Mr Green Quincy, Jardin du Roi.

Advise TRNUC konman *almost en legal advisor*. Vin dan Lasanble pou vin defann *TRNUC* pou donn rapor.

Ou'n sey tou fason e i pa'n marse. Finalman ou sel fason ki ou annan, se fer tou sa kalonmni an servan Lasanble, kot ou annan en mazorite ki'n

protez ou pou anmenn en Mosyon - ki ti menm Mosyon ki mon ti anmenn *in the first place* -ki ou'n bloke. Zis pou ou vin dir; *SPPF/US* ek Mr Rene, ek son desandans ki bezwen pey konpansasyon!

E tou dimoun ki'n benefisye atraver Mr Rene i devret pey konpansasyon. Be i devret konmans par ou! Akoz ou Mr Rene in protez ou! Akoz ou Mr Rene in fer sa ki byen pour ou. Akoz ou, ou'n dir ou, ou pa'n mal pase! Be si ou pa'n mal pase, savedir ou'n byen pase anba sistenm avan!

Konmsi bomaten sa ki mon'n tande se ki nou pou desin en laliny, e nou pou deside lekel ki sipoze in byen pase, lekel ki sipoze in mal pase. I byen nou le desin en laliny.

Be ler ou'n nonm mon Mr Ferrari ek Mr Ramkalawan ki ti ganny bate, zot latet ti ganny kase, pa *SPPF* ki ti pey zot konpansasyon ler zot ti ganny larzan zot. Sete Gouvernman Sesel ki ti donn zot larzan!

Akoz zot Gouvernman i kapab pey zot konpansasyon? Bann viktim *TRNUC* i bezwen al rod fer letour Lakour, pou zot kapab ganny pou zot.

Si i annan 2 dimoun – e la mon koz ek bann viktim - si i annan 2 dimoun ki pe met retar

pou zot ganny zot konpansasyon dan sa pei, sa se Onorab Bernard Georges e Prezidan Wavel Ramkalawan!

(APPLAUSE)

HON SEBASTIEN PILLAY

Akoz ti napa okenn rezon pou fer retourn sa rapor, si nou pou dir nou pou aksepte tou rekomandasyon. Fer ale vini. Nou pou aksepte tou rekomandasyon.

Aprè fer retourn kot *State House*, zis pou nou kapab azout en eleman ladan, se dir ki Lasanble rekomannde se *US* ki peye! Be *TRNUC* pa'n rekomannde ki se *US* ki peye.

Yer Mrs Purvis e bann Komisyoner in eksplik zot ki Leta se Leta. Leta se pa sa parti politik ki o pouwar. Me zot, zot oule fer tou dimoun konvenki ki Leta sa parti politik. So annou al ladan. Annou al en kou dan Leta ek sa parti politik, ek sa ki'n benefisye en kou.

Mon pa ti la mwan, *ok?* Me selman, ozordi nou annan en Vis-Prezidan. Dan sa sistenm in vin *PS*, in vin Sef, in vin isi in vini laba. I pa'n benefisye ek sa parti li? I pa'n ganny en benefis tanzib? Be li osi i bezwen peye. Kot i ti ete Vis-Prezidan li?

Nou annan en Minis Dezinyen ki li i ti pran par dan

koudeta. I pa pou peye li? Anr li i ti annan 17an!? Li i ti zenn. Konmsi ki mannyer pe arive. Mon oule Lepep Seselwa i realize. Serten dimoun i ganny met akote, serten dimoun pou ganny pran!.

E tousala ki pe arive, sey detri *legacy*. *Legacy* en zonn ki'n protez ou. Ki'n protez plizyer dimoun dan ou parti. Ou konn tre byen ki mon pe dir.

(laughter)

(Interruption)

HON SEBASTIEN PILLAY

Dir mwan – dir mwan - *challenge* mwan pou nonm ou *case*, mon ava nonm ou! *Ok*. Pou protez zot. Akoz? Akoz, bann keksoz ki'n arive.

Be annou regard nou pei depi '77. E annou pran Konstitisyon nou pei an '79. Mr Speaker, annou ganny en keksoz kler; ler Onorab Georges in koze, nou tou nou'n ekout li. Mon ti ava aksepte ki ou, ou zwe ou rol konman Speaker, e fer sa bann dimoun ferm zot labous mon a koze! Silvouple!

MR SPEAKER

Onorab! Onorab Pillay!

HON SEBASTIEN PILLAY

Pa dir mwan Onorab, zwe ou rol!

MR SPEAKER

Onorab Pillay, silvouple!

(Interruption off-mic)

MR SPEAKER

Onorab Pillay, ou bezwen respekte mwan. Ou pa kapab apel mwan ek zwe mon rol. Mwan ki kontrol sa Lasanble!

Mon dakor...Mon dakor bann Manm LDS in lev lavwa, in fer en pe tapaz. In arive souvan sa. Mon pe demann bann Manm LDS pou silvouple - E mon aksepte ki ler Onorab Georges in koze, personn lo lot kote pa'n enteronp.

So, mon pe repete. Silvouple annou gard lord, ekoute e pa enteronp bann lezot Manm ler pe koze! Mersi. Onorab Pillay, ou kapab kontinyen. Me selman mon demann ou respekte mon Lotorite. Mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Speaker, mon pou toultan respekte ou Lotorite.

MR SPEAKER

Mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Be kot mon santi keksoz pa pe ganny fer dan *fairness*, mon pou dir ou.

Mr Speaker, i enportan pou nou regard larealite. Annou regard Konstitisyon 1979. Konstitisyon 1976 *sorry* – ki i ti prevwar, i ti prevwar annan en Gouvernman koalisyon. Ti napa Lopozisyon dan sa Konstitisyon. Ti napa en *Leader* Lopozisyon dan sa Konstitisyon.

Mr Mancham ti ganny nonmen an non dan sa Konstitisyon. Ti en Konstitisyon en *one-party-state*. Bann ki pa konn li, ale al lir. Al get zot Konstitisyon! Al lir, fer zot resers!

E dan sa Konstitisyon *one-party-state*, i le sel Konstitisyon nou pei ki'n nonm sa Prezidan par son non. Ki ti vedir pour sa letan? Se ki sa bann dimoun ki sa letan ti annan pouvwar ti pou toultan annan pouvwar.

Nou, nou tou nou le ziz le pase avek lizye le prezan. Seselwa i le ziz lepase, kan li i pe reste dan lakaz. Kan lepase, son granmanman, son granpapa pa ti pe reste dan en lakaz!

I le ziz lepase aköz ozordi i annan en 2 *pickup*, i annan en biznes. Kan son granmanman, son granpapa ti napa en *pickup*, napa en biznes! Mon bezwen

met keksoz an konteks aköz i paret zis en kote zistwar ki le ganny akonte.

Mwan, mon granmanman ti reste anler La Gogue. I pa ti ganny delo atraver en rakor, i pa ti ganny delo atraver en tiyo. E la zot ava dir mwan progre ek devlopman i sipoze arive. Me par kont dan plato ti annan dimoun ki ti annan delo.

(murmurings off-mic)

MR SPEAKER

Onorab Woodcock in tann mwan. Mon'n donn en *warning* silvouple. Onorab Pillay kontinyen.

HON SEBASTIEN PILLAY

Sanmenm sa ki Onorab Georges i apel tolerans sa. Sanmenm sa ki nou apel tolerans, ki ozordi avek en mazorite ou pa kapab ekout lopinyon ou kanmarad. E ou a vin ziz nou, *US* lo sa ki'n pase atraver *TRNUC*.

Se sa ki pe arive ozordi bomaten. Tolerans zot napa. En Prezidan ki'n anpes anmenn okenn *PNQ*. Son bann *MNA* ki pa le les personn koze, zisteman aköz? Aköz i reprezant en lopinyon diferan avek zot.

Progre ki'n arive dan sa pei, i pa'n ariv par laverti. In ariv par vizyon e travay. E par

gran parti vizyon Mr Rene! Kantmenm ou pou maltret li, ou pou denigre li; eski ou pou tir son non devan *Library* Nasyonal ler ou met en lot plak? Non.

Ou pa pou tire son non. Ou pa pou zanmen efas son non. Ou pa pou kapab efas listwar. Ou a sey re ekrir listwar. Be si i annan ase dimoun ki rapel listwar, dimoun pou kontinyen rapele.

Fodre nou arete sa. Akoz sa ki nou'n tande bomaten – si nou'n ekout byen, i annan en memwar selektif ki pe ganny servi lo ki mannyer nou enplimant bann rekomandasyon.

Ozordi si nou war zanfan i al dan lekol, e sak distrik i annan en lekol – se gras a vizyon *SPPF*. Pa vizyon *LDS*, akoz zot pa ti la. E sertennman pa vizyon *SNP* akoz zot ti kraz tou devlopman ki Gouvernman i fer.

Si ozordi ou annan en biznes Perseverance, i gras a vizyon *SPPF*. Pa vizyon *SNP*, akoz *SNP* pa ti oule nou konble Perseverance. Konmsi mon pa ganny en konpran ki'n arive avek nou Seselwa. Oule siport ou parti, siport ou parti. Be aksepte lakantite keksoz ki'n byen fer.

In fact, konfizyon ki pli grav se premye entervenans,

Onorab Georges ler in koze, in admet tou sa keksoz ki'n ganny fer. Apre i vire, i pran en kouto i bour dan ledou sa msye.

Egzakteman son labitid e zot labitid sa. Akoz tou sa ki'n pase dan *ABC* – Onorab Lemiel i a koriz mwan – i klerman montre ki mannyer zot tou lo sa kote latab in zwe en zwe ek sa zafer *TRNUC*, zis pou nou ariv la. E dimoun la deor pa konnen!

E yer mon ki'n ekspoz lakantite *meeting* ki'n annan. Ziska Mr Green i a vin dir i ti pe rod mwan. Ki mannyer i kapab ti pe rod mwan, mon'n demann *staff* Lasanble deor lekel ki'n koz avek, kan i ti pe rod mwan? Napa personn.

Annou arete sa bann kalite keksoz. Nou bezwen fer keksoz dan en fason drwat. E annou regard bann realite ozordi ki pe fer fas ek nou.

Enn bann premye keksoz ki enteresan, se ki ler nou konmans koz rekomandasyon i annan rekomandasyon ki nou tire. E la rekomandasyon lo *perpetrator* - *conveniently* nou dir si i annan *perpetrator* ki dan Gouvernman, zot pa sipoze perdi zot louvraz.

Selman nou ki pou peye pou sa bann boug ki ankor dan Gouvernman. Be ki mannyer i marse sa? Eski mon ki ti ansarz Prizon Gran Polis pou bat

dimoun ek rakor politin? Selman i en gro Sef dan zot Gouvernman, zot pa kapab fer li naryen?

Zot tou ki la i le montre ledwa lo tou dimoun, selman zot pa kapab fer sa boug naryen? Eski mon ki ti al dan prizon pou *spy* lo bann prizonnyen?

Ou'n dir pa nonm non, akoz si zot nonm non taler – pa pou gou. Pa pou gou! Akoz ki mannyer keksoz pe ale dan sa Lasanble la, mon krwar poudir zot le trouv – zot le rod en fason pou detrir *United Seychelles!* Se sa ki pe arive dan nou pei. Pou detri *United Seychelles* pou fer ki nou pa en lafors politik ankor.

E zot pa kapab fer li dan en fason normal, akoz nou, nou ti les zot egziste nou. Zot a rod tou fason pou fer li. Nou bann siporter i ganny entimide. *TRNUC* in dir aret entimidasyon. Nou siporter i ganny entimide pou pa desann bann aktivite ki nou fer. Pa partisip dan nou bann *blitz!*

(laughter)

HON SEBASTIEN PILLAY

Ou pe ansarz Lasanble menm la? Be *ok*. Par egzanz Mr Speaker; ou annan travayer kot Minister Ledikasyon ki'n fini

ganny *warning*, ki si i al ankor dan *rally* – gara li! Mwan ki'n donn li *warning?*

MR SPEAKER

Ou pe fer en bann alegasyon ki pa ganny *substantiate*. E i bann alegasyon ki an deor Rapor *TRNUC*. Mon pa *mind...*

Remarke ki Onorab Loze osi in deranz Lasanble, en?

Mon pa *mind* si ou fer referans avek bann ka ki'n arive dan *TRNUC*, oubyen bann non ki'n ganny met lo rikord. Me selman ou bezwen evite fer bann alegasyon ki pa annan pou fer avek rapor ki devan nou. Mersi. Kontinyen silvouple.

HON SEBASTIEN PILLAY

Non, mwan mon oule ki tou dimoun in note la deor ki ler mwan mon pe koze, lenteripsyon in bokou.

MR SPEAKER

Wi, akoz mannyer ou koze, ou pe fer bann *statement* ki pa rezonnab, e pa zistifye. Mersi.

HON BERNARD GEORGES

I osi in fer *statement!* Bann alegasyon ki'n fer i napa levidans ki'n anmennen li.

MR SPEAKER

Onorab! Onorab, si oule koze, koze.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi bokou. Koze mon pou koze akoz mwan mon'n pran li en desizyon ki personn pa pou fer mon per, *or* anpes mwan koze.

(APPLAUSE)

HON SEBASTIEN PILLAY

Personn pa pou fer mwan per, e anpes mwan koze. Zis parey sa Prezidan ki o pouvwar ti annan drwa koze. E la li – akoz ler ou dir li en keksoz ki pa kontan, i dir ou i grate, i le vin Lasanble li menm.

Si ou war dan en aktivite Lasanble en dimoun pa kapab donn respe son oponan politik, be ou pa *deserve to be* en Prezidan! Ou ti la ou. Ou ou'n *acknowledge* tou dimoun ki la. Sef Ziz i *acknowledge* tou dimoun ki la. Prezidan ou monte ou pa kapab *acknowledge* larestan dimoun? Be *come on!*

E apre ou a vin koz mwan – bomaten ou a vin koz mwan latolerans. Ki mannyer zot pou aplik bann rekomandasyon dan en fason *open*; dan en fason...Non!

Nou bezwen regard ki sa bann rekomandasyon i dir nou.

E nou bezwen aksepte larealite nou pei ozordi ki se gras a *SPPF* ki nou annan sa pei ki nou annan ozordi.

(APPLAUSE)

HON SEBASTIEN PILLAY

E mwan mon pa parey serten dimoun ki pou ler tou keksoz i byen mwan la, ler keksoz pa bon mon pou taye. Mon pa pou taye. Mon a pran lebyen, mon a pran lemal ansanm!

Akoz se sa karakter en politisyen. Ou ganny tape, ou redebout, e ou pran sa ki byen ek sa ki mal. E ou *move on* pou kontinyen fer sa ki byen.

Karakter politisyen ou pa swazir ki pou pran. Ou pa swazir pou dir dan rekomandasyon *TRNUC* kot in dir; bann *perpetrators* ki dan Gouvernman i devret perdi zot louvraz. Sa bann ou pa pou pran ou.

Me ou pou azout enn lo lekel ki devret peye. E lekel ki devret peye? Parti *US* ek son 28mil siporter ki kontribye pour parti *US*, zot, zot a peye. Sa bann msye ki'n fer zot problem, zot pa pou peye zot!

Be ki mannyer i marse sa? Eski sa ki apel *natural justice*? Kilpabiliz bann ki pa koupab pou bann ki koupab. Eski mwan ki ti anvoy sa bann msye

fer sa bann aksyon ki zot in pran? Nou bezwen kapab distans nou lekòr ek le de.

Mwan mon dir Mr Speaker; si ou'n dan sa Gouvernman sa letan ou'n vin PS, e ou le servi sa largiman ki ou pe servi – *then* ou'n benefisyè ek sa parti.

Si ou'n dan sa Gouvernman, ou'n vin Anbasader, *then* ou'n benefisyè ek sa parti. Si ou'n vin direkter – Direkter Zeneral, okenn keksoz...ou'n benefisyè. Person pa pou tay deryer en rido pou kasyet e montre ledwa lo zot kanmarad *anymore*. Ou'n vin MNA, ou ti benefisyè ek sa parti.

Annou arete tir en laliny. Pa nou'n ganny en travay ki'n ganny fer? Akoz nou pa pran sa travay ki'n ganny fer, e pran li met devan? Ti senp.

E la annou regard bann - en kronoloji bann levennman. An 2021, TRNUC i donn Prezidan Larepublik en rapor ki dir i bezwen *successor body*. 2021! E sanmenm sa ki fer mwan dir ki; se Onorab Georges e Prezidan Larepublik ki pe met retar sa. E 2021 ou ti konnen ou bezwen en *successor body*, akoz ou pa ti vin devan Lasanble?

Akoz, Onorab Georges ki swadizan pe koz lo non la

rekonsilyasyon, pa ti war nesosite pou anmenn en Lalwa? Nou pa ti konnen nou poudir TRNUC in dir Prezidan sa. I pa'n vin kot nou pou dir nou.

Akoz dapre li nou devret vin kot li. Be si nou vin kot li, pa nou pe vin enterfer dan son louvraz? Konmsi mwan mon pa ganny en konpran.

Dezyenman; rapor i ganny donnen 9er – 9er10 Prezidan i anvoy kot Lasanble. Mon ti ava ekspekte ki ou lir rapor. Ou etabli si tou bann *case* ki dan rapor i dan rapor.

Ler rapor i vin kot Lasanble, napa tou bann *case* ladan. Ler mon koze dan Lasanble, zournalis SBC i zve avek mon raportaz e apre bezwen korize. Ou a dir mwan poudir dan sa pei i annan tolerans?

E mon annan levidans sa Mr Speaker. Mon annan levidans! Konkret! So, i annan en keksoz ki pe arive la ki mon krwar i kler. Se ki parti o pouvwar pa oule en oponan politik! *Everything that is being done*, se pou detri son oponan politik! Pou kilpabiliz serten dimoun e war serten dimoun non koupab.

Mr Speaker, annou get sa byen. Lo lazistis, TRNUC in menm koz lamannman konstitisyonnèl. Be akoz i pa

koz lo la? I pa mansyonnen sa.

En lamannman konstitisyonnèl ki li menm Onorab *Leader* Zafer Gouvernman in anmennen - atraver ou Mr Speaker, dan Lasanble; ki li menm in defann dan Lasanble. E ki li menm in fer pase par son mazorite, ki *TRNUC* in dir tire. I pa koz lo la sa enn?

Dimoun Corgat Estate pe ganny bate. Ler i ariv en kou Cascade ki nou kriye. E zour pou ariv lezot distrik ki nou pou kriye. Sa bann loperasyon ki ti pe arive la, pa i osi ti ariv an giz lalit kont drog?

Ki manner sa bann ki'n ganny fer sa letan pou ganny pran par *TRNUC*, be sa bann ki'n ganny fer la i eskize, akoz se *LDS* ki o pouvwar. E *LDS* i bann gran defander la demokrasi e laliberte.

En labi, i en labi. E nou ti ganny en Minis ki ti vin devan nou, pa kapab reponn keston. Pa kapab dir nou ki pe arive. Anba zot *watch*, en konpanyen prive i deside ki manner nou Polisi Imigrasyon pou marse. E Minis i dir ou i pa konnen ki pe pase.

En dezord total dan en Gouvernman ki le a tou pri pini son oponan, akoz son oponan pe montre poudir i en lafors politik tanzib. *In fact*, aksepte

pa aksepte, nou lot pli gran lafors politik dan sa pei ozordi! Malgre tou sa ki zot pe fer. Be se sa larealite devan nou.

E permet mwan, Mr Speaker, parey mon koleg in fer avan mwan – pou pas en pe dan sa rapor ki devan nou ozordi.

Lo lazistis – e mon pou lir sa rekomandasyon; “Komisyon i rekomande kot okenn manm sinyor Gouvernman oubyen *SPDF* ki'n ganny vwar koman en *perpetrator*, ki pa'n ganny *grant amnesty or immunity from criminal prosecution*” i bezwen ganny *ban from taking up further employment*”. Be nou annan sa bann dimoun la nou ki dan *SPDF* la.

Be Onorab Georges pa'n koz lo la sa enn la. Nou annan. Be pa *SPPF* ki o pouvwar la. Lekel ki o pouvwar la? *LDS* ki o pouvwar. So nou pou swazir ki rekomandasyon pou nou enplimante.

Annou desann pli ba; *Memory. Memory* Onorab Georges i koz lo Mr Gerad Hoarau. Mon pa'n konn li personnelman, mon ti tro zenn – e tou son bann keksoz ki'n fer. Bann bon keksoz ki'n fer.

E nou koz lo Mr Rene. Parey mwan mon koz lo Mr Rene. Mon koz lo bann keksoz ki'n fer. Zot, zot koz bann move keksoz ki in fer. Be mwan mon

krwar mon pou annan kouraz ozordi pou koz en kou lo – sa ki petet Mr Hoarau ti'n kapab fer.

Par egzanp; si mersener ti'n *succeed* antre Sesel? La mon koz pour tou sa bann zenn Seselwa ki pe ekout mwan. Si en lafors etranze i *succeed* antre Sesel pou vin pran pei par lafors. E ki Mr Hoarau ti enn bann dimoun responsab pou anmenn – fer zot vin isi. *Ok?*

Ki ti pou arive? Eski Seselwa pa ti pou perdi son lavi avek latak mersener? Eski Seselwa pa ti pou mor? E i annan ki'n perdi.

Mr David Antat ki pa ti ni dan politik – pa ti ni dan politik. Pa ti ni pe fer politik. Ti pe defann son pei, i en solda. I ti mor. E Mike Hoare dan son liv i dir – sa msye ti refize pou *surrender*. Refize pou li rann zarm, alors zot ti bezwen touy li.

Sa pa en *murder* sa? Tou i ganny *pinned* lo nou ledo, lo zot ledo napa naryen.

Nou pa oule *in memoriam* of Mr Rene, aköz i annan serten nou pa kontan li. Be zot le ki nou tou nou aksepte *in memoriam* of Mr Hoarau. Kantmenm fors li dan nou lagorz, nou bezwen aksepte. Be sa pa apel *la dictature*, Mr Speaker?

(APPLAUSE)

HON SEBASTIEN PILLAY

E nou, nou pa pou koze? Ou konnen, se sa nou problem. Nou, nou pa ganny drwa defann *legacy* nou parti. Nou devret pran nou latet, bour dan en trou e les tou dimoun dir sa ki zot anvi lo nou parti.

Be zanmen ankor sa. *Sorry!* Pa si mon la dan sa Lasanble. Non. Aköz se nou ki'n devlop sa pei. E se nou ki pou bezwen rebran sa pei ek zot apre ki zot in gat li!

(APPLAUSE)

HON SEBASTIEN PILLAY

Se sa ki pou arive. Aköz ozordi Sesel, i paret mwan etranze i annan plis pouvwar ki Seselwa. Lo *North Island* dimoun i fer sa ki i anvi ek Seselwa. Solda i vin dan *industrial dispute* lo *North Island*. E ou pa ni konnen lekel ki ansarz bann Minister ozordi, aköz tou dimoun i lo konze.

That's where we are now. E zot pran letan Lasanble lo en size ki Gouvernman, ki Prezidan ti'n devret adrese. Aköz ti annan en *file* ki ti pou montre mwan dan 6enm Lasanble. Adrese! Sa bann dimoun i fer zot louvraz adrese!

Victims Committee in vin devan. Zwenn ek zot. Se sa nou problem Mr Speaker. Sa

selective approach. Sa fason selekte lekel size ki nou pran dan nou pase, ki fer ki prezan nou le reekrir listwar.

Si ou war en parti in arive fer enn nou senbol nasyonal vin en sours divizyon dan sa pei! Nou paviyon! Nou paviyon in vin en senbol politik. E i ganny mete lo lakaz lisyen, dan pye mang, partou. Nou paviyon! E zot annan kouraz. Zot annan sa pider pou vin ziz nou?

Konmsi! Nou bezwen – mon krwar petet kekfwa 6enm Lasanble in tro mouton. Zot in mars lo *US* mannyer zot anvi. E i pa pou ariv ankor. *Sorry.* I pa pou ariv ankor.

Politik, *you take the good with the bad.* E ou debout pou sa ki ou krwar ladan. Mwan mon krwar dan prensip mon parti! Mon krwar dan zonm mon sant devlopman! Mon krwar dan travay pour dimoun! Mon krwar devret annan leker pour malere! E se sa ki mon krwar ladan.

And that's what I believe in. E se sa ki *TRNUC* pe demande. Ki nou ganny en Gouvernman pour Lepep, par Lepep ki reprezant Lepep! *This is what we need.*

Mr Speaker, ler mon vin lo en lot pwen lo sa bann rekomandasyon;

Guarantees of Non-Recurrence:

Komisyon i rekomande alegasyon *of evidence of patronage, favouritism, bribery, abuse of government to be promptly investigated and appropriately sanctioned*'. Ok. I byen sa.

Nou a *investigate* tou ban ki'n arive. Be i annan ankor pe arive la. Yer menm mon ti anmenn en *PNQ* kot tou bann etidyan *NIHSS* pe ganny demande pou al rod zot lenz kot 2 koudriyez spesifik. Enn ladan i madanm Vis-Prezidan. Lot i en Mrs Pharce, *ok?*

Tou etidyan i sipoze - Pharce – i sipoze al koud zot lenz kot sa 2 dimoun! Napa *tender.* Napa okenn prosedir. E mon depi ler mon dan ledikasyon, mon rapel lontan mon ti al koud mon niform. Menm niform mon zanfan, mon swazir ki koudriyez pou al koud.

Be i annan pou fer ladan, akoz i koz lo alegasyon *favouritism! Favouritism.* Me si ou ankor pe fer sa bann keksoz la ozordi? Si sa bann keksoz i ankor pe arive ozordi? Akoz alors ki ou le ziz mwan pour le pase, kan ou pa ankor kapab tir sa brik ki dan ou lizye, ou le tir lapay ki dan pour mwan?

Dezyenmman; 'Komisyon i

aboli *any right to appeal to a government minister and proposes the establishment of appellate committees*’. I byen. Be zot fer *meeting* piblik, e sitwayen i *appeal to the Minister and the President. This is what happened*.

Meeting piblik, sitwayen ti dir Prezidan; mon ka i koumsa. Prezidan i dir; mon a zwenn ou apre. *But isn’t that* ki TRNUC in dir arete? E i ok sa?

Se pour sa rezon ki zot pa oule pran sa bann rekomandasyon Mr Speaker. Akoz i montre ki karakter Gouvernman ozordi, i an kestyon!

E si nou konman sitwayen nou pa dir Gouvernman arete, *then* pou annan en group dimoun ki li i annan zorey Leta, i pou benefisye. En group dimoun ki napa zorey Leta, pa pou ganny naryen.

This is what we have today, Mr Speaker. Komisyon i dir; *“ban on the offering of personal incentives in terms of money, housing, land, or material goods as a means of securing a vote during an election.”* Ok. *“and education campaign”*.

I enteresan sa enn la. *Ban* lo pey dimoun dan eleksyon. *Ban* lo pey dimoun dan en eleksyon. Me selman ki nou

vwar nou? Se Gouvernman e bann sef dan Gouvernman ki pe ofer *incentive*.

Akoz ler ou tann en dimoun debout dan en *meeting* piblik, i dir ek ou koumsa; Prezidan mersi pou ou pti zafer ki ou ti donn nou, ki ou ti ed nou. I pa nou ki'n dir. I lo rikord dan *meeting* piblik.

So, sa ki mon pe montre pep Seselwa ozordi, nou pe ziz lepase. Be selman kan ozordi nou pe fer menm keksoz. E *for whatever reason*, mon pa konnen, nou, nou krwar poudir se sa lafason ki nou devret fer li.

Komisyon i rekomande ki; *“Lasanble Nasyonal i pran bann step pour initiate investigations into Executive interference”*. Onorab in dir nou pran rekomandasyon. Mon ava gete si nou pou pare pou fer li. Si nou pou pare pou nou debout akote sa bann rekomandasyon pou nou al dan sa direksyon.

Prezan Mr Speaker, ler nou'n fini koz lo tou sa bann rekomandasyon ki la, ki paret poudir sa bann nou dakor avek. Nou vin lo sa rekomandasyon pour reparasyon.

Komisyon in demann en; *“State apology to all victims of the Coup D’état’*. *En State apology*. Sidafrik ti demann en *State apology*.

Nou, nou'n dir. Nou'n model pour nou avek bann ki'n pase dan larezyon. Selman Sesel nou pou fer li en pti pe diferan nou. E ki mannyer nou le anmenn linite nou? Nou pa pou annan en *State apology* nou. Ki nou pou rode nou?

Nou pe rod en *apology* avek en *specific group* dan lasosyete!

This is what we want. Akoz tou sa ki zot in dir, lo lekel ki pou peye, lo lekel ki responsab, e sa dapre nou pou anmenn linite. Sa dapre nou pou anmenn rekonsilyasyon. Sa dapre nou pou anmenn nou ansanm.

Be ki mannyer i kapab anmenn nou ansanm, si nou le kilpabiliz en kote, e nou lo en kote nou pa le aksepte poudir nou osi nou'n form par sa sistenm tou sa letan? Mon pa ganny en konpran Mr Speaker.

E sa ki pli trakasan se ki nou le kilpabiliz lepase, e nou dir pou dir Komisyon son louvraz ti sipoze a fini 2020. Akoz 2020 dapre zot, eleksyon in pase e ti annan en nouvo sistenm an plas. Sa sistenm ti pli liberal, pli demokrat ki tou sistenm. Seselwa ki a zize.

Me en *statement* ki en *Leader US* i fer - ki Dr Herminie ti fer dan en Kongre, i ganny mete devan *TRNUC*, an 2021. E

ler mon war poudir Onorab Georges, Mr Green e tou zot konekte, sel konklizyon ki mon annan se ki eski zot pe servi *TRNUC* konman en zouti politik pou pini zot bann oponan?

E menm li i ti dir son seval batay. So ki mon kapab konpran? Se pou sa rezon Mr Speaker ki, sete pa Lasanble Nasyonal ki ti devret pe antre ladan.

I ti kapab anmenn son Mosyon e dir pou dir; an relasyon avek rapor *TRNUC*, nou, nou santi poudir se parti *US* ki devret peye. I met son Mosyon lo latap Lasanble, e Lasanble i debat. I annan son mazorite i aprouve. *And we move on.*

Nonnnn! Pa neserer pou fer sa. Nou'n bezwen fer tou sa letour, tou sa letour. Apre pou vin dir nou adopte tou rekomandasyon, sof;

1) Pou fer bann *perpetrators* ki dan Gouvernman kit Gouvernman. E

2) Fer *US* pey reparasyon. Savedir esansyelman, annou sanz rapor. Annou sanz rekomandasyon. Annou tir sa enn anler e annou azout enn anba. So enn ki nou pa kontan, nou pou tire. Me enn ki nou kontan nou pou mete.

E nou lo nou kote nou pa ni'n mansyonnen lekel ki nou pou tire. Nou'n dir en rapor en rapor, in fini ganny fer. Prezidan pran ou responsabilite. Adopte pa adopte. Fer sa ki ou annan pou fer. Me rapor in ganny donnen avek ou.

E la mon koz avek bann viktim. Se la kot problemm pe vini. Bann dimoun ki'n ganny idantifye konman bann viktim atraver proses TRNUC – problemm i pa avek Lasanble. Problem i pa avek US. Problem i avek Gouvernman pei e Legzekitiv *headed by* Prezidan Wavel Ramkalawan. Akoz rapor in al kot li.

E dan Lalwa TRNUC, pa dir ki Lasanble ki pou vin determinen ki rekomandasyon pou pran oubyen non. Akoz Lasanble in fini donn son pouvwar ler i ti pas sa Lalwa *in the first place* - TRNUC. In fini dir ek li; ale, al fer ou bann rekomandasyon, anmennen.

Se sa nou problemm ki nou annan. E la kot keksoz i enteresan – e mon kontan Lepep Seselwa i konn sa. Dan bann diskisyon ki nou bann MNA nou'n gannyen antre nou, *the goal post* in kontinyen sanze.

E mon pa war drol alors, ki ler *it comes to*

rekomandasyon, lalis *perpetrators* nou, nou pa gannyen. Sa ki TRNUC in idantifye koman *perpetrators* sa ki mon enterese avek. Pa pou mwan al fer mon prop determinasyon lo rapor. Non!

Konmsi ozordi nou pou repet *process TRNUC*, apre nou pou *come up* avek nou prop rekomandasyon. *All for the purpose of political gain*. Pou nou ganny en gen politik. Akoz? Akoz nou vwar ki nou oponan politik, malgre ki nou ti krwar i pou mor apre Oktob 2020 - I pa'n mor. I ankor vivan. E i pli for ki zanmen!

(APPLAUSE)

HON SEBASTIEN PILLAY

Se sa larealite Lepep Seselwa. Mon bann fer ek ser Seselwa. Se sa ki konsern ki annan devan nou. E si nou pa realiz sa - si nou pa met sa an konteks, nou pou vwar ki demen nou annan en Gouvernman ki le *rule* lo li menm.

E zot in dir nou zot. Zot annan zot mazorite. Zot keksoz pou pase. Kontan pa kontan. Me ler SBC i *interview* zot *Leaders*, zot dir zot bezwen annan balans pouvwar, bezwen balans keksoz. Zot kontinyen kree konfizyon dan sa ki zot dir

zot menm. E yer konfizyon ti evidan dan sa Lasanble.

Lo laranzman ki'n ganny fer, Lasanble i sipoze amann rekomandasyon. Be *TRNUC* i dir non, ou pa pe kapab amann mon rekomandasyon. Ou pa pou sanz mon rekomandasyon.

E vwala kot nou problem i ete. Nou problem i dan sa konteks. Akoz nou pa pe realize poudir en Komisyon in fer son louvraz, in fini fer son travay. E son travay i devan nou. E nou bezwen *deal* ek son travay.

Deba dan Lasanble ozordi pa ti about *legacy* Mr Rene. Pa nou ki'n fer li about *legacy* Mr Rene. Me lefe ki *LDS*, mazorite in fer li about *legacy* Mr Rene – ou le dir mwan sa msye in mor, zot ankor *still* per nanm sa msye?

Kwa ki zot per? Kwa ki zot pa kapab aksepte ki sa boug in fer de byen pour pei? E zot le ki nou, nou aksepte tou ero. Tou lezot dimoun i en ero. I enteresan sa. Tou lezot dimoun i en ero apard ki dimoun ki'n *actually* travay pour nou pei.

Nou aksepte lo komansman ki Prezidan Michel in fer en bon kontribisyon pour pei, apre nou tyonbo li nou anvoy li anba bis lo dernyen r-er. Be kisisa?

So, se sa nou problem ki nou annan Mr Speaker. Se sa

larealite ki nou pe fer fas avek. Me si nou pa kapab nou menm nou, distans nou lekor ek lepase e fer en *move* dan le fitir – tou sa zenerasyon zenn ki pe grandi, ki pe devlope, ki pe rod loportinite dan nou pei pou ganny *stuck* dan lepase!

Stuck dan lepase *to the extent* ki zot pou realize pou dir zot la ozordi, pa akoz zis '77. Me zot la ozordi akoz sa ki'n arive avan '77. Lapovrete ki ti annan dan sa pei! Kalite tretman ki dimoun ti annan dan sa pei. Nivo ledikasyon ki dimoun ti annan dan sa pei. Tousala in arive.

Be si nou le koz lo listwar, annou retourn depi '70. Bann ki ti annan lesklav dan nou pei. Bann ki en madanm ti reste lo ou later, ki zour ou anvi tir li, ou tir li. Annou koz lo *Tenants Act*. Annou koz lo redistribisyon later.

Eski apre sa ki'n arive la, nou pou al pran later kot nou'n fer bann *flat* - Moulinie, en pe partou, pou nou rann bann dimoun ki nou'n pran later ek zot? Sa bann dimoun ki dan sa *flat*, ki mannyer zot santi lo la zot?

E kot ou war kot i annan en de-koneksyon. Gouvernman lo li menm i deza annan en Tribinal ki'n *set up*. Minis Rangasamy ti lo televizyon pe

koz lo 51 ka ki sipoze ganny *recovered*. *TRNUC* sa bann dimoun pe demann reparasyon. I paret ou annan en eleman *double recovery* ki pe arive.

And yet, Lasanble i pran letan pou li vin zize, zis pou li kapab fer antre en rekomandasyon - se *US* ki devret peye, pour reparasyon. *That's what it is about this morning*. Zis en pwen. Dan tou sa ki'n ganny dir avan mon'n koze, i annan zis en pwen!

US ki responsab, e *US* ki devret peye! *That's it*. E si *US* ki responsab, *then sorry*. Onorab William ti dan *US* i responsab. Hon Doyace ti dan *US* i responsab. Onorab Mondon ti dan *US* i responsab. Onorab Andre ti dan *US* i responsab. Akoz se zot ki ti la dan sa bann letan.

Be sanmenm sa. Mazorite dimoun dan sa pei. Sa ki mon pe dir mon bann koleg, mon pa pe blanm personn mwan. Sa ki mon pe dir se ki i pou difisil pou ou disteng ant lekel ki'n la, lekel ki pa'n la. Akoz tou dimoun...

Si ou le servi sa largiman, ki Leta ti tel fason, *then* tou dimoun ki'n form par sa Leta i responsab! Tou dimoun ki'n ganny en pozisyon dan sa Leta i responsab! Tou dimoun ki'n en Sef dan sa Leta in responsab.

Akoz ou pa pe kapab disteng lekel ki ti pe donn lord, lekel ki pa pe donn lord. Si ou pe dir tou keksoz ti en sel...

Mon pa pe blanm zot pou dir zot in fer okenn keksoz mal, non! Mon pe zis eksplike ki manner i pou difisil pou annan en konsep koumsa. E se pou sa rezon ki mon krwar *TRNUC* dan son sazes in koz lo Leta.

Sidafrik ti menm keksoz. Leta! Be mon pa konnen akoz sa lensistans pou nou rod tou fason pou detri nou oponan politik. I senp sa. Si *US* ki peye. Be finansman politik i fini. Ou nepli kapab fer politik dan sa pei. Gouvernman i annan tou resours.

I kontrol *Electoral Commission* - egzakteman. *Electoral Commission* i fer en komite pou sanz *boundary*. Prezidan i ale, i dir ou ki manner bann *boundary* pou sanze dan *meeting* piblik. Apre i dir nou pou dir i annan lendepandans.

I kontrol *CAA*. *CAA* i apwent sa ki i anvi, kot i anvi, ler i anvi. Ki manner ou pou annan en *proper* - en vre Lopozisyon dan sa pei, si nou les zot *get away* ek sa ki zot pe fer ozordi?

So, se sa nou problem Lepep Seselwa. E mon kontan ki ozordi en kantite dimoun pe

ekout nou. E mwan mon krwar poudir *TRNUC* in fer son louvraz. Komite – bann viktim in form en komite. Leta Sesel regarde. Zwenn ek zot.

Akoz *with hindsight*, nou ti devret konnen ki nou pe anbank nou lekor ladan ler nou ti konmans sa prosesis dan 6em Lasanble. Nou ti konnen i pou ariv la. Nou ti konnen ki inevitableman i ti pou ariv ver size konpansasyon.

Be pa sey vin detri *legacy* en dimoun. Pa vin detri non en dimoun. Pa vin atak fanmir en dimoun. Pa vin kree en kondisyon ki nou pou sible nou lekor zis lo serten dimoun - zis aköz nou, nou annan en lazanda politik par deryer sa ki nou le fer!

Se sa nou problem ki pe arive ozordi. E si nou, nou al dan sa direksyon konman en Lasanble Nasyonal ozordi, e ki nou pe dir nou pe *serve* en *modern democracy* – mon pwen pour mwan se ki nou pe *fail* en *modern democracy*! Aköz sa ki nou le fer ozordi se a tou pri war en dimoun koupab!

Mr Speaker, ozordi ti senp pou nou. Nou ti'n kapab *hash out whether* rekomandasyon i annord, pa annord. *Whether* i marse, pa marse, eksetera.

Me sa ki'n arive bomaten ler nou'n ekout *Leader Zafer*

Gouvernman, nou'n ganny lendikasyon kler, ki ti son lentansyon.

E mwan mon dezapwente Mr Speaker. Mon dezapwente aköz pour respe, e pour lafason ki mon ti get *l'homme* - mon'n war poudir i pa'n onnet avek sa ki nou, nou ti diskite.

Me nou ti konnen sa nou. Nou ti antisipe sa. Se sa ki nou ti pe dir *all along* ki zot ti le vin fer. E ozordi in montre nou klerman, apre ki'n byen konmanse, in koz tou bann bon keksoz lo lepase. Tou sa ki'n arive. Son finisyon i montre ou klerman kot zot le ale.

Zot plan se fer ki *United Seychelles* i aret egziste koman en parti politik! Be si lefe *United Seychelles* i kapab fer desann son siporter anvil. Ki i *mini rally*, ki i lot *rally*, be son siporter in desann, be ou fer desann pour ou.

Al anvil fer desann pour ou. Ki ou problem avek pou nou ler i vini. Nou bann pour nou i annan draw vini. Ki ou ankoler? Ki ou bezwen demande si i ti *mini*, si i pa ti *mini*? Be pa konsern ou. Sa i nou siporter, i zot drwa fer politik. E zot annan drwa desann. E nou, nou dir zot desann sak fwa nou apel zot pou desann.

(APPLAUSE)**HON SEBASTIEN PILLAY**

E *as long* ki mon kapab, si en dimoun i fer zot en keksoz pou eksprim zot drwa - mon pou vin la anndan, mon pou nonm zot non, e mon pou denons li! Akoz se sa rol en Dirizan Lopoziyon dan Lasanble Nasyonal. Se sa rol en Lopoziyon.

An konklizyon Mr Speaker, mon'n pas dan sa rapor mwan. Mon'n lir sa rapor. Mon'n lir sa bann rekomandasyon. Mon'n osi swiv tou bann deba ki'n pase otour *TRNUC*.

Tou bann largiman. Tou bann komantr ki'n ganny fer. Tou bann *statement*. Tou bann alegasyon. Tou bann *assumptions*. Be i annan 2 konklizyon senp ki nou bezwen tire la.

Premyerman; linite pa pou vini ler ou le a tou pri fer en lot group dimoun koupab. Menm zenerasyon apre zenerasyon, si ou le fer li koupab, i pa pou vini.

Si par sa ekstansyon, mwan mon devret koupab pour sa ki'n pase avan – *then* bann dimoun ki ti annan plantasyon, ki zot gran paran in annan gran later gran plantasyon Sesel ti annan lesklav - zot osi zot koupab.

(APPLAUSE)**HON SEBASTIEN PILLAY**

Se sa – se sa *yardstick* ki nou bezwen servi. Bann dimoun ki ti fer dimoun travay lo zot later pou sepa konbyen erdtan, apre pey zot 25sou – zot osi zot koupab. Akoz zot in benefisyè atraver *the fruit of the poisonous tree*. I en konsepsion dan en pti pei parey pou nou, ki nou pa bezwen.

Se sa rezon *TRNUC* in ekri son rekomandasyon parey in ekri li. Me i pa'n ase pour serten dimoun. Nou'n le war plis. *We wanted to see blood in the water. I just hope* ki dan sa *process* ki nou pe *bloody* nou pei, i pa anmenn nou pou regrese. E i pa fer sa Lasanble vin zis en *footnote* dan listwar nou pei.

Akoz sa ki i pe vini. I pe vin en *marionette* ki Legzekitiv i fer sa ki i anvi avek. E tou le semenn ou bezwen lager de fwa plis. Vin de fwa pli ardyese. Vin de fwa pli *assertive*, zis pou ou kapab fer en pwensip pase dan sa Lasanble.

Dezyenman; pou ki reparasyon i arive, fodre nou aret zwe ek sa bann dimoun. Nou ti donn zot en *commitment* ki Leta ti pou regard dan reparasyon.

That was the commitment that we made ler nou ti fer sa Lalwa an 2019. Sete sa ki lekspektasyon lezitim ki LDS dan son mazorite ti donn tou sa bann viktim. Ti napa sa moman pou al distenge lekel ki responsab, lekel ki pa responsab.

Nou ti fer en Lalwa pou fer li kler. E Lalwa ti ganny travay lo la par Onorab Georges li menm, Onorab Hoareau lo nou kote e bann lezot Manm sa Komite. E ti annan en lagreman bipartizan.

Me ozordi nou le en Lagreman bipartizan par trouv en lot kote koupab. Ki mannyer nou kapab arive la? Se sa nou probleman ki nou pe fer fas avek ozordi. A tou pri nou le detri okenn rezistans politik dan sa pei, akoz nou le kree alors menm sistenm ki ti la ki TRNUC in gete.

Savedir pour mwan, zot le repet listwar an servan menm prensip ki zot pe kritike ozordi. Se sa realite. Se sa listwar ki Seselwa i devret mazine la deor.

Prezan nou – nou ki la ozordi - nou, nou annan potansyel pou anmenn sa pei ansanm. Me zanmen nou pou kapab anmenn li ansanm. Akoz nou pa oule aksepte ki poudir *once* ou demann pouvwar e ou

ganny pouvwar, ou bezwen travay. Ou pa'n vin lo vakans!

E ler ou pa kapab travay, pa rod leskiz pou *distract* latansyon Lepep lo ou inefikasite! *Just get on with the work*. Akoz mon sa ki mon pe war la ozordi pe arive dan Lasanble Nasyonal, i en *travesty*.

I en *attempt* pou *hijack* nou Lasanble Nasyonal e fer li vin en platform kot politik bonmarse i ganny fer, pou ki en Gouvernman ki annan en mazorite 2 tim foutbol. E probableman menm bann zofisyè dan zot kote. E tousala, *still* zot pa kapab *run* sa pei. Be si ou pa kapab donn nou. Donn nou, nou a montre zot mannyer pou *run* sa pei.

(laughter)

HON SEBASTIEN PILLAY

Step aside. Akoz ou'n dir ek dimoun nou pa ti bon. Ou'n dir ek dimoun nou pa ti pe marse. Ou'n dir ek dimoun nou pa alaoter. Sa ki nou ti pe fer pa ti bon. Dimoun in donn zot.

Be selman ler in donn zot, zot vire zot dir; be ou konnen, zot ki ti decide pou dir be – laz sekirite sosyal i devret vin 63an. Prezidan Faure ki ti decide, alors nou pou fer parey. Be eski

ou ti ganny elekte pou fer program Prezidan Faure ou?

Prezidan Faure ki ti decide sa i devret ganny fer koumsa. \$20milyon ti devret ganny garde avek bann donater. E i pou pey bann kontrakter li menm, alors ou fer parey.

Be eski ou ti ganny elekte pou fer sa ki Prezidan Faure ti fer ou? Ou ti dir li orevwar Pti Danny. Ou ti dir *US* pa oule. Be, *this is the point*. Zot annan en konfizyon.

E ler nou vin lo sa ki *TRNUC* in montre nou, se ki ou pa kapab annan en Gouvernman ki kontinyen *run* en pei dan konfizyon. Zot bezwen elimin konfizyon e pa kree plis divizyon parmi nou pep.

E se sa ki pe arive ozordi bomaten dan sa Lasanble. Nou pep pe ganny divize ankor enn fwa, akoz a tou pri nou le detri nou bann oponan politik!

Mr Speaker, mon tann zot pe soupire laba. Mon pa kapab fer naryen pour sa mwan. Nou, nou bezwen admet en keksoz.

MR SPEAKER

Konklir Onorab silvouple. Ou'n depas letan.

HON SEBASTIEN PILLAY

Non Mr Speaker, Onorab Georges in ganny...

MR SPEAKER

Non-non.

HON SEBASTIEN PILLAY

Non-non.

MR SPEAKER

Non.

HON SEBASTIEN PILLAY

Non-non-non-non, Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mon'n kont ler.

HON SEBASTIEN PILLAY

Onorab Georges in ganny 52 minit li, en!

MR SPEAKER

Non. Non.

HON SEBASTIEN PILLAY

52 minit in ganny li, *yes*.

MR SPEAKER

Non-non-non.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mon'n note lo mon telefonn.

MR SPEAKER

I ti...Non! Onorab, silvouple konklir. Mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Be aköz ou demann mwan pou konklir, ou pa ti demann li pou konklir?

MR SPEAKER

Onorab, mon pou eksplik ou. Onorab Georges pa'n gannyen 52 minit. I ti fini 9er 53. Me selman son diskour ti konmans 9er 07. Mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Speaker, oule mon konklir. Mon pou konklir lo sa *note*.

MR SPEAKER

Silvouple.

HON SEBASTIEN PILLAY

Enn; mon fyer mon siport *United Seychelles*, e mon en Manm *United Seychelles!*

(APPLAUSE)

HON SEBASTIEN PILLAY

Mon fyer travay ki Mr Rene in fer pour nou pei!

(APPLAUSE)

HON SEBASTIEN PILLAY

Mon fyer pou debout akote tou Seselwa ozordi ki santi zot ganny oprese, maltrete e viktimize!

(APPLAUSE)

HON SEBASTIEN PILLAY

E lo en *note* final Mr Speaker, mon pou reste toultan, toultan – malgre tou lesey ki ou, ki ou Prezidan, ki ou mazorite a fer, mon pou reste *fearless in dignity!* Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Nou a pran poz la. Nou a rebran deba 11er 15. Mersi.

(BREAK)

MR SPEAKER

Mon donn laparol Onorab Georges Romain.

HON GEORGES ROMAIN

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou koleg Onorab. Bonzour tou dimoun a lekout. Mr Speaker permet mwan avan mon komans mon entervansyon pour mwan fer sorti enn pti remark. Sa Manm ki'n koze avan mwan, mon vreman soke lafason ki mannyer in zistifye koudeta.

Ozordi nou okouran ki *Niger* en pei Lafrik fek annan en koudeta. E kot nou'n konnen en group pei Lafrik ki apel zot lekor *ECOWAS*, zot in kondann sa e zot pe menm *threatened* sa pei pour servi lafors pour fer sa

Prezidan retourn dan son pozisyon.

E alors si sa dimoun ki'n koze avan mwan mon konnen i en *Leader* osi, si i santi alors koudeta i zistifye, anvoy en let felisitasyon *Niger* pour sa koudeta ki'n arive.

(APPLAUSE)

HON GEORGES ROMAIN

Mr Speaker mon ti a kontan, prezan mon ti a kontan komans mon lentervansyon. Mr Speaker ozordi koman en manm Lasanble, mon kontan pou ganny sa loportinite pou nou adres en moman dan sapit listwar nou pei. En moman, kot nou pep in kapab ganny loportinite pou reviv en moman fernwar, en moman tris, ranpli ek soufrans, lafreyer, divizyon, e kot bokou larm in koule. Be an menm tan pour nou kapab rekonsilye e vin ansanm koman en pep.

Mr Speaker nou pti pei Sesel i pa'n ganny eparnye ek bann blesir lepase. Bann keksoz ki'n arive apre koudeta an 1977, in kre bokou douler dan leker nou pep, ki'n koz bokou divizyon parmi nou nasyon e ki'n afekte lafason ki mannyer nou progrese koman en pei.

Mr Speaker, sa vyolans ki ti ganny anmennen sa letan i pa'n en legzanp ditou pou sa zenerasyon ki ti pe leve. Pour bann ki'n temwanny sa bann lannen apre koudeta, in mark zot e kree bokou laenn parmi nou popilasyon, en keksoz ki nou pa ankor fini war son lafen ozordi.

Mwan menm Mr Speaker, Mon ti annan zis 7an, ler koudeta ti arive, e i pa ti en keksoz ki mon ti tro konpran a sa letan. Me an grandisan, mon'n konmans konpran lafreyer ki ti egziste parmi nou bann dimoun, akoz zot pa ti kapab annan en pwennvi politik ki ti diferan ek sa parti ki ti ou pouvwar. Akoz nou ti konnen ki ou ti kapab ganny raporte ek lotorite, e sa ti kapab annan reperkisyon negativ.

Mr Speaker, nou ti bezwen kasyet bann zournal Lopoziyon, ler nou ti gannye, akoz ou ti kapab perdi ou plas travay, si zot ti war tel zournal dan ou posesyon. Menm ou ti bezwen veye ki kouler lenz ou ti bezwen mete, oubyen lekel ki ou ti frekante.

Mr Speaker, sa letan ti en moman dan nou listwar kot nou ti viv dan lafreyer. Laliberte lekspresyon ti napa e kot ti annan zis viktimizasyon si ou pa ti siport sa Parti *SPUP*. Mr

Speaker, set an rekonesan sa douler ek soufrans, e sa bezwen pou fer fas avek sa sapit dan nou listwar, ki sa Komisyon Laverite ek Rekonsilyasyon ti ganny kree. E nou bezwen rekonnèt lenportans sa prosesis, ki'n kapab ed nou, pou al revwar bann moman fernwanr ek troublan dan nou listwar.

Se pa pou nou vin blanmen oubyen zize, me avek en bi - e avek bi e avek en dezir pou konpran ki vremen in arive dan nou pei, koman laverite e eklersi sa semen kot nou a kapab aprann pardonnen e reini nou pep.

An fezan sa Mr Speaker, nou'n kapab rekonnèt soufrans e douler pou bann ki ziska en pe letan, lepase ti pe afekte zot e sa ti kontribye pou anmenn bokou divizyon parmi nou.

E alor Mr Speaker, kreasyon Komisyon pou Laverite e Rekonsilyasyon, in anmenn en platform pou bann viktim kapab rakont zot leksperyans e kot nou tou a kapab rekonnèt sa ki'n arive ek zot. In ed zot bokou, aköz ler zot rakont zot leksperyans, zot osi pe partaz sa soufrans avek nou, ki pe ekout zot, e nou pli byen konpran sa lenzistis ki zot in pas atraver.

Mr Speaker, prosesis ki sa Komisyon ti'n adopte, se pou etabli laverite, en rikord dan nou listwar ki a kapab ganny servi pou nou bann fitir zenerasyon, osi konnen kwa ki'n arive dan listwar nou pei.

An fer fas avek nou listwar, nou pe kapab bouz an avan pou vin en nasyon ki annan plis konpasyon pou lezot. Sa i pa'n en parkour fasil pou bann ki'n pas atraver sa prosesis M. Speaker, aköz sa bann viktim in bezwen brav, e rod en kouraz enorm pou zot vin devan, pou devid sa ki – pour devid sa ki zot ti annan lo zot leker pou tou sa letan.

E sa in neser pou nou koman en pei ekoute e swiv, e ki nou koman en pep, a fer sir ki sa bann atosite e viktimizasyon pa zanmen ariv ankor dan nou pei, Mr. Speaker.

Ozordi Mr Speaker, mon rekonnèt travay ki 6enm Lasanble Nasyonal in fer pou etabli e donn lankadremen sa Komisyon anba Lalwa e ki'n ede ki bann endividi ki'n ganny afekte in annan en semen pou pase pou vin devers zot soufrans.

Zot soufrans ki'n vin aköz en parti ti'n deside pou pran pouvwar par lafors e ranvers Gouvernman ki ti o pouvwar; en

parti politik ki pa'n respe, e i pa'n rekonnèt lavwa en nasyon; en parti ki pa'n respe la demokrasi, me ti selman anvi dirize e dominan par lafors. E se la kot soufrans ti konmanse. Zot laswaf pou pouvwar ti pli for ki byennet sa pep Mr Speaker.

Bokou ki'n vin devan sa komisyon in rakont keksoz ki'n ras ker, bann lensidan ki'n ariv swa ek zot, oubyen zot fanmir, ou zanmi, senpleman akoz zot ti annan en diferan pwennvi politik ki Mr France Albert Rene ki ti par deryer sa koudeta, e osi dirizan Parti *SPUP*.

Mr Speaker, soufrans ki bokou ti pas ladan pandan sa bann lannen ki'n vin apre koudeta, in sok bokou Seselwa.

Mr Speaker, nou'n tann dimoun ki'n vin devan pou esey rod en *closure* pou zot fanmir ki'n disparet, san okenn leksplikasyon a sa letan ki ti'n arive. Nou'n tann kriyote ki'n ganny komet; sa zenn garson ti en papa, ki ti abitye al lev son kazye pou nourri son fanmir, li osi i ti en viktim ki ti ganny torture e ganny zet dan delo sale.

Ti annan bann ki'n perdi lavi avek leksplodzif e bann ki'n osi zis disparet e person pa'n zanmen konnen ki'n arive ek zot.

Mr Speaker, zis mazin sa kantite kriyote ki'n arive dan nou pti pei parey Sesel e ki kantite soufrans sa in anmennen lo paran e lezot manm fanmir.

Mr Speaker, sa Komisyon, in ankouraz tou dimoun pou vin devan avek lenformasyon, kot la nou a kapab antann bokou bann dimoun ki ti enplike dan sa bann lensidan mert e disparisyon vin devan.

Zot in rakonte ki mannyer zot ti pe swiv serten lenstriksyon dan zot travay, sorti kot zot bann dirizan. Mr Speaker, sa i parol enn de ki'n vin devan, ki zot in dir, ki zot osi, ti pe viv dan en lafreyer san kapab oze kestyonnen.

Zot ti donn lanmen viktimize akoz nou fason panse pa ti parey pou zot, e alor sa parti ki ti o pouvwar ti le silans zot. Bokou in rakonte ki mannyer zot in ganny swiv, zot in ganny entimide, e kot zot in mank perdi lanmor, akoz ti annan bann group ki ti pe swiv zot pou esey zet zot lavi.

Mr Speaker, bann ki ti annan sans, ti kapab rod fason pou al egzile e menm ti annan ki ti bezwen sove pou kit Sesel pou al egzile. Sa ti anmenn bokou soufrans pour bokou fanmir, ki ti bezwen fer fas ek

separasyon fanmir, ki pa ti'n ganny prevwar.

Oubyen menm bann ki ti bezwen kit tou zot byen deryer, pou al rekomans zot lavi an egzil. Zot in vwar zot dan en pei, ki zanmen zot in deza menm vizite, zot in bezwen forse adapte zot ek en nouvo kiltir. Sa ti vreman difisil e fermal pour sa bann dimoun Mr Speaker.

Zot in perdi bann moman ki zot ti'n kapab pas ek zot fanmir, zot zanfan, en keksoz ki ou pa kapab regannyen ozordi. Ou kapab mazin sa papa ki ti bezwen les son madanm e zanfan deryer, pou li protez son lavi.

Sa zanfan, ki ti bezwen dir orevwar son manman, oubyen son papa, e ki i pa'n konnen akoz Mr Speaker. Menm i annan zanfan ki petet pa'n zanmen konn son vre papa, akoz papa in ganny swa touye ouswa disparet.

Mr Speaker, moralman sa in afekte bokou sa bann dimoun e mark zot psikolojikman pour lavi. Nou'n vwar ki a sa letan Gouvernman ti sezi zot bann propriyete ek byen san rekonpans zot.

Sa i en vyolasyon drwa imen Mr Speaker. E pou bann ki ti napa swa, ki ti bezwen reste isi Sesel, bann

lentimidasyon e viktimizasyon ti kontinyen.

Mr Speaker, bokou in rakont zot parkour kot zot in ganny ranmase par larme, ganny bate e ganny detenir dan prizon san zizman e san ganny dir pou ki rezon en tel aksyon in ganny pran ek zot.

Ti napa okenn rekour lazistis a sa letan e ti napa personn ki ti pou oze defann drwa sa bann dimoun dan sa letan. Bokou in vwar zot perdi zot plas travay, e vwar li difisil pou trouv en lanplwa, e la zot ti target antye sa manm fanmir, kot zot in vwar zot pe soufer, zis akoz pwennvi ti diferan.

Mr Speaker, sa bann zistwar i rakont soufrans en pep, e douler ki zot in pas ladan. Me pli enportan, sa ki nou'n kapab gannyen atraver sa prosesis pou sa bann viktim, se laverite lo sa ki'n arive avek zot frer, ser, manman, papa, lezot manm fanmir ou zanmi.

Me an menm tan ki nou koz lo soufrans, e montre konpasyon e sipor anver bann viktim ek fanmir, annou pa bliy lobzektif sa legzersis, ki sa Komisyon in anmennen; e sa, se pou nou vwar laklerte dan sa soufrans, pou nou kapab aprann pardonnen, pou nou kapab aprann viv dan linite e

rekonsilye, e pou nou kapab viv ansanm e inifye nou pep.

Mr Speaker, avek en laverite ki fermal, nou bezwen rod sa lafors koman en pep pou bouz devan, dan en Sesel ki batir lo respe pou drwa imen, lazistis e osi linite. Ansanm nou kapab vir sa paz dan liv listwar Sesel e kre en Sesel ki ranpli avek lespwar, kot tou son zabitan a kapab rezouir benefis son pei, menm si pwennvi politik i diferan.

A lafen dizour, Sesel i pou tou son zanf an e pa zis pou serten. Nou bezwen mazine ki rekonsilyasyon i pa vedir bliye Mr Speaker, me i osi pou nou kapab aprann avek lepase, pour nou kapab vin pli for e rezilyan e asire ki nou touzour prezerv dinyite nou pep.

E pli enportan Mr Speaker, pour nou kapab asire ki bann zenerasyon ki pe leve a osi aprann sa ki'n arive dan en moman nou listwar.

Mr Speaker, la nou bezwen rekonnet travay e zefor ki'n ganny mete, pou kapab asire ki sa Komisyon in kapab fer son travay. Nou bezwen rekonnet zefor e sipor ansyen Prezidan Danny Faure, ki ti aksepte pou kreasyon en tel Komisyon, anver en semen pou rod rekonsilyasyon Nasyonal.

In menm aboli 5 Zen koman en konze piblik, e menm in al pli lwen kot in tir Zonm Lib kot i ti ete aköz in konpran – aköz in konpran ki koudeta in mark en moman tris dan nou pei.

Nou osi bezwen rekonnet zefor ki 6enm Lasanble in fer pour ede donn en lankadreman legal, pour ki sa Komisyon i kapab egziste e fonksyonnen, sa sete atraver en Komite ki ti dirize par *Leader* Lopozisyon dan Lasanble sa letan, Mr Wavel Ramkalawan ki nou konnen, in touzour en dimoun ki'n lager pou drwa imen dan sesel.

E son travay in kontinyen atraver son Gouvernman ozordi, ki'n kontinyen donn sipor finansyel pour sa Komisyon fer zot travay.

Mr Speaker, travay sa Komisyon i pa'n enn ki'n fasil ditou. Kekfwa bokou in vwar li en prosesis senp, me nou bezwen rekonnet sa kantite travay ki'n ganny fer pou ankouraz bann viktim e osi bann lezot pou vin devan, pou donn levidans.

Pour bokou, sa ti difisil aköz ti ranpli avek bokou lemosyon. E malerezman, ti osi annan bokou presyon ki piblik ti mete atraver platform medya sosyal e petet sa, ti osi zwe en

rol pou dekouraz serten pou vin devan pou donn zot levidans.

Me Mr Speaker, annou pa bliy sa bann travayer ek bann Komisyoner kot sa Komisyon Laverite ki'n bezwen asize e ekout a profon tou detay ki sa bann endividi ti vin rakonte.

Mr Speaker, sa bann travayer, pa ti bann psikolog ou ganny okenn lantrennman pou fer fas avek zot bann lemosyon ek soufrans, ki dimoun ti pe devers ek zot.

Mr Speaker, nou koman bann manm piblik, nou'n kapab swazir bann bout pour regarde, me par kont sa bann travayer ti bezwen fer fas ek tou sa soufrans ek lemosyon ki ti vin devan zot. E alor mon salye zot pou sa kouraz enorm ki zot in annan pou zot kapab konplet sa travay.

Mr Speaker, konsernan bann konpansasyon ki pe ganny propoze pou bann viktim, i enportan pou rekonnet, ki reparasyon i en keksoz enportan, e ki nou bezwen rekonnet sa pou bann viktim ki Komisyon in determinen ki zot in soufer avek vyolasyon drwa imen, apre sa koudeta an 1977.

E nou konpran Mr Speaker, ki konpansasyon larzan i kapab annan bokou

valer an rekonesans pou bann douler ek soufrans bann viktim.

Me Mr Speaker, i enportan pou konsider kapasite finansyel e limitasyon monneter ki Gouvernman dizour pour fer fas avek, pour pey tou sa konpansasyon. I enportan ki nou rod en balans ant pey en konpansasyon ki rezonnab, e an menm tan, asire ki nou kapab kontinyen annan en stabilite finansyel dan nou pei.

Annou pa bliye Mr Speaker ki Gouvernman *LDS*ler in vin o pouvwar, in vin zwenn en kof ki vid, e sete san menm sa parti ki pa'n pran zot responsabilite pou zer larzan pei byen.

Zot ti zis depanse pou aste zot vot pour zot kapab kontinyen reste o pouvwar san mazin demen. E an plis Mr Speaker, i annan bokou konpansasyon ki sa Gouvernman in bezwen vwar li pe peye aköz move planifikasyon sa ansyen Gouvernman.

E se la, ki mon pou siport bann metod alternativ pou rod larzan pou pey sa konpansasyon. Pour mwan i kler ki sete Parti *SPUP* ansyen - anba ansyen Prezidan France Albert Rene ki ti responsab pou soufrans sa bann viktim.

E sa Mr Speaker in ganny etabli klerman par sa Komisyon. Pa nou ki'n envant sa, sa parti ti komans koman *SPUP*, in sanz zot non plizyer fwa e in vin, *SPPF*, Parti Lepep, *US* e tou dernyerman zot apel zot en Nouvo *US*.

Mr Speaker, en kanmeleon i sanz son kouler pou plizyer rezon, me a lafen dizour sa kanmeleon i touzour reste en kanmeleon!

(APPLAUSE)

HON GEORGES ROMAIN

E se sa menm parti alor, ki'n sezi bokou bann propriyete mal apropo pour anrisir zot. E alor pou mwan, i fer sans pour ozordi sezi zot bann byen, e fer zot rann tou sa bann byen malaki ki zot in profite lo lasyer Seselwa!

E apre en prosesis a ganny met an plas pou ede vann sa bann byen ki a ede anver reparasyon ki neser.

Parey in ganny propoze par sa Komisyon, annou osi konsider konpansasyon non-monneteer, aköz parey dan bokou lezot pei ki'n pas atraver bann menm prosesis, bann konpansasyon in enkli annan bann mize ki rakont listwar sa koudeta, e fer loner sa bann viktim ki'n perdi zot lavi, ou

disparet, oubyen ki'n pas atraver bokou soufrans.

I annan pei ki'n konsider moniman, bann sant memoryal, la bours, program lasante ek psikoloji, pou serten viktim, pou nonm enn de legzanp Mr Speaker.

E Mr Speaker, mon krwar ki en konbinezon sa bann konpansasyon, i kapab ganny konsidere aköz atraver sa bann keksoz, ki lonterm, bann viktim a kapab ganny en soulazman.

Mr Speaker, ti enteresan pou lir ki dan en *survey* ki sa Komisyon ti fer, pou rode ki kalite reparasyon bann ki'n vin met zot konplent ek sa Komisyon ti a voudre vwar, 65pouursan ti aktyelman demann en *public apology*, par bann ki'n viktimiz zot.

E mwan Mr Speaker, mon vremen dakor avek sa demann par bann viktim, ki zot pe demann senpleman en pardon par sa bann *perpetrators* e si zot ankor la ozordi, zot a vin devan pou demann en pardon an piblik.

Mon ti a kontan osi vwar, tou sa bann *Leaders* ki asosye ek sa parti ki responsab, pou vin devan osi, e kategorikman kondann sa ki'n arive e demann en pardon formel lo lapar zot parti pou tou sa bann viktim.

Mr Speaker, nou konnen ki ansyen Prezidan Danny Faure, in annan sa kouraz pour vin devan e demann en pardon pou tou bann soufrans ki sa bann viktim in pas atraver.

Me par kont i annan serten *Leaders* dan sa parti ki pou zot, zot pa pe pare pour demann en pardon pou tou sa krijote ki zot parti in anmennen lo sa pep.

E la Mr Speaker, menm dan zot *rally* ki fek fer Dimans, ki lavey, ki nou pe al koz lo sa soufrans ki koudeta in anmennen dan nou pei, zot ankor pe sant sanson "5 Zen", sanson koudeta e pe glorifye sa zour dan listwar nou pei e sa ki Mr Rene ti fer.

Olye kondann sa bann aksyon, pou nou kapab inifye nou pep, e bouz devan, zot ankor pe asosye zot avek sa bann levennman, konmsi ti byen, san okenn konsiderasyon pou tou sa bann viktim ki'n soufer Mr Speaker!

Pour terminen Mr Speaker, la ki nou pe apros bann dernyen moman dan sa prosis, nou bezwen realize ki travay sa Komisyon in donn nou kouraz, pou fer fas avek en moman dan nou listwar ki ti fermal pou bokou, e osi in ed nou nasyon vin pli rezilyan, e annan plis konpasyon, pou

lezot ki'n pas atraver sa bann soufrans.

Nou vizyon se pour rekonsilye koman en pep e asire ki linite, lazistis e drwa imen dan Sesel i touzour ganny prezerve. E alor pour tou sa bann viktim ki zot a ganny - e la mon pour priy pout tou sa bann viktim ki zot a ganny lafors e kouraz pour kapab vwar lape dan zot leker e ki Bondye a touzour beni zot ek zot fanmir. Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon a donn laparol Onorab Gervais Henrie.

HON GERVAIS HENRIE

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou dimoun sirtou bann dimoun dan distrik Mont Buxton. Mr Speaker avan mon komans mon lentervansyon, mon oule rekonnet kontribisyon 6enm Lasanble Nasyonal sirtou rol kle ki Komisyon Laverite Rekonsilyasyon e Linite Nasyonal in zwe pour nou ariv kot nou ete ozordi.

Sa komite ti form par dan letan en letan eksepsyonnel listwar politik Sesel pandan peryod koabitasyon. Nou ti annan en Prezidan Mr Danny Faure e en Dirizan Lopozisyon

Mr Wavel Ramkalawan, ki ti antas lenportans dan linite e rekonsilyasyon nasyonal.

Bann filozof ki dir ki pli gran lafors limanite, i kan imen i vin ansanm e ini otour en sel obzektif parey sa gran endistriyalis *Henry Ford* in deza dir, “ler nou vin ansanm i en komansman, ler nou reste ansanm sa se progre, ler nou travay ansanm sa se sikse”.

Rol ansyen Prezidan Faure e ansyen Prezidan Ramkalawan dan sa sapit listwar, pa zis en *footnote*. An realite zot konviksyon pour ed Sesel sorti kot in pri, fodre ki 7enm Lasanble i sezi son sinifikasyon e lenportans e nou swiv zot legzanp.

En aksyon nob, de zonm ki mon pour retourn lo la pli tar dan mon lentervansyon. Ozordi i pros 7an pli tar apre ki prose pour trouv laverite e adres konsekans koudeta le 5 Zen 1977, sa dosye in retourn devan nou lenstitisyon, apre ki Komisyon *TRNUC* in termin son travay.

La ozordi, nou la pour konsider sa rapor e fer en deba lo son bann rekomandasyon pour agree avek, dezagree avek ouswa fer enn ou de nou prop analiz e propozisyon.

Sa legzersis i annakor avek *clause 11(4) Act 9 of 2018*,

ki ti kree *TRNUC*. E si mon lir sa *clause 11(4)* i dir,

“The President shall make the final report public and lay a copy before the National Assembly within one month of receiving it”.

Zour ki rapor ti ganny prezante Mr Speaker, mon ti prezan *State House*, e Prezidan pa ti esper en mwan, i ti repas rapor avek ou imedyatman e pour table devan Lasanble Nasyonal.

E aprezan li Lasanble Nasyonal annakor avek *Order 30(1)(2)(3)* nou *Standing Orders*, i dir ki nenport rapor ki vin devan nou Lasanble, nou annan sa liberte pour nou egzamin sa rapor. E zisteman sa ki nou pe fer i annakor avek *Act 9 of 2018*, e annakor ek nou *Standing Orders*, alor mon reasir Dirizan Lopozisyon poudir sa prose i annord e legal.

Nou bezwen aksepte dan en fason onnet e ouver ki sa peryod dan listwar apre koudeta, in ranpli avek bann levennman tris e bouwersan ki ziska ozordi i lakoz soufrans e divizyon parmi nou nasyon.

Legzanp Dimans apre midi ler mon pe balye otour mon lakour, en zenn garson i monte. Kot mwan mon reste mon get *Mini Stadium* koumsa e i dir ek mwan i pa pour zanmen kapab

siport sa parti, akoz soufrans ki zot in fer son fanmir.

E vwala en senp legzanp, en senp dimoun ki i ankor mark li ozordi. Bann siporter koudeta 1977 pour argimante ki sa ti form parti zot lalit kont lendepandans, zot liberasyon, zot lalit pour lazistis sosyal avek devlopman e lezot lakonplisman pour Sesel e pep Seselwa, parey nou'n antann Dirizan Lopozisyon fer bomaten.

Me eski tousala ti zistifye e vo lapenn lanmor e disparisyon misterye nou frer e ser? Eski sa ti zistifye e vo lapenn met nou frer avek ser dan prizon ilegalman, ouswa san ziz-e? Eski sa ti vo lapenn en zistifye, fors nou frer ek ser an egzil akoz lafreyer pour zot lavi, zis akoz zot lopinyon politik ti diferan avek pour sa parti ki ti fer koudeta?

Mon lentervansyon Mr Speaker pour santre otour 4 pwen anliny avek rekomandasyon Komisyon TRNUC. Sa se;

Konpansasyon pour bann viktim;

Rol parti politik dan byennet sitwayen,

Ki nou dwatet fer pour asire ki a lensidan pa repet ankor dan nou listwar;

E ki mannyer nou promouvwar linite avek rekonsilyasyon nasyonal.

Dapre listwar kree par propagann *United Seychelles*, ler Mr Rene ti ganny apros-e pour vin Prezidan, i ti aksepte an kondisyon ki proteksyon bann endividi politik ti pour ganny proteze. Me deswit apre koudeta, Konstitisyon ti ganny sispann, e Mr Rene ti pran tou pouvwar pour fer Lalwa par dekree.

En proklamasyon le 28 Zen 1977 ti rezet Konstitisyon, ferm Parlman e transfer tou pouvwar Lezislativ dan lanmen Prezidan. Nou a rapel ki an 1979 en lot Konstitisyon *one-party-state* ti vin an fors.

Sa ti mark komansman en nouvo lavi pour tou Seselwa, zis parey *Leader Zafer* Gouvernman in eksplik nou dan son ka ler li i ti annan 21an, bomaten. Sirtou sa nouvo komansman ti pour bann oponan politik Mr Rene. En realite ki pa zot ki ti'n swazir, me enn ki ti'n enpoz lo zot par en politisyen ki pa ti'n ganny elekte par zot.

Bann oponan politik ti ganny pini pour eksprim zot pwennvi, zot ti ganny anpese regroupe, bann dirizan ti ganny detenir ou ganny egzile, e ganny dezeritye koman Seselwa. Sa ki

ti swazir pour reste, ti ganny konsidere koman bann lennmi larevolisyon e tout sort kalite mo derogatwar tel koman “vermin”, e “parazit” ti ganny servi pour dekrir zot.

Zot ti ganny Trete en fason ki ti fer dimoun per pour frekant zot ouswa anploy zot e la mon rapel temwannayaz Mr Maxime Racombo devan *TRNUC* lo sa size.

Zot ti ganny mete a lekar, ganny sere partou kote, e perdi zot biznes avek propriyete. Nou konn sa ozordi, akoz kouraz eksepsyonnel e lafors bann ki'n sirviv ki'n vin devan Komisyon *TRNUC* e partaz zot zistwar.

Mon remersye zot pour sa e mon senpatiz avek zot soufrans. Akoz zot nou'n konn laverite lo degre labi imen ki'n annan kont zot e tou sa soufrans zot in pase.

Bokou ti ganny neglize par Leta e ganny renye bann servis ki Leta ti annan lobligasyon fer provizyon pour zot. Me zot ti sibir labi fizik, psikolojik e dan serten ka labi seksyel.

Dan milye tousala, sa lanmour ek lapartaz ki nou gran pye ti'n grandi avek dousman, dousman ti komans evapore dan nou sosyete e akoz lafreyer Seselwa ti komans konn zis sa ki pour li. Sa i bann laverite penib ki form parti

listwar Sesel. Sa i bann laverite penib ki nou bezwen fer fas avek koman en sosyete.

E ozordi Mr Speaker, bann endividi ki'n sibir tou sa bann atosite i oule ganny rekonnet koman viktim, e zot oule ganny en konpansasyon.

Konpansasyon souvan i permet viktim rebran zot lavi apre ki zot in sibir kek lenzistis, menm ler Leta i kapab napa en responsabilite legal pour ed sa bann viktim, i annan en lobligasyon moral pour fer li.

Sa lobligasyon i sorti an premye rekomandasyon *TRNUC* anba sapit Reparasyon, ki pe rekomann-de ki Leta i demann en leskiz tou viktim e eksprim langazman ki sa zanmen pour repet ankor dan nou listwar sa bann atosite.

Malerezman obligasyon Leta pour ed bann viktim, i napa sipor konprenezon e lakseptasyon tou dimoun, enkli dimoun Mont Buxton ki mon reprezante isi e serten ki mon'n enterakte avek.

Me deklarasyon Lasanble Zeneral Nasyon-z-Ini, lo *basic principles of justice for victims of crime and abuse of power* date le 29 Novanm 1985 i met en obligasyon lo Leta, pour furni konpansasyon finansyel bann viktim e zot fanmir.

Mwan koman en *MNA*, en *MNA* ki sorti dan parti o pouvwar, mon krwar ki Gouvernman i bezwen, mon repete, mon krwar ki Gouvernman i bezwen pran son responsabilite, me i bezwen azir rezonnableman.

Mon pa plase poudir ki kote tou larzan konpansasyon i kapab ouswa i merit sorti, lekel ki pour ganny konbyen eksetera. Me mon partaz lopinyon Onorab Georges ki en *successor body* i merit mandate pour egzamin sa dosye an detay.

Mon zis demande ki nou fer li dan en dele letan akseptab avan bann viktim i ferm zot lizye; en fwa pour tou annou met en lafen avek zot lapenn ek soufrans.

Me sa ki mon oule dir avek bann viktim direkteman, se egzers restren dan zot demann pour konpansasyon. Bokou zot in kit Sesel e zot pa viv nou realite. Konpran letan nou dir nou pei pa ankor dekouver delwil, e i annan zis en serten kantite zistans ki nou kapab ale.

Akoz apard donn zot konpansasyon nou osi bezwen garanti lasante, ledikasyon, labours pour nou bann zanfan, fer lakaz, fer semen, avek lalis ankor ki nou pep i demann nou.

Alor nou bezwen kree sa balans e alor egzers restren.

Silvouple pa pini Lepep sirtou sa zenerasyon ozordi ki napa nanryen pour fer dan zot soufrans. Annou pa touy Sesel.

Dan son lentrodiksyon dan rapor final *TRNUC*, Mrs *Gabrielle McIntyre* in dekrir Parti *United Seychelles* koman sa parti ki ti ganny konsidere, koman responsab pour bann alegasyon vyolasyon drwa imen ki'n ganny raporte avek sa Komisyon.

Parti Lopozisyon anba non *Seychelles People United Party (SPUP)*, *Seychelles People Progressive Front (SPPF)*, Parti Lepep e ozordi *United Seychelles* ouswa *US*, in o pouvwar depi le 5 Zen 1977 ziska le 26 Oktob 2020, ouswa 43an trwa mwan 22zour.

15an dan sa letan ti lepok kot tou aktivite politik ti deroul anba Lotorite *SPPF*.

Vot ti annan “wi” ouswa “non”. Prezidan ti annan tou pouvwar san okenn sipervizyon. Zis li ki ti apwent son bann Minis e Chairman Lasanble. Sa lenstitisyon pa ti endepandan i ti zis *rubberstamp* Lalwa.

Okenn kritik kont Mr Rene pa ti ganny tolere. Mr Speaker letan ou regard sa 32 rekomandasyon ki annan

lobzektif asire ki bann atosite pa repet son lekor, i kler ki pour Komisyon *TRNUC*, Sesel i bezwen fer en legzersis pou divors parti politik avek loperasyon Gouvernman toulezour.

Aprè ki in fer 43an o pouwar, lefe destriksyon nou servis piblik, ki'n ganny ranplase par en kiltir lentere personnel, lentere parti politik ki o pouwar, e vorasite endividyel ozordi i ankor avek nou.

Pandan letan ki zot ti o pouwar parti politik avek Gouvernman ti en sel, *US* ti fer biznes avek Gouvernman, *US* pa ti pey tax dapre Lalwa; *US* ti benefisye avek tou keksoz sirtou atraver bann o fonksyonner piblik ki ti osi bann o zofisye zot parti.

I kler ki *SPUP/SPPF/Parti Lepep* e *US* in benefisye atraver bann laranzman enstitisyonnel. Sa stil gouvènanans pa ti akseptab dan lepase e ozordi pli move.

I pa par azar alor ki atraver nou determinasyon pour tir politik dan servis piblik, *LDS* pe gouvènanans Sesel anba moto "Sesel pour tou son Zanfan". Pli boner posib ki nou tou nou sezi lenportans e sinifikasyon sa moto, Sesel pour pet an fler.

Me letan ki li i ti pe benefisye *US* ti met an plas sistenm,

"*Security clearance*"

"Ek nou, Pa avek nou",

Zot ti sant

"Kile Lopoziyon", e lot sanson ti dir;

"Pour tou bann ki pa dakor avek nou politik avyon i pase, bato i pase, foulkan ale!".

Tou sa vyolasyon drwa imen ki'n enkli sezi propriyete ek biznes lanprizonnman ilegal, legzil forse, diskriminasyon e viktimizasyon politik, disparisyon e pli pir, mert in arive lo zot *watch* koman parti ki ti o pouwar.

Sa 10 *MNA US* lo lot kote latab, e zot bann siporter ki ti lo *Mini Stadium* Dimans pase koman bann kretyen, i merit konsyan ki sa zanmen ti'n merit arive dan listwar nou pti pei, kot en Seselwa, i donn lord pour touy en lot Seselwa. Prezidan Parti *US* i antete dir ki i pa pour demann leskiz pour okenn keksoz mal ki'n arive.

Menm ler in *MNA* e Dirizan Zafer Gouvernman dan Parti *SPPF*, Speaker dan parti, Parti Lepep e li i Dirizan Parti *US*.

Ansyen Prezidan Faure an Mars 2018 ti formelman demann pardon lafanmir Berard, defen Bérard Jeannie ki

ti ganny fiziye a mor le 5 Zen 1977.

I ti osi aboli le 5 Zen koman en konze piblik. Prezidan Ramkalawan in aboli non tou sa bann semen, ki ti asosye avek koudeta le 5 Zen.

Lo sa pwen mon oule atir latansyon sa ki pe ekout mwan lo deklarasyon – lo de deklarasyon fer par le de dirizan. Dabor Mr Faure ler i ti siny Lalwa *TRNUC* an Septanm 2018 i ti dir e mon site,

“Nou semen pour nou vin en nasyon pa'n fasil, nou konsyan lerer, fot e defayans ki'n arive. Seselwa i en pep determinen par natir e rezilyan fas a adversite. Me nou osi kontan lape, pardonnen i form parti sa ki nou ete e malgre nou diferans nou touzour ini”. Fen sitasyon.

Lo son par kan i ti aksepte rapor *TRNUC* an Mars 2023 Prezidan Ramkalawan ti dir e mon site;

“I mon swe ki nou akonplir rekonsilyasyon nasyonal. Pour Sesel kontinyen bouz de lavan, nou bezwen konsolid nou demokrasi, nou bezwen respekte Lalwa, sa rapor i dir nou kwa ki nou pa merit fer a lavenir e kwa ki nou pa merit repete.

Mon rekomannde ki tou lafors Lalwa i lir sa rapor e ki

bann manm lafors parey tou pratik lepase, enkli – e ki annan dan sa rapor. Respe pour Lalwa i bezwen par lao tou sa ki nou fer”. Fen sitasyon.

Sa i sa ki sa de dirizan pe kontinyen fer pour azout zot lavwa dan sa demars laverite, rekonsilyasyon e linite nasyonal e mon salye zot. Ki kontribisyon dirizan *US* avek son bann *followers* isi anndan dan sa demars?

Mon rekomandasyon Mr Speaker i se ki *US* i bezwen aksepte son rol ki'n zwe dan soufrans Lepep Seselwa. Parti *SPUP/SPPF*/Parti Lepep atraver plizyer son bann zofisye, partikilyerman son dirizan defen Mr France Albert Rene i ganny idantifye koman *perpetrator* dan sitan sa bann ka ki'n pas devan *TRNUC*; tel ki pour defen Mr Jean Dingwall, Cyril Lautee, David Andre parmi lezot.

En *perpetrator* i en dimoun ki koz ditor lezot, i komet aksyon ilegal e bann akt imoral. Parti *SPUP/SPPF*/Parti Lepep e *US* i lo sa lalis.

Eski koman imen e krwayan bann zofisye e siporter *US*, pa krwar zot merit demann pardon Lepep Seselwa e aksepte nou pardon an retour?

Eski koman imen en krwayan bann zofisye e siporter

US pa krwar zot merit ofer detrwa milyon Roupi dan sa *Reparation Trust Fund* ki Komisyon *TRNUC* pe propoze pour bann viktim koudeta, sorti dan sa bann milyon ki zot in fer lo lavant sa de propriyete La Digue, sa enn Saint Louis par lao ladministrasyon distrik, sa enn English River e sa lot Beau Vallon, ki'n deza ariv plis ki R20milyon, ti a sanz fason ki Lepep Seselwa i estim sa parti si zot fer sa zes?

Me si zot antete, e anvoy tou dimoun pronmnen Mr Speaker ki swa i reste nou? Demande ki *US* i ganny *ban* koman en parti politik dan Sesel? Demande ki son byen i ganny sezi?

(APPLAUSE)

HON GERVAIS HENRIE

Demande ki son byen i ganny sezi e partaz par avek bann viktim? Demande ki son bann zofisye osi i ganny anpese konteste eleksyon? Sa i bann keksoz pour nou reflexir lo la koman en nasyon.

Mr Speaker rapor *TRNUC* i fer 32 rekomandasyon pour ki zanmen sa bann levennman parey apre koudeta 1977 i repete dan nou listwar.

Mwan mon annan zis en rekomandasyon pour asire ki

swe Komisyon *TRNUC* i vin vre. Sa i se ki zanmen - mon repete zanmen parti *United Seychelles* i retourn o pouvwar ankor. E la mon oule demann lazenes Seselwa ki pe ekout mwan sa bann kestyon swivan.

Eski le sel opsyon pour Sesel i pran pouvwar politik avek fizi e deversman disan?

Eski sel opsyon pour Sesel i servi lafors sekirite pour fer sitwayen per e oprim zot?

Eski sel opsyon pour Sesel i met an plas en sistenm *security clearance*, ki bar ou koman en zenn ganny travay labours Gouvernman aletranze, later oubyen lakaz, akoz ou pa siport menm parti politik avek parti o pouvwar?

Eski sel opsyon pour Sesel i *ban* bann sanson lo radyo ki krwar i ouver lize dimoun?

Eski sel opsyon pour Sesel i permet koripsyon ronz nou pei kot \$50milyon dan Labank Santral i disparet,

4.5milyon dan Minister Later i disparet, larzan kot *SBFA*, *ANB*, dan militer e atraver Gouvernman i disparet?

Eski sel opsyon pour Sesel i kot en parti politik, pa pran lavi imen pour nanryen e dimoun zis i ganny fiziye a mor, ganny koup par pti bout, e zet dan lanmer; dimoun i ganny brile dan transpor, ouswa lekor

i ganny anmare ek lank bato, e al koule dan park maren?

Ou sa zenn ki pe ekout mwan ki sa dirizan ozordi, i bezwen deside ki kalite lavenir oule pour ou avek ou fanmir demen?

Ou ki bezwen deside si Sesel in ase plere ouswa non. Mwan lontan mon'n fini fer mon nide, *US* zanmen ankor dan Sesel, fodre i vin o pouvwar!

(APPLAUSE)

HON GERVAIS HENRIE

Mr Speaker mon oule termin mon lentervansyon kot mon ti komanse. Linite i zengredyen pli byen servi dan tou reisit lavi, ki swa dan larmoni lafanmir, dan larmoni familyal pour ranport en levennman sportif, ouswa zis pour gard lanmitye, linite i enportan pour akonplir tou keksoz ki pozitiv.

Sa ki enteresan ek linite i se ki manifeste dan diferan fason. Parfwa linite i kapab vedit ler ou fer en keksoz pour lezot, parfwa i en prose ki dousman, ler nou pe travay avek bann ki en pe pli difisil, ouswa parfwa i sakrifis ki nou bezwen fer pour lezot.

Linite pa zis en zoli mo dan sanson avek lapoezi, me i leksperyans ki ou santi li dan

ou lantouraz ler ou pe fer en keksoz avek senserite.

Kekfwa *US* a dir mon pe pres linite selman mon oule *ban* zot parti. Wi mon anvi zot ganny pini akoz zot kontinyelman refize aksepte zot tor! Se sa ki Angle i apel "*tough love.*" Avek kriminel nou bezwen anfori serten restren pour obliz zot pran responsabilite zot aksyon.

Zot in o pouvwar pour 15mil 820 zour, 15mil820 zour sa parti in o pouvwar dan Sesel, dan tou byenfer ki zot mazine zot in fer, wi i annan en vivan la deor zot in blese ki pe esper en leskiz.

E anfet yer swar minwi edmi mon pe lir rapor *Truth*, mon pe pas dan bann *case* i fasin mwan sa bann keksoz. E mon vwar en *case* ki an 1992 - 30an pase ti enplik enn mwan zanmi ki toultan mon pa ti konpran akoz in fer sa ki i fer e in fer mwan gard en serten lanmertim avek li.

Finalman mon vwar in eksplik *Truth what happened.* Mon anvoy li en mesaz lo *WhatsApp* mon dir li mon konpran. Nou ti zenn, nou ti annan 18an, e mon dir li mon pardonn li pour sa ki'n arive.

I dir mwan "ou pa bezwen pardonn mwan akoz mon ti napa tor."

Mon dir li non be akoz mon pe pardonn ou akoz sa letan nou ti krwar poudir ou'n abandonn nou, ou'n abandonn nou e ou'n al fer en keksoz ki ou pa ti devret fer.

Me la ozordi mon konpran e nou ti selman zanfan 18an ki nou ti konnen, alor sa in arive. 30an pase e sa bann keksoz i reste parmi en zenerasyon.

E se sa ki mon pe dir nou bezwen pran nou responsabilite *our fair share of responsibility*.

Mr Speaker, ansyen Prezidan Sidafriken Nelson Mandela i dir ki, “parfwa i tonm lo en zenerasyon pour fer en keksoz remarkab”. 7enm Lasanble i kapab sa zenerasyon remarkab. Si nou les nou grander lespri fleri.

Yer Mr Speaker Mr Michael Green ti demann nou, “Eski sa lespri bipartisan lo proze *TRNUC* ki ti komanse par 6enm Lasanble an 2018, i ankor vivan ozordi?”

Avan ki nou reponn sa nou bezwen avoue, nou dwa sa 1129 temwen ki'n aparet devan sa Komisyon, respe pour letan ki zot in donner.

Nou dwa sa 504 konplenan ki'n annan kouraz vin devan pour met en konplent lazistis, pour sa ki zot in pas atraver.

Nou dwa senpati tou bann ki Komisyon in ziz-e ki zot in sibir en fason ou en lot e ki merit ganny en form konpansasyon.

Nou dwa en gro mersi tou bann Komisyoner, *staff TRNUC*, espesyalman bann volonter ki'n fer prodiksyon sa rapor posibil.

Nou dwa tou dimoun ki'n enplike dan sa prosis, en fason ou en lot bokou respe pour kontribisyon zot in fer dan listwar politik nou pei Sesel.

Mr Speaker, ankor dan 3an Sesel pe al selebre son 50tyenm laniverser lendepandans. 50an i sinifye en nouvo komansman, 50an i pour en moman pour nou selebre nou travay dir e rekolte bann benefis. 50an i pour lemoman pour selebre nou lakonplisman e pli enportan nou laliberte.

Eski apre nou 50an koman en nasyon, nou pour ankor pe trenn size *TRNUC*? Personnelman mon pa anvi. Mon anvi trouv finalite dan sa bann zafer. Mon krwar ki laz 50an i pour lemoman pour nou met nou lo bon kote listwar. Re-angaz nou koman en nasyon e reetablir egalite ini pour nou rod lape laliberte e progre.

Ankor enn fwa, pour nou rekonsilye nou pase prezan e fitir. E Mr Speaker letan mon dir ki nou kapab form parti

zenerasyon ki fer keksoz remarkab.

E la mon le adres bann koleg lo lot kote latab, bokou zot i pli zenn ki mwan. Mwan mon ti annan zis 5an letan koudeta in fer, e mon pa'n form parti sa bann zafer.

Me lot zour letan nou ti koz lo sa size, dernyen fwa letan Onorab Georges ti anmenn Mosyon , e mon ti dir ki mon rekonnèt ki bokou politisyen - sirtou dan Dezyenm Repiblik e menm Trwazyenm Repiblik akoz zot in o pouwvar ziska 2020, kot *SPPF* ti en lafors politik remarkab; bokou politisyen in zwe en rol pour fer keksoz kont dimoun;

Anpes zot ganny lakaz, *scholarship* e sirtou atraver sa sistenm *security clearance* ki avan letan ou en zenn ou demann – ou fer en aplikasyon travay sa landrwa travay i bezwen ekri ouswa kontakte Biro Ladministrasyon Distrik ki sertifye si ou partisip dan lavi kominote e *MNA* avek *DA* ti kapab dir wi ouswa non. Ler la kot ou ganny sere anba *security clearance*.

E mon'n dir alor kekfwa bokou politisyen a sa letan zot ti zenn, zot pa konnen ki zot in fer e mwan koman en politisyen ozordi mon anbarase par sa bann keksoz ki'n arive akoz se

sa ki'n *tarnish* en pe nou stati e repitasyon koman bokou politisyen dan Sesel.

E mon demann en leskiz mon bann frer e ser avan mwan, kekfwa pour keksoz ki zot in fer me zot pa ti konnen ou konpran ki zot ti pe fer.

E alor pour bann politisyen lot kote latab, letan zot renye bann keksoz ki'n arive, ki mannyer zot krwar Seselwa pour regard zot? Nou annan en dikton ki nou dir, “dir mon ki ou frekante mon a dir ou ki ou ete”.

Parski ki mannyer dan lavi toulezour mon pour kapab asize pran en drink avek en dimoun ki siport en sistenm, ki siport bann zofisyè, ki'n soutir, ki'n konplote, pour touy en dimoun al anter li dan en bwa, ki ziska an 2021 son fanmir ti pe grenp fore pour rode kote Hassan Ali in antere?

Letan mon lir sa bann zafer mwan, i vir mon lestoman! Koman imen ki mannyer nou kapab fer sa bann keksoz? E ki mannyer – mwan si *LDS* ti fer sa ozordi demen bomaten mon *resign* Mr Speaker! Zanmen, zanmen mon pour kapab toler mon parti politik fer sa!

(APPLAUSE)

HON GERVAIS HENRIE

E alor pour zot ki pli zenn ki mwan, ki mannyer nou kapab soutire e toler sa bann keksoz? Le sel keksoz mon demann zot koman krwayan, se aksepte zot responsabilite e demann pardon e aksepte pardon ki nou pour donn zot.

Le sel fason ki nou pour kapab bouze koman en nasyon akoz si non sa bann keksoz i reste, i mark nou, e i fermal pour en kantite dimoun!

Mwan mon vwar, mon'n vwar plizyer fwa kot dimoun i plere avek nou. E i fermal. Mon napa mo pour mwan dir zot. Mon pa kapab efase sa bann keksoz. E alor nou bezwen sa, Sesel i bezwen, Sesel in fatigue plere.

Mr Speaker mon ava termin koumsa.

Mon an faver, mon an faver ki nou adopte e met an aplikasyon sa 47 rekomandasyon *TRNUC*, e pli enportan regle size konpansasyon pour ki nou ferm sa sapit sanglan nou listwar ler nou ariv letan pour mark nou 50tyenm laniverser lendepandans 2026.

Mon lapriyer i se ki di-si sa dat, nou'n met sa keksoz devan nou. Leta pour bezwen demann en leskiz, Leta pour bezwen rod fason pour kontribye e lezot. E la ankor

mon pe envit Parti *US* fer en legzanmen konsyans e vwar dan sa ta milyon ki zot pe fer par vann sa bann kare later avan, ki restriksyon i ganny mete lo la, ki mannyer zot kapab fer en lepa pour ki Seselwa i aksepte zot e pran zot koman bann dimoun serye e senser.

Mr Speaker avek sa, mon swet en bon deliberasyon tou bann *MNAs* ki pour koz lo sa size, e mon priye ki nou sezi lanpler lenportans e sinifikasyon sa legzersis ki nou'n komanse depi yer. Sa ki nou dir, e fason ki nou dir li nou kapab ini, ouswa diviz sa pep. Alor mon ava remersi tou dimoun ki'n ekout mwan. Mersi.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon a donn laparol Onorab Audrey Vidot.

HON AUDREY VIDOT

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker, tou Manm Onorab, zabitan Roche Caiman e tou manm piblik ki a lekout bonzour. Mr Speaker nou lo sa kote latab, nou napa okenn leson pour nou pran avek okenn nou oponan politik, lo lot kote latab dan sa Lasanble.

Zot fer lapenn, lazènes i vwar - apre lentervansyon Onorab Henrie ki napa en sou lespwar avek *LDS*! Zot in fel lazènes. Zot pa pe donn okenn zenn lespwar e sel opsyon pour Sesel se *United Seychelles*!

(APPLAUSE)

HON AUDREY VIDOT

Mr Speaker, atraver ou mon bezwen dir avek Onorab Henrie, menm si ou bann zoli parol napa okenn valer, aköz ou'n fini konfirmen ki ou le frenm parti *United Seychelles* swadizan ou env zonn ki krwar dan la demokrasi. Propagann *US* alors, be pa Dr Maxime Ferrari ki ti premye pour pran later? Fer li ek son garson fer dimoun per, ler zot ti marse avek fizi ek *AK47*?

La ou Gouvernman pe ziz bann ki vin *attend* nou bann *rally* dan *United Seychelles*. Sey fer nou per, malerezman nou bann dimoun i solid e pa per zot!

Ou le protez bann ki'n fer labi, me selman ou le fer nou bann inosan ki napa nanryen pou fer avek okenn bann vanzans, pour nou pey pour le koupab. Non-non-, sa pa pour mars ditou. Sanmenm sa ki apel la diktatir, ki sa pratik en

pwa demezir pour Leta pey konpansasyon i pa akseptab!

Mr Speaker erezman Parti *SPUP/SPPF*/ Parti Lepep e ozordi *United Seychelles* i reste touzour rouz. Menm si in sanz son bann non i reste touzour rouz! Kontrerman, Avek *SNP*, ki'n vin *LDS*, mon kapab konpran lekel sa kanmeleon ki Onorab Romain ti pe koz lo la.

Ler Onorab Wavel Woodcock dan sesyon Lasanble ki ti fer – ki ti pase Merkrede le 5 Zilyet ti apel *US* “sipay ki napa en lakok”, i ti ganny les pase avek Chair - Speaker ki ti dan Chair.

Eski Onorab Georges atraver ou Mr Speaker i ti espekte pour napa en larepons pour sa? Si in ganny fer dan *rally*, aköz dan Lasanble sa Manm pa ti pour ganny sans menm privez pour li pas son komanter parey Onorab Wavel Woodcock.

Mr Speaker, apre ekout bann Manm *LDS* lo lot kote latab bomaten, i fer mwan pran laparol avek en konsyans kler ki mwan Audrey Vidot ne Sanders, mon tre fyer pour en Manm Parti *United Seychelles* ozordi e form par nou 7enm Lasanble Nasyonal.

Akoz menm si mon'n ne 10an apre koudeta 1977, mon pran laparol pa zis koman en

Manm sa Lasanble, me koman en sitwayen Sesel, Lasanble ki napa okenn disan personn lo son lanmen e mon napa okenn tit voler ki mon kapab - oubyen ki dan okenn moman dan mon lavi bezwen al kot ansyen Prezidan Rene avan i ti frenm son lizye, pour mwan kapab ganny proteze parey serten.

(APPLAUSE)

HON AUDREY VIDOT

San bliy bann ki zot tonton, tantin e menm paran in pli byen benefisye avek *SPUP/SPPF*, ki mwan Onorab Vidot. Mr Speaker i annan en proverb ki dir, “lanmen ki pares i anmenn lamizer me lanmen ki travay I anmenn larises”.

Alors, mon bezwen sezi sa loportinite e dir mersi tou nou bann zonm ek fanm Seselwa ki’n kit nou e bann ki ankor la parmi nou, me ki’n travay; e menm met zot lavi a risk pour donn lanmen kre fondasyon e prosperite devlopman soutenab ki’n kapab garanti lanplwa e kreasyon larises ki pep Seselwa ti bezwen, pour permet siport bann program sosyal dan bann lannen ki’n swiv apre koudeta 1977.

Mon dir mersi zabitan mon bann dimoun dan distrik, ki a sak moman ki nou'n

zwenn, zot in ganny loportinite pour partaz avek mwan leksperyans lavi avan e apre koudeta 1977.

Sa in fer mwan pli byen konpran koman en zenn, en letap sityasyon lavi Sesel, pour nou ariv kot nou'n arive ozordi. E mon osi dir mersi tou travayer *TRNUC*, espesyalman sa bann ki’n travay dapre son manda. Akoz – otan ki mon mazin tre byen nou ti komans koman bipartisan lo sa size.

Mr Speaker, manm piblik yer bomaten in kapab fer zot prop lopinyon otour ki rapor *TRNUC*, ki’n ariv devan nou Lasanble Nasyonal e vwar lipokrizi otour prose ki swadizan ti komans bipartisan.

In annan en lot proverb kot nou dir, “Sa enn ki rakont mansonz i osi devwal sekre, me sa enn ki konfidan i konnen ki mannyer pour gard sekre”.

Se sa ki fer mwan mazin *statement* Onorab Georges yer, Onorab Georges ler i ti fer konpran ki *TRNUC* i en seval batay pour *LDS* ganny eleksyon.

Sa enn de miting ki Mr Green in dir nou yer in annan, parmi le ek Onorab Georges nou pa ni krwar i ti zis de.

Aprè ekout lentervansyon Onorab Georges, i fer mwan demande serten kestyon. Eski

atraver sa bann rankont avek Mr Green se li ki'n donn lanmen ekrire bann rekomandasyon, ki i dakor avek?

Mr Speaker, menm si nou rekonnèt ki latas sa Komisyon sete pour rod laverite, annan rekonsilyasyon e anmenn linite otour levennman ki'n pase koudeta dan koudeta 1977.

In annan lezot lenstans parey yer dan Lasanble kot serten *statement* politik par Mr Green, enn bann ansyen manm *TRNUC* in ganny fer kot in provok manm piblik pour kestyonn kredibilite Rapor *TRNUC*.

Atraver enteraksyon ki Manm in fer avek sa de ansyen manm *TRNUC*, nou'n osi ganny dir ki preski enposib pour ganny 100 pousan laverite menm si in annan bann envestigater ki'n travay avek sa Komisyon pour rod levidans, pour siport bann alegasyon, ouswa konplent ki'n vin devan, devan zot dan sa prose.

Mr Speaker nou annan en zenerasyon zenn ki'n ne 10an e plis apre koudeta 1977, ki napa okenn lentere pour tann nou Lasanble al reouver boubou dimoun e vwar okenn dimoun ganny viktimize an piblik; me pli vomye vwar e tann nou Lasanble annan *closure* lo travay ki sa Komisyon in fer.

Par kont pep Seselwa i rekonnèt ki otour levennman koudeta 1977, sa i form par nou listwar, kot in annan bann bon ek move keksoz ki'n arive e ki'n tous pep Seselwa. E sa zenerasyon ki mon pe koz pour zot ozordi, i anvi bouz de lavan.

Ler tou ti komans bipartisan, Leta in depanse, zot in ganny sipor Lasanble Nasyonal, atraver zot bann depans pour fer sa Komisyon marse, pour ki en prose in ganny fer. La ki rekomandasyon in ganny fer e prezant avek Legzekitiv in ariv plis ki ler pour rekomandasyon ganny egzekite dapre son manda.

Me Mr Speaker, nou'n vwar Prezidan Larepublik, olye egzekite in prefere vir an ron avek sa rapor e retourn li dan kare Lasanble Nasyonal.

Pour piblik ki pe swiv nou Lasanble nou Manm Lasanble Nasyonal Sesel nou reprezant zot lavwa, alors i nou responsabilite pour nou donn lanmen promot e valoriz en sistenm demokratik, kot zenerasyon ki swiv i kapab diriz Sesel avek en bon fason fer.

Vanzans ek laenn pa merit vin en azanda en motivasyon pour angaz – pour angaze dan politik e govern nou pti pei Sesel.

Alors nou Lasanble Nasyonal pe ganny trouve pe zwe dan boubou dimoun, sa pa pour anmenn okenn linite. I osi kont manda *TRNUC*. Alors ler nou Lasanble i koz lo enplimantasyon rekomandasyon, en prose kot i permet okenn viktim, oubyen akize koz lo zot lemosyon e lensidan, se sa ki senm progresse pour bouz de lavan.

E manm piblik ki pe swiv nou, espesyalman bann ki'n pas devan sa Komisyon, pa enterese pour tann Lasanble fer rapor lo rapor! Bann *meeting* piblik dimoun in osi eksprimen ki in ler pour vwar sa bann rekomandasyon ganny egzekite.

Alors Leta i bezwen pran responsabilite e komans prose lenplimantasyon sa bann rekomandasyon.

Mr Speaker, mon konnen lo lot kote latab pa tro, tro kontan ler mon fer zot rapel promes avek Lepep Seselwa. Zot in ganny en manda pour fer pli byen e pa repet okenn fot lepase. Me zot inefikasite pour fer li vin pli byen i menm kestyonn zot abilite pour delivre lo sa bann rekomandasyon.

Komisyon in rekomannde ki dan zot – ki zot donn lantrennman bann travayer Gouvernman lo bann Lalwa e

prosedir ki adres labi ek kondwit dan servis piblik. Me nou konn tre byen ki ozordi sa pratik i pli pir ki anba ladministrasyon ozordi kontrerman avek lepase.

Travayer servis piblik ki'n ganny oprese par bann o zofisye dan zot lorganizasyon travay, ler zot egzers zot drwa anba Konstitisyon pour afilye zot avek en parti politik an deor zot ler travay.

Ou sa travayer servis piblik ki ti desann an fanmir dan rally *US Dimans* pase, i kapab demanti sa ki nou lo sa kote latab nou'n dir depi bomaten. I kler ki *LDS* pe fer per nou bann dimoun e zot, zot menm zot, zot per akoz si zot pa ti per zot pa ti ava vin konplent pour vin dir nou laplenn i vid.

Mr Speaker, Komisyon in rekomande ki ler en dimoun i pas dan prose ganny en lanplwa i merit baze lo merit e sa ki deza dan lanplwa e in ariv ler pour li ganny son promosyon oubyen resevwar en logmantasyon li osi lanfaz i bezwen ganny donner lo merit.

Ankor nou lo sa kote latab nou bezwen kestyonn abilite sa ladministrasyon ozordi pour li aplik sa bann rekomandasyon akoz nou deza pe rankontre profesyonnel lo teren ki pe eksprim dezapwentman akoz

lapliferans dalon ki pe kontinyelman ganny donnen pozisyon dan landrwa travay anba sa ladministrasyon *LDS*.

Si la zot pa kapab montre ki zot pe fer pli byen ki mannyer zot pour met konfyans avek pep Seselwa ki zot pour onor vremen bann langazman rekomandasyon ki *TRNUC* in met dan sa rapor?

Mr Speaker en lot legzanp ki mon bezwen kestryonn konpetans sa ladministrasyon *LDS*, pour delivre lo rekomandasyon *TRNUC*, se sa abilite pour met striktir ki kapab anmas levidans pour anpese ki i annan preferans labi dan Gouvernman, aköz zot menm zot ler zot - nou sey denons zot dan kler lo bann pratik koripsyon zot ganny proteze.

Prezan ki garanti ki zot pe anpes okenn labi dan Gouvernman arive, atraver sa rekomandasyon ki *TRNUC* in met dan rapor?

Pour bann lofis konstitisyonnèl ki ladministrasyon *LDS* eski zot, zot pour pare pour zot donn zot lotonomi finansyel pour pli – pour ed zot pli byen fer zot fonksyon e bezwen pour zot kapab akonplir zot bann manda, kontrerman avek ladministrasyon ozordi ki nou

vwar bokou fwa i le *micromanage* tou keksoz ki zot fer?

Si Komisyon pe rekomann Lasanble pour zwe en rol *oversight* e fer sa ladministrasyon rann kont e adres konsern lenterferans Legzekitiv, dan lenstans kot napa etik dan servis, i pour depan lo mazorite ki dan Lasanble pour annan sa kouraz pour zot met zot Gouvernman ki Egzekitiv *to task*.

Parey Lasanble Nasyonal pour annan sa rol pour li annan sa responsabilite, Zidisyer osi anba rekomandasyon *TRNUC*, pour annan en rol enportan e sa responsabilite pour asir kredibilite dan lenstitisyon, pour anpese ki ankor i annan okenn labi.

Mr Speaker, en lot rekomandasyon enteresan se sa enn ki demande ki Servis Lentelizans angaze dan lenterferans avek promosyon oubuyen lentere bann parti politik. La mon pour bezwen dir, lakord ki anmar bef nwanr ozordi i anmar bef rouz.

Sa ki Komisyon pe rekomannède pour pa pratike, sa ladministrasyon ozordi i fer ankor pli pir. Alors ki lasirans ki zot pe donn nou pour ki sa bann rekomandasyon pour ganny pli byen aplike?

Mr Speaker, bann rekomandasyon *TRNUC* i koz lo provizyon lankadremman apropriye pour ki bann zofisye lafors oubyen sekirite ki kapab adres bann sityasyon difisil tel koman bann rayot e ki drwa imen okenn manm piblik i ganny proteze, i ganny fer dan en fason dan lord ek lape.

Mon bezwen dir ki pour bann – mon bezwen dir ki pour enn sa ladministrasyon ki'n ganny elekte pour fer pli byen e evite pour serten sa bann levennman ki zot in – ki'n ganny fer resorti ki'n arive dan koudeta 1977, me ozordi pe repet son lekor anba sa menm ladministrasyon, ki pe ganny demande pour enplimant sa bann menm rekomandasyon.

E la mon pe mazin dan mon distrik Roche Caiman, Plaisance ek Mont Fleuri kot in annan bann pli bon fason, fer ki ti kapab adrese pour *deal* avek bann rayot, pour fer sir ki lavi nou sitwayen i pa a risk e i ganny fer dan en prose kot i annan lord ek lape dapre Lalwa.

E la nou osi, pran kont rekomandasyon Komisyon lo size retir imedyatman sa desizyon lo lamannman konstitisyonnèl; dizenm lamannman konstitisyonnèl.

Nou enterese vwar direksyon sa nouvo

ladministrasyon pour enplimant bann rekomandasyon ki relye avek Lafors Defans Sesel. Apre bann devlopman resaman ki'n anmenn bokou fristrasyon parmi solda.

Mr Speaker granmoun i kontan dir ki ler ou anmans bef ou bezwen anmas li avek son korn. Alors ki fer ki i kler ki sa ladministrasyon i annan en manda pour diriz pei e sa responsabilite pour li delivre lo rekomandasyon ki'n ganny met devan li.

Se li ki bezwen fer sir ki i pa trenn lipye pour egzekite. Sa i byen ganny fer dan latransparans e rann kont; tou pran kont sa lalis *perpetrator* ki i annan in koz lo la.

Komisyon i rekomande okenn zofisye ki dan Gouvernman ozordi ki swa dan Legzekitiv oubyen dan lafors militer, ki lo sa lalis *perpetrator* ki Mr Green in dir nou in donn avek Prezidan pour bezwen demisyonnen.

Rekomandasyon i kler kot i konsern *perpetrator*, ki ankor annan Gouvernman - ki ankor dan Gouvernman e lekel ki responsab pour zot kapab donn leskiz. Alors, mwan koman en Manm Lasanble, mon pou les sa brans governans ki annan sa manda, pour ziz sa ki

koupab e deside si parmi sa bann dimoun ki'n ganny mansyonnen dan sa rapor, pour zot kapab kontinyen oubyen sorti dan Gouvernman.

Mon pa pour fer parey mon koleg Onorab Georges kot mon pour swazir. Non!

E pour konklir, mon pou bezwen zwenn avek pep Seselwa, ki fodre pa ki nou les a okenn moman ki swa en lensidan lepase, ozordi ki anmenn vyolans e met lavi nou sitwayen a risk.

E ler nou pe fer referans lo bann tel ka lepase, mon pa pe mazin zis koudeta 1977 Mr Speaker, me osi mon pe mazin dan bann ki'n aplike dan levennman mersener e bann ki'n avoue ki zot in met pwazon dan delo, ki'n met lavi nou bann frer ek ser Seselwa a risk.

Mr Speaker, mon pou termin mon lentervansyon avek lo sa pwen refleksyon. Laenn i provok lager, me lanmour i kouver tou lofans. Si nou koman en pep nou pa kapab annan tolerans, nou pa kapab annan respe e nou pa kapab montre lanmour pour nou frer ek ser, pour nou kanmarad, sa linite ki nou pe prese, sa linite ki nou pe rode pour reste anven.

Se lo sa *note* ki mon bezwen dir avek pep Seselwa ki

pe swiv nou, pran byen sa bann refleksyon pour nou vwar lekel vre, ki annan laenn e lanmour dan son leker. Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Bon nou a pran nou poz pour dezennen la. Mon anvi respekte zot ler ki zot annan en mon osi pe mazin rankont *Assembly Business Committee* ki mon fer zot rapel. Donk, mon met Lasanble a rebran 2er 15. Mersi.

(BREAK)

MR SPEAKER

Bonn apre midi tou dimoun, Manm Lasanble, zofisy e nou piblik. Nou a kontinyen avek nou biznes. Avan nou rebran lo deba, mon oule pran en *Right of Reply*. E sa *Right of Reply* i an relasyon avek en *statement* ki ti ganny fer dan Lasanble yer.

E mon krwar i ava eksplik son lekor. *Right of Reply* i sorti kot Minis Sylvestre Radegonde, e i lir koumsa;

“Mon oule Mr Speaker, mon oule egzers mon drwa *Right of Reply* anba Lartik 102(6) Konstitisyon Sesel pou koriz en alegasyon ki konsern

mwan ki'n ganny fer dan Lasanble Nasyonal.

Pandan deba lo Mosyon *Truth, Reconciliation and National Unity Commission Report*, dan *sitting* Lasanble Nasyonal Mardi le 1 Out 2023, *Leader* Lopoziyon Onorab Sebastien Pillay ti fer sa deklarasyon swivan; Mr Speaker, e mon *quote*

“Mr Speaker, mon pa pou pran sa kantite letan ki mon koleg in pran. Mon dernyen pwen i lo sa size demann pardon.

Mr Speaker, mwan mon'n not sa bann komanter lo demann pardon. Ou konnen i annan plizyer dimoun ki'n pran par dan koudeta 1977. Mon mazin defen Dokter Maxime Ferrari, mon mazin son garson Mr Minis Dezinyen, Jean-Francois Ferrari. Mon mazin Minis ki ozordi Minis pou *Foreign Affairs* Sylvestre Radegonde.

Me si nou komans dan demann pardon, nou a komans par sa bann dimoun tou.”

Mr Speaker, mon oule enform Onorab Pillay Lasanble Nasyonal e piblik an zeneral ki le 5 Zen 1977, mon ti en zenn Polisye, baze *Police Training School Praslin*. Mon ti tande ki in annan en koudeta lo Radyo

Sesel parey bokou lezot dimoun.

Mon pa'n zanmen de pre, ou de lwen asosye dan preparasyon, ou legzekisyon koudeta. Mr Speaker, Onorab Pillay in servi son pozisyon dan Lasanble Nasyonal, pou fer en deklarasyon ki mal onnet e totalman fo avek bi pou denigre mwan e sali mon repitasyon. Mon oule demann ou pou fer li retir (*retract*) son fo *statement*. E pou prezant son leskiz avek mwan. Mon remerci ou, sinyen Sylvestre, L. Radegonde”.

Dan labsans Onorab Pillay, mon'n met sa *Right of Reply* devan Lasanble, ki mon pou sirkile avek bann Manm e osi avek Onorab Pillay. Lo demann Minis Radegonde, mon a zis fer remarke ki yer ler Onorab Pillay ti mansyonn non sa Minis, mon ti dir li arete.

E mon pa ti aksepte ki i fer en *statement* ki napa zistifikasyon. E ozordi sa ki mon oule dir Onorab Pillay, si i annan zistifikasyon lo son *statement*, i kapab met devan Lasanble. Si i napa, mon pou demann li pou akord demann Minis Radegonde, pou *retract* e pou fer en *apology*. Mersi.

Bon nou a kontinyen avek deba lo Mosyon ki devan nou. E prosen enterven an Onorab Desheila Bastienne.

HON DESHEILA BASTIENNE

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Mr Speaker, bonn apre midi tou Manm Onorab. E bonn apre midi tou dimoun a lekout. E en gro bonn apre midi pou tou zabitan Perseverance.

Mr Speaker, ozordi pou mwan i pou en zour memorab. Le 2 Out 2023 pou reste grave dan mon memwar. Mr Speaker, Ozordi i en zour ki mon pou annan tou rezon pou dir mersi Bondye Papa pou donn mwan sa sans - 46 ans pli tar pou ganny sa privez pou koz lo en rapor sitan sansib ki'n afekte bokou Seselwa enkli mwan, mwan menm e osi mon fanmir apartir 5 Zen 1977.

Mr Speaker, deliberasyon lo rapor ki *TRNUC* in soumet devan nou i sansib. E ki devret ganny pran avek bokou senserite. E lo merit sak viktim ki ti ganny mansyonnen dan sa rapor parey mon ti dir, letan mon ti pe prezant mon kontribisyon lo mosyon anmennen par Onorab Georges -*Leader* Zafer Gouvernman dan sa Lasanble. Ki ti pe demann letan apropiye e pou repas lo sa raport pou konsider son bann rekomandasyon; ki ti premye prezante lo *Order Paper* Mardi 6 e Merkrede 7 Zen 2023.

E deba li menm ti ganny fer le 13 Zen 2023 dan sa Lasanble.

Mr Speaker, dan mon premye deliberasyon, mon ti mansyonnen ki sa rapor i annan en listwar vreman fermal, tromatize, e pa fasil pou zis pas o bor san ki i konny en boubou.

Mr Speaker, i pa mon lentansyon pou vin ofans person ouswa menm konny boubou okenn fanmir. Me i tre enportan ki pou nou arive fer bann bon desizyon, ki pou anmenn soulazman. E osi sa linite nasyonal parmi nou pep. Nou pou bezwen aksepte ki serten sa bann atosite ki'n arive dan nou pti pei pou oblize ganny koz lo la.

Mr Speaker, si sa raport in ariv devan nou Lasanble, se akoz sa Komisyon ki'n pran zot letan pou fer en tel travay lo lapar pep Seselwa, i santi ki sa travay i annan son merit. E ki son lenportans i devret ganny rekonnnet e ganny siport Lasanble Nasyonal an antye.

Alor, nou bezwen senserman pare pou aksepte ki atraver bann konsekans, ki ti kont Lalwa ek drwa imen ki'n arive dan nou pei. Ozordi nou pe war nou oblize retourn dan sa sapit kot nou ti plonz dan en fernwanr terib, en zour Dimans gran maten le 5 Zen 1977.

Mr Speaker sa bann atosite ki mon pou repete dan mon deliberasyon, i annan tou pou fer avek bann rekomandasyon e reparasyon ki'n ganny separe an 4 parti dan sa raport. Le 5 zen 1977, mon ti ankor tre zenn, 14 an ti pe al ganny 15 an ankor dan 2 mwan ki ti le 11 Out 1977.

Sa Dimans, i en zour ki mon pa pou zanmen bliye. Mon ti desann anvil ver 6er bomaten avek mon defen boper, li pe al asiste lanmes 6.30 son ler labitid. E mwan mon ti pe al fer enn de pti konmisyon parey ki nou ti kontan fer dan Dimans sa lepok; kot nou paran ki ti annan tou konfyans dan nou, ti anvoy nou pou al aste nou pti bouyon pou Dimans, en ti pe legim byen fre.

E apre aste nou gato pou dite 3er, kot bann vander ki ti desann avek zot lanmal gato, (sa lepok nou ti apel sa lanmal gato)

E la i pou fer mwan mazin Mrs Williamine Ally anler dan leo La Louise, ki ti desann avek sa bann bon gato. E i ti met *display*, e mon krwar byen Mr Speaker ou konnen, e ou ankor rapel sa tre byen. Dan bazar Victoria dan Dimans bomaten ki mannyer ti deroule.

Mr Speaker, malgre mon ti ganny arete trwa fwa,

kestyonnen lo ki mon pe fer anvil sa ler. Mon ti ganny dir ki pei in ranverse, e mon oblize ki mon mont kot lakaz deswit. Fransman mon pa ti pran traka personn sa zour.

Mon ti pe sey rode ki pe arrive, akoz mon pe ganny demande sa bann kestyon. Mon ankor mazin byen menm, en nonmen Grand Sok, ti en zabitan Cascade. Samuel Charlette ek Ogilvy Letourdie mye koni koman *Jamaican*, avek zot fizi. Pli tar ki mon ti konnen i apel AK 47. Sakenn son tour ti kestyon mwan, lo akoz mon anvil. Ki mon pe fer? E ki fodre ki mon mont kot mwan o pli vit posibil.

E mwan Mr Speaker, dan mon 14 an parey mon dir, mon pa ti pe pran zot traka. Mr Speaker, mon ti plito obzerv tou sa bann deboulir ki ti pe pase dan sa bazar *Sir Selwyn Selwyn Clerk* sa zour Dimans bomaten. Mon ti santi ki ti annan en keksoz vreman drol sa zour. Me mwan pa ti zanmen panse ki sa ti le vre semen kot nou ti pe al komans manz nou margoz anmer.

Se mon manman ki ti vin zwen mwan, akoz li ki ti pli per pou mwan letan i ti'n tande lo Radyo Sesel granmaten ki pei in ranverse, atraver en koudeta. Mr Speaker, sa ki ti fermal

ankor Legliz Katedral Imakile Konsepsyon ki ti abitye akey pep Seselwa Dimans granmaten pou vin priye, sa batiman ki nou kretyen katolik fidel, nou ti apel li Lakaz Bondye, ti oblize ferm son laport lo Seselwa sa zour bomaten, dapre lord sorti kot en group bandi voler pei. E se la kot nou zoli Sesel ti plonz dan en pli gro fernwanr letap nou lavi. Nou ti perdi nou dinyite. Nou ti perdi nou laliberte, ek tou nou *joie de vivre*.

5 Zen 1977, Sesel ti ganny vyole anba direktiv France Albert Rene. Disan inosan ti komans verse, e lavi martir ranpli ek kosmar ek lafreyer ti pran kontrol lo nou pei. Nou ti rantre dan en sistenm parti inik.

Mr Speaker, pou mwan 5 Zen pa pou zanmen ganny konsidere koman en zour kot Seselwa ti ganny libere! Mon pa konnen lekel sa imen ki letan ou papa, ou frer, ou kouzen i ganny touye inosaman, ou apel sa liberasyon! Ou *acknowledge* en tel aksyon kriminel! Ou konsider sa byen, e serten i apel sa lib. Mon ti lib!

Mr Speaker, apartir sa dat, Seselwa dousman, dousman ti vin lennmi kanmarad. Dimoun ti komans mefyan kanmarad. Ou pa ti

kapab met ou konfyans dan personn. Ni menm serten manm ou prop fanmir ou pa ti kapab fye zot, akoz en sel kou larzan ti vin zouti politik. E ti fer leker imen vin ros!

Seselwa ti ganny peye pou *spy* lo bann dimoun ki pa ti enterese pou vin zwenn dan sa pti group voler e kriminel.

Mr Speaker, lavi Seselwa ti vin en kosmar. Si pti labrin pe komanse e ou ti ankore lo semen piblik, menm ti annan 2 ou 3 ou pe marse ou ti bezwen pe get dan tou kote. E tanzantan ou pe vir deryer. Akoz sa bann lyon ek sa bann vre dragon ki ti egziste dan sa tim, ki bezwen kasyet zot lisyè rouz parey dife deryer bann gro *sunglass* nwanr, ti'n pare pou devor ou san pitye! Laba ki ti annan dragon Mr Speaker, tou sord groser!

E zot ti a pe pran plezir pou met dife, e bril dimoun vivan dan son transpor ek dan son lakaz. Kot premye *attempt* ti pou bril lakaz defen *Bishop French*. Sa ki ti dragon Mr Speaker, zot ti pe zwe avek dife.

Mr Speaker, bann travay profesyonnel dan pei ti perdi zot dinyite ek zot valer, akoz zot ti ganny servi koman zouti politik. Lafors Lapolis, Larme, dan *civil service*, e tou travay gouvènmantal ti vin zouti politik. *Security clearance* ti

entrodwir pou pini dimoun, pou pa ganny travay. Akoz zot azanda ti pou swa ou vin siport zot parti, ouswa ou reste san en travay. Si ou pa ganny en plas dan prive.

Biro brans ti formen. I ti vin en baz kot bann tranzaksyon *spy* ti deroule e raporte. E i ti en fason idantifye lekel ki siport sa parti e lekel ki pa siport sa parti. Sa ti senp Mr Speaker, ou pa frekant dan brans, garar ou! Ou ganny konsidere koman lennmi lasosyete. E ou pe fer konplo ou kont sa Gouvernman. Ou kont rezim Albert Rene, alor ou devret ganny eksterminen.

E se la Mr Speaker, kot Seselwa ti komans disparet. Pa konnen kot zot lekor ti ganny zete ouswa antere. Seselwa ti ganny arete e met dan prizon san zize, ganny torture, ganny touye, ganny pouse dan travay, ganny bate avek lapolis ek solda.

Mr Speaker sa se la laprev akoz dimoun ti apel gard kot SSU, Gard Bate. Akoz zot ti ganny lord e ganny anvoye pou al bat dimoun. E personn pa ti ganny *deal* avek. Lekel ki ti responsab tousala sa letan? Lakour ki ti sipoze reprezantan lazistis, ti sourd lo okenn dimoun viktim politik sa letan. Gard pa ti ganny zize pou okenn

lofans ek okenn dimal ki zot ti komet dan Sesel sa letan.

Kote lord ti sorti? Ti annan lord lo lekel ki devret ganny kondannen, e lekel ki devret ganny large menm si i ti koupab. Zis akoz politik. Lekel ki ti pe kontrol desizyon Lakour Lazistis sa letan? Se sa ki ozordi nou war li neserer. E nou bezwen sa *success body* pou kontinyen sa travay e rod plis lazistis.

Annan solda ki ti ganny forse pou tir fizi lo zot prop kanmarad solda. E ozordi, i annan ankor pe viv avek sa kosmar. Mr Speaker, forse pou fer bokou krim ek bann atosite, ti'n vin par nou lavi toulezour dan Sesel en letan.

Serten solda ki pa ti le fer sa bann atosite, ti sey sove. E zot ti al kasyet kot zot paran. Me ganny tire dan lakaz zot paran. E al fer fas avek fas avek tortir, bate, kondannen zis akoz zot ti refize fer bann kriyote. Sa ti vreman apel labi pouvwar!

Mr Speaker ki mannyer ki nou retourn sa konfyans ek profesyonnalizm dan nou bann solda, ki annan lanmour pou sa karyer? Me nanryen pou fer avek ou parti politik ki ou siporte.

Mr Speaker, anba sa sistenm parti inik Seselwa ti ganny forse pou kit son pei e al

an egzil. Telman ou ti napa drwa koze dan ou pei, *state security* lizye rouz anba sa bann gro *sunglass* nwar la, bann dragon la, akoz dan zot lizye ti annan zis dife, ti mars deryer ou partou kot ou ti ale.

E la bokou seselwa ti oblize sove, telman zot ti pe ganny targete. E ti pe ganny *harass*, zot ti bezwen ale kit zot madanm ek zanfan deryer. Anbark lo avyon san annan kouraz pou zot debout e vir deryer e fer en pti salanm. Antre dan avyon avek larm dan zot lizye, pa konnen kote zot pe ale! Zot ti zis oblize kit sa pei e ale.

Eski sanmenm sa liberasyon sa? Ozordi bokou nou frer ek ser in perdi zot propriyete ek zot lakaz. Akoz zot ti napa swa, me sove e kit sa pei. Akoz sa letan desizyon ti swa ou ale, ou swa ou reste e ou fer fas avek tortiy, antre sorti dan prizon. E fer fas avek ou lanmor kriyel.

Ozordi Mr Speaker, letan sa bann menm Seselwa ki'n bezwen al an egzil zot vin Sesel pou en pti vakans, zot vin vizit enn zot bann vye paran. Zot vin asiste lanterman zot pros, zot napa en landrwa pou reste.

Zot bezwen al pey *guest house*, kan zot ti annan zot prop lakaz. Eski sa i normal Mr Speaker? Bokou zot, zot anv

retourn Sesel. Zot anv retourn dan zot pei, kot zot lonbri ti ganny antere. Me zot napa zot lakaz. Zot bezwen en konpansasyon ki vreman merite.

Mr Speaker, fodre pa ki nou pa bliy sa fame NYS, kot zanfan ti sipoze pe al byen pase. Pe al aprann pli bon fason viv an kominote. kot tou zanfan ti ganny apele kanmarad. Ki ti arive laba? Annan serten ti ganny vin serse aswar lo kan! Sa ki ti ganny anmenn lo zil pou swadizan al anmas dizef zwazo, ki ti pase lo zil? Ti al anmas dizef zwazo menm? Ki kantite paran ki ti konnen kote zot zanfan ti ete? E ki ti pe pase?

Mr Speaker, tousala sete pirman kriyote, labi pouvwar akoz nou ti'n swazir, swadizan ganny libere. Alor nou ti lib pou fer sa nou ti anv.

Reparasyon i enportan dan sa bann atosite, ek labi lo bann inosan. Ler, Mr Speaker, ler nou al en kou lo *perpetrators*, nou bezwen osi pran kont ki serten - e la mon dir serten *perpetrators* - si zot ti ganny anvoye pou al fer en misyon, zot osi zot ti napa swa.

Zot ti pou swazir ant viv avek disan lezot dimoun lo zot lanmen avek sa pti larzan sal dan zot pos ki zot in ganny peye pou al fer sa misyon. Ouswa zot

fanmir i pa pou war zot raport kot lakaz pou en pe letan. E la i a zis konsider zot koman perdi. Disparet lo planet later koumsa. Liberasyon menm sa?

Mr Speaker, zot ti ganny peye pou fer misyon. E zot ti bezwen al fer li. Alor ki mannyer ou get sa bann tel *perpetrators*, vizavi en *apology* piblik e demann pardon zot viktim?

Mr Speaker, malgre tou sa bann atosite, laverite pa pou kapab kasyet.

Ozordi mon pou felisit Lepep Seselwa ki ti leve e pran zot responsabilite pou desann Zedi le 8, vandredi le 9 e sanmdi le 10 Septanm 2016 pou al *cast* zot vot pou donn *LDS* sa mazorite dan Lasanble Nasyonal.

(APPLAUSE)

HON DESHEILA BASTIENNE

Atraver rezilta 15 lo 10, *Leader* Lopozisyon sa letan, nou Prezidan ozordi, ti vin avek en Mosyon pou etabli en konmite pou laverite, *TRNUC*, ki ti ganny pase par en vot inanim. E *assent*—par Prezidan Danny Faure dan lannen 2017. E lannen 2018 sa Komisyon ti ganny *setup* e la travay ti komanse.

En travay noble, ki ti demann bokou pasyans e

bokou latansyon. Ti ouver lizye Lepep Seselwa. E bokou fanmir ti komans war en laklerte lo kwa ki ti'n arive avek zot bann pros.

Mr Speaker, si pa ti 15 lo 10 kot *LDS* in lager kont viktimizasyon, ek vyolasyon drwa imen, ozordi nou ti pou napa sa rapor. E bokou atosite ti pou ankor anba karpet.

Bokou kestyon ti pou ankor napa larepons. E manke drwa imen dan sa pti pei sesel ti pou ankor dan mal. Seselwa ti pou ankor dan fernwanr, laverite pa ti pou vin o kler. E bokou nou ti pou ankor pe soufer.

Mr Speaker, ozordi sa ki mwan mon pou annan pou dir konsernan sa rapor i pa fasil. Me mon santi mon'n privilezye pou koz lo la aköz senpleman mon'n viv sa bann sityasyon. Mon'n en viktim dan diferan fason anba Gouvernman Albert Rene.

Mr Speaker, ozordi mon pa pe koz lo sa ki en dimoun in ekri dan en liv, okenn liv listwar. Mon pa ni al *google* pou mwan konnen ki ti arive depi '77 ziska la. Mon pe koz lo sa ki mwan, mon'n pas atraver. Ki mon'n tande dan mon 2 zorey, war avek mon 2 lizye. E se pirman mon prop leksperyans ki mon'n pas ladan.

Mr Speaker, mon annan bokou pou dir lo sa lavi ki ti ganny brize, apartir le 5 zen 1977. Mon'n eksperyans sa bann soufrans. Mon'n en viktim dan sa lavi martir, kot nou ti napa dwa dir nanryen mal kont Gouvernman *SPUP*, sa lepok.

Anba Gouvernman *SPUP*, parti inik, nou'n drwa laliberte lekspresyon ti'n ganny efase dan zot vokabiler. Seselwa ti napa drwa kritike, ti napa drwa dir nanryen mal. Si ou ti anvi reste vivan, e vwar ou zanfan grandi ou ti oblize sibir. E aksepte tou mannyer i ete.

Mr Speaker, mon ti ganny pouse dan travay mon ti en ansenyan. E sa letan mon ti pe fer mon kour kot *Teacher Training College*, ki nou ti dir li *TTC* sa lepok. Mon ti ganny pouse akoz mon pa ti per pou koze. E rebel avek sa bann ansenyan etranze ki ti vin montre nou, nou listwar nou pei ki ti ganny ekri par en serten madanm dan Minister Ledikasyon sa letan.

Listwar Sesel ti senpleman pou andoktrin bann zanfan, bann fo lenformasyon anpes zot konn vre listwar Sesel. Be mwan mon pa ti lese sa bann ansenyan etranze vin montre mwan ki ti pase. Akoz mon ti la, mon ti konnen.

Mr Speaker, se la ki mon pou fortman apiye dan rekomandasyon, ki en istoryen i ekri vre listwar nou pei depi apartir 1976. Ou menm pli avan si fodre, ki nou bann fitir zenerasyon i grandi dan la verité e konn vre leta nou pei!

Mon dezyenm pouse ankor mon ti travay kot *SMB Fish Division*, ti en parastatal. Akoz mon ti en dimoun ki ti lager pou laverite ek lazistis. Mon pa ti per koze, mon telefonn ti ganny *bug* sa letan. E zot ti ekout tou konversasyon ki ti pase. E *spy* ti kontinyen rode ki mon pe fer.

Mr Speaker, sa letan ou ganny pouse dan Gouvernman san lapey, san okenn konpansasyon. Zot met ou deor parey en lisyen! Me mwan, mon'n touzour reste for; mon'n kontinyen lite, mon pa'n les sa Gouvernman parti inik met mwan ater. E fer mwan disparet parey zot ti le fer. Mon'n plito al anploye dan prive.

Mon'n al dan biznes kot ankor mon ti ganny peze, pa ganny *foreign exchange* pou aste komodite pou met dan mon laboutik. Refer revizyon *tax* lo revizyon *tax*. Kondann mwan inosaman, e la mon ti bezwen rod mon zwen.

Pa donn mwan *foreign exchange*, e la mon ti bezwen

rod mon zwen dan *black market*, ki ti vin popiler sa lepok, gras a kontrol pou ganny *foreign exchange* atraver labank. Kot nou ti bezwen al dan *pipeline*.

E zanmen ti arive lo mon kote. Mon ti osi ganny pini, atraver ganny *quota* pou pa enport marsandiz. Ler i donn ou en *quota* ler in fini, ler zot in dir ou non, se non. Zot pa pou donn ou ankor.

Pri kontrol ti antre sorti dan mon laboutik, ou a krwar sanmenm laboutik pli zoli ki ti egziste dan Victoria. E zot ti pas zot letan dan mon laboutik!

Mr Speaker, mwan Desheila, mon ti'n soumet on konplent kont Gouvernman *SPUP/SPPF/* Parti Lepep devan Komisyon *TRNUC*. Me mon pa ti vin devan *TRNUC*, senpleman, akoz mon ti deside pou retir mon konplent le 7 May 2021. Rezon ki mon ti malad, e mon ti deside plito konsantre lo mon lasante e les Bondye pran kontrol.

Mon santi mwan for ozordi, se akoz mon'n touzour pozitiv. E mon pa'n zanmen mazin ditor lo okenn person. Alor pou mwan Mr Speaker, retir mon konplent devan *TRNUC*, sa ti mon fason rekonsilye. Pardonnen e met tou sa bann soufrans ek

difikilte ki mon'n pas ladan deryer mwan. E pran en nouvo lelan dan mon lavi. Sa ti mon premye pa ki mon pran for e touzour fyer!

Letan nou pe regard bann rekomandasyon ek reparasyon dan sa raport *TRNUC*, Mr Speaker, mon santi ki tel rekomandasyon i zistifye. E mon pou donn tou mon sipor.

Premyerman, i tre enportan ki Minister Ledikasyon i enkorpor dan zot *curriculum* size lo zistwar Sesel apartir 5 Zen 1977. E edik zanfan lo drwa imen, konsekans vyolasyon ek respe pou dwa tou endividi ou ki okenn zenerasyon fitir, pa zanmen repet en tel aksyon ankor.

Mon osi 100 pousan dakor ki en istoryen i ekri vre listwar sesel depi lannen 1976. Ou menm pli avan mon repete. E sa i a kontinyen ziska kot nou ete pou ki nou fitir zenerasyon i konn vre listwar Sesel. E kote vre lesklavaz ti komanse.

I osi enportan ki tou lenstitisyon travay zot konn zot drwa, limit ek respe pou nenport endividi neanmwon ki son afilyasyon politik.

Dan lapolis, zot moto i sipoze premye e ganny respekte dan zot karyer a tou moman. Sa i zot vizyon, misyon, *values*, ek

ethics. Dan larme, ki en solda i konnen e respekte natir son travay. E ki son travay i protez son pei ek son sitwayen. E pa vin pran kote lo okenn lopinyon politik.

Dan *civil services*, bann Minister, osi ki dan parastatal person pa sipoze pe abiz zot dwa ek pozisyon. I enportan ki fodre zot touzour reste o servis Lepep. Lakour Mazistra Sesel, ki son lakour i reste akeyan. E pou servi la zistis a tou moman. Dan nenport ki fason ki en dimoun i antre dan Lakour, swa i koupab ou inosan, i bezwen ganny menm tretman e menm lakey.

Labi Sesel lo zanfan koman adilt, fodre pa ki nou servi nou pouvwar pou abiz okenn dimoun seksyelman, pou okenn faver ki i dwatet son drwa. Pou en travay, pou ganny en lakaz, ou menm pou al ganny en pti *loan*, lavansman seksyel i pirman labi mantal e emosyonnel.

Bann fanmir ki zot propriyete in ganny pran par malis, par bann aksyon aranze antre zot pti group. Fer bann fo dokiman, ki sa bann viktim i ganny zot rekonpanse apropriye.

Mr Speaker, mon pou termin mon deliberasyon lo enn de rekomandasyon ki ganny

site. *Apology* piblik i ganny aplike pou serten dimal ek soufrans ki'n ganny koze. Ki en *Trust Fund* i ganny etabli pou rekonpans serten viktim ki'n ganny afekte severman.

E la nou pou rekomande ki Gouvernman i met en *moratorium* lo tou bann *asset* ki apartyen a sa parti ki ti o pouvwar depi 1977 ziska Septanm 2020, pou rekiper larzan pou pey son bann viktim.

Enkli bann viktim ki'n perdi zot propriyete, ki Gouvernman i kapab fer laranzman pou ki serten propriyete ki pa ankor devlope i ganny rann. E sa ki'n deza fini ganny develop, swa i annan en swa aksepte en lot morso later, ou swa ganny peye selon valer son propriyete lo *market value* dizour.

E i bon note Mr Speaker, ki ler Seselwa i dir ki pa met lanmen dan *taxpayers money* pou pey bann atosite, bann konpansasyon ki ti ganny fer depi 1977, zot pe koz sa ki vre. I kler ki peyman konpansasyon i devret sorti kot sa bann *perpetrators* zot menm. E dan kof sa parti ki ti pran pei depi le 5 Zen 1977, ziska Septanm 2020.

E mon pou fini mon lentervansyon Mr Speaker, par dir ki mon pou donn tou mon

sipor, pou tou bann rekomandasyon ki pou ganny fer isi dan Lasanble. E mon pou siport tou mon bann koleg lo lapar nou bann frer ek ser Seselwa, ki'n pas tou sa martir anba sa parti inik. Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Yes, Onorab Loze?

HON JOHAN LOZE

Mr Speaker, mon annan en *point of order* anba *Order 8*. Lafason ki ou *conduct* biznes Lasanble. Mr Speaker, I *want to know for the record* ki Onorab Desheila pa'n koz ditou ni lo rapor, ni lo rekomandasyon.

E mwan mon ti a kontan nou kote i ganny akorde menm privez. Mon avans sa koman sa Manm ki toultan ganny *fettered* pou koz lo Mosyon ki devan Lasanble. Ou pa'n *fetter* Onorab Desheila.

MR SPEAKER

Mon'n tann ou Onorab. Mersi, ou pa bezwen donn mwan lektir. Bon! Onorab mon'n ekoute diskour Onorab Bastienne. Wi, lo son diskour i pa'n lo rapor. In lo listwar koudeta, i annan lezot Manm ki'n fer parey. Mon pou dir tou

Manm, nou pe diskit lo rapor. Byensir koudeta i en pwen referans.

Mon ti a voudre ki zot diskit plis lo rapor. Me selman mon pa kapab dir pou dir, diskour Onorab Bastienne in diferan avek lezot diskour ki'n pase bomaten. Alor tou i egal, mon zis kontinyen dir Manm silvouple adres size ki devan Lasanble. Mersi. Onorab Pillay?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Koman sa dimoun ki *lead* sa *Caucus* ki la dan Lasanble. I enportan ki nou, nou met lo rikord devan piblik. Nou souvan fwa ler nou fer en deba, nou ganny akize konmkwa nou pa pe swiv lord, nou pa pe respekte lord. Nou pa pe swiv direksyon.

Bomaten ler ou ti ouver deba, ou ti dir. Ou ti dir koumsa poudir nou pou fer en deba lo rekomandasyon rapor. Nou, nou napa problemm avek zot nonm tou bann non ki zot oule nonmen. Al dan tou detay ki zot oule ale.

Me sa ki vin en problemm pou nou, e mwan mon'n remark sa ler mwan mon pe koze prezan, Onorab Georges in fer son deba mwan mon'n komans ganny enteronpe piblik in remarke. La Onorab in koze, nou pa'n enteronp li, nou napa

problenm ek li fer son *speech* nou.

Nou, nou napa problenm pou anpes dimoun koze nou. Be nou, nou konsern i se ki ler ou pou deside aplik Lalwa, ou pou vini ou pou dir ek nou Manm koz lo rapor oubyen koz lo tel size. Nou ti a kontan ekspekte, dan sa konteks ki ou pe aplik menm mezir pou tou lede kote. Si ou pe fer sa nou napa okenn problenm nou. Mersi bokou.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab mon'n ekout ou bomaten. E mon konvenki ki ou diskour ek pou Onorab Bastienne, pa ti diferan dan sa term.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

E, mon pa ti enteronp ou. Mon konnen poudir i annan en gran problenm pou nou reste lo size. Mon pa kapab *exclude* referans avek koudeta, avek listwar. Akoz sa i baz rapor, sa i bann pwen referans. Otan ki posib, mon ti a kontan Manm i reste lo rekomandasyon dan sa rapor.

Si zot bezwen fer referans avek, mwan mon konpran. Me selman napa en Manm ki koupab e lezot pa koupab. Kantite Manm...

HON SEBASTIEN PILLAY

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Onorab Pillay! Ou'n fer ou pwen, ou'n fer ou pwen mon'n reponn ou se tou!

Nou pou donn laparol Onorab Philip Arissol.

HON PHILIP ARISSOL

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Mr Speaker, tou dimoun ki pe swiv nou. Bann koleg Onorab.

Mr Speaker, le 5 Zen 1977, nou ti war en Gouvernman vin o pouvwar par en koudeta. En konmansman kot en dirizan Mr France Albert Rene, ki ti dirizan *SPUP* konmans govern nou pei avek en pli gro mansonz. An di-z-an ki en group dimoun in pran pei, e demann li pou vin dirize.

Mr Speaker, sa dan li menm ti premye vyolasyon nou drwa. E en aksyon kont nou Konstitisyon sa letan.

Mr Speaker, apre koudeta 1977 bokou Seselwa ti vin viktin atosite e labi. Koudeta le 5 Zen 1977 dan Sesel, ti anmenn Sesel dan en peryod enstabilite politik ek vyolasyon drwa imen. Apre koudeta, en kantite Seselwa ti sibir atosite e labi.

Pandan sa peryod, ti annan rapor larestasyon arbitrer, tortir, disparisyon, e lezot form vyolasyon drwa imen. Ki'n ganny komet par lafors sekirite gide par bann dimoun ki ti o pouvwar pandan sa letan. Kantite dimoun ti ganny fer targete, baze lo zot afilyasyon politik. Si zot ti opoz koudeta, ouswa si zot asosyasyon kont bann group ki kont Gouvernman sa letan.

Sa bann Labi lo drwa imen ti annan gro lenpak ki ti afekte bokou Seselwa ek zot fanmir. E sa ti koz bokou soufrans, lafreyer e troma.

Mr Speaker, bann labi ti dan diferan laform. Parey mon dir, sa letan, Sesel, ki ti pe ganny dirize par Mr. France Albert René, ti karakterize pa labi drwa imen partou.

Oponan politik, aktivis, ek zournalis ti souvan sibir larestasyon arbitre, detansyon san zizman. E arselman par Lafors Sekirite Leta. *Freedom of Speech*, rasanbleman ou groupe ti defann. Sa ki ti perdi lanplwa, ouswa pa ganny anploye ditou akoz ou paran pa ti sipor *SPUP/SPPF*. Mr Speaker, lalis i long.

SPUP/SPPF ti fer sir ki zot ti mentenir kontrol strik lo bann lopoziyon politik e koup zot lavwa. Parti Lopoziyon ti

ganny restrikte. E zot bann dirizan e sipoter ti fer fas avek lentimidasyon, sansir, ek vyolans. *SPUP/SPPF*, ti monopoliz pouvwar politik. E ti siprim nenport form lopoziyon.

Mr Speaker, sa parti ti enpoz kontrol sever lo medya, limit liberte lapres e ekspresyon lib. Zounalis e lorganizasyon medya ti sibir sansir. E zot ti ganny dekouraze pou pa kritik Gouvernman. Medya endepandan ti fermen, ouswa ti fer fas avek lobstak legal e administratif.

Eleksyon pandan dezyenm repiblik, ti sal avek bokou iregilarite e mank transparans. Parti o pouvwar ti fer sir ki i mentenir pouvwar, e parti lopoziyon ti fer fas avek bokou lobstak pou partisip dan prosesis elektoral. Sa ti afebli lazistis ek kredibilite eleksyon.

Dezyenm Repiblik, ti temwannny bokou move zesyon ekonomik ek alegasyon koripsyon dan Gouvernman. Ekonomi ti soufer dan inefikasite, move alokasyon resours, e mank transparans dan akizisyon piblik. Sa ti anmennen bokou disparite dan ekonomik. Limit loportinite pou popilasyon an zeneral. E anrisman en pti group dimoun ki ti dan Gouvernman e zot klik.

Mr Speaker, sa ti ganny fer pou diviz pep Seselwa, pou kapab annan kontrol total, lo pei e sa popilasyon. Mr Speaker, sa ki nou apel *la dictature*. I enportan note ki Dezyenm Repiblik Sesel, ti dire depi 1977 ziska 1993. Apre sa, pei ti pas atraver sanzman politik e sosyal enportan. E zefor ti ganny fer pou adres labi le pase.

Apre koudeta, e vyolans drwa imen ki ti komanse apre. Mr Speaker ti annan nesesite pou nou konn laverite, anmenn lazistis, ek rekonsilyasyon dan Sesel. Pou adres sa bann problem, en pei i souvan etabli Komisyon Laverite e Rekonsilyasyon ouswa en menm zanr lorganizasyon pou anmennen lanket lo sa bann vyolasyon.

Dokimant leksperyans bann viktim, kree en *platform* pou dir laverite. E rekomann mezir pou gerizon ek rekonsilyasyon. Sa bann Komisyon i ede anmenn lalimyer lo le pase, rekonnnet leksperyans viktim. E ankouraz responsablite pou anmenn, pou bann ki ti responsab.

Dan ka Sesel, Komisyon Laverite, Rekonsilyasyon ek Linite Nasyonal (*TRNUC*) ti etabli pou abord vyolasyon drwa imen e lenzistis ki ti arive

pandan peryod 1977 ziskan 1993. *TRNUC* ti ganny mandate pou fer lenvestigasyon vyolasyon, angaze ek viktim. E fer rekomandasyon pou reparasyon ek rekonsilyasyon.

Le 9 Out 2019, Komisyon Laverite, Rekonsilyasyon ek Linite Nasyonal (*TRNUC*) ti komans son travay pou anmennen lanket lo ka ki ganny raporte, an relasyon avek vyolasyon drwa imen. Ki ti komet pandan koudeta ziska 1993. Sesel pandan sa letan ki Sesel ti dan parti inik, e pe ganny dirize par Parti *SPUP/SPPF*.

TRNUC ti etabli koman en parti zefor pli laz gouvènmnan Sesel, pou ankouraz linite nasyonal ek rekonsilyasyon an adresan size labi drwa imen le pase. E anmenn en klotir pou bann viktim e zot fanmir. Sa Komisyon ti annan 7 manm.

E en 3an pou konplet sa travay. Me sa travay ti ganny konklir dan 3an edmi. Rapòr 2018 *TRNUC*, i kontenir rezilta, rekomandasyon, ek propozisyon pou abord vyolasyon drwa imen ki ti pase Sesel pandan peryod 1977 ziskan 1993. Rapòr i'n ganny prezante avek Lasanble pou konsiderasyon. E plis aksyon, e anfen met en klotir lo sa sapit nwanr dan nou listwar.

Mr Speaker, parey mon'n deza dir, ler nou pe konsider konpansasyon, pou dimoun ki'n viktim atosite pandan Dezyenm Repiblik Sesel, i esansyel pou nou apros sa zafer ek sansibilite, enparsyalite, ek en langazman pou lazistis.

Komans par rekonnet atosite ki ti arive pandan Dezyenm Repiblik Sesel. Osi rekonnet piblikman soufrans bann viktim. Sa letap i enportan pou klotir e gerizon ban dimoun e kominote ki'n ganny afekte.

Angaz ek viktim, zot fanmir, lorganizasyon drwa imen, ek dimoun ki konsernen, pou konpran zot perspektiv ek zot bezwen. Fer konsiltasyon e *meeting* piblik pou anmas lopinyon proses konpansasyon. E asire ki i enklizif ek reprezantatif.

Mr Speaker, i enportan pou etabli kriter kler ek transparan pou determin kalifikasyon konpansasyon. Kriter i dwatet konsider natir ek limit domaz ki ganny sibir. Tel ki konsekans fizik, psikolojik ek psiko-sosyal, psiko-ekonomik. Konpansasyon i dwatet proporsyonnel ek dimal ki ganny enflize. E konsider sirkonstans endividyel sak viktim.

Mr. Speaker, Komite *TRNUC* in fer en seri 47 rekomandasyon anba 4 gran tit: Lazistis, Memwar, Garanti ki sa pa pou ariv ankor e Reparasyon. An akor avek Polisi reparasyon, Komisyon in fer rekomandasyon pou etabli en *successor body* avek en manda pou determin mezir reparasyon pou viktim. E ki Komisyon i determine pou asir enplimantasyon sa bann rekomandasyon.

Komisyon *TRNUC* in osi rekomann aplikasyon rapid rekomandasyon *successor body*, an sa ki konsern reparasyon endividyel. Mr Speaker, konpansasyon pa dwatet limit a peyman monneter selman.

I dwatet enkli en seri mezir pou sipor medikal ek psikolojik, labours letid, formasyon profesyonnel, ek lasistans pou re-etabli mwayen pou viv. An donnan reparasyon konplet, sa i kapab ed viktim pou re batir zot lavi. E ankouraze byennet a lonterm.

Asir soutenabilite ek responsablite: Etabli en fon devoue pou finanse program konpansasyon e sipor. Aplik mekanizm solid pou asir transparans, responsabilite, ek debousman efikas dan sa fon. Logalizasyon endepandan pou

sipervizyon e kontrol prosesis konpansasyon pou anpes koripsyon e asir lazistis.

Ankouraze rekonsilyasyon e koezyon sosyal: Konpansasyon i dwatet ganny akonpanny par zefor pou ankouraze rekonsilyasyon, koezyon sosyal, ek prevansyon atosite dan lavenir. Envestir dan linisyativ ki ankouraz konpreansyon, dyalog, ek gerizon nasyonal, telki proze memorializasyon, program ledikasyon, e kanpanny sansibilizasyon publik.

Aprann meyer pratik enternasyonal.

Etidye e retir legzanp lo lezot pei ki'n fer menm prosesis dan lazistis tranzisyon lazistis ek reparasyon. Par egzanzp Komisyon Laverite ek Rekonsilyasyon Sid Afrik e program konpansasyon *Rwanda* ek *Cambodia*.

Mr Speaker, mazine konpansasyon i zis enn parmi bann laspe dan en prosesis pli larz dan tranzisyon lazistis. I enportan pou adrese lakoz atosite dan son rasin, ankouraze responsabilite, e travay pou batir en sosyete zis e enklizif.

En lot rekomandasyon sa Komisyon, se pou kree en *Reparations Trust Fund* pou asire ki nenport

rekomandasyon reparasyon pou asiste bann dimoun ki'n sibir vyolasyon drwa imen, pli rapidman posib. Mr Speaker, i annan bokou deba lo sa size kote pei pou trouv larzan pou pey dimoun kin sibir sa bann atosite pandan Dezyenm Repiblik.

Dimoun ki mon'n zwenn dan distrik pa dakor pou servi larzan ki nou pey taks. Anplis, bann konplenan zot menm ti souvan enform Komisyon ki menm ki zot merit konpansasyon, zot pa oule ki sa larzan i sorti dan *taxpayers' money*.

Dan sa sans konplenan ti pe demann Komisyon pou finans bann konpansasyon, par sezi byen bann dimoun. E sa parti ki'n anrisir zot lekor anba ladministrasyon *SPUP/SPPF/Parti Lepep/US* letan ki vyolasyon drwa imen ti arive.

Mr Speaker, parti *SPUP/SPPF/Parti Lepep/US*, e ozordi en *New United Seychelles*, e bann dimoun ki nou apel zot "*perpetrator*" ki ti enplike dan atosite pandan Dezyenm Repiblik, in akimil pa mal larises, posed propriyete, batiman. E ki Gouvernman i kapab sezi e vann pou pey konpansasyon.

I enportan pou swiv tou prosedir zis e asir transparans dan prosesis sezisman sa bann byen. Sa in vin atraver lanket aprofondi, e donn parti akize loportinite pou defann zot lekor. E respekte prosedir legal ki'n etabli. La transparans i a ede konstri konfyans piblik dan prosesis konpansasyon.

Asire ki en kad legal i ganny met an plas pou permet lasezi bann byen akerir atraver mwayen ilegal, ou atraver labi drwa imen. Sa i kapab enplike adopte ouswa amann Lalwa pou don pouwar Gouvernman pou konfiske sa bann byen.

Fer en evalyasyon konplet lo bann byen an kestyon, pou determin valer avek presizyon. Sa i kapab enplike angaze eksper endepandan, ouswa oditer ki kapab evalye sa bann byen. E donn valer evalyasyon marse ki egzakt.

Priorite itilizasyon sa larzan ki kolekte atraver bann byen sezi, se pou pey konpansasyon viktim bann atosite. Konpansasyon, i merit lobzektif prensipal dan sa lenstans. Mr Speaker, en mekanizm ki zis e transparan pou distribye larzan konpansasyon avek bann viktim ki kalifye i bezwen ganny devlope.

Sa i bezwen ganny fer baze lo kriter predeterminen, tel ki gravite domaz, soufrans, bezwen finansyel, ouswa lezot faktor ki enportan. Konsider lopinyon e rekomandasyon group viktim e lorganizasyon drwa imen pou asir lazistis.

Konsider re-envesti en parti sa larzan ki sorti dan lavant byen sezi dan kominote ki'n ganny afekte. Sa i kapab enkli linisyativ ki vize pou siport devlopman lokal, ledikasyon, swen lasante, e lenfrastruktir, e lobzektif pou ankouraz rekiperasyon a lonterm.

Mr Speaker, si i neser, rod korperasyon e sipor enternasyonal, partikilyerman ka kot parti ki enplike dan atosite i annan byen ki sitye an deor Sesel. Korperasyon e lenstitisyon enternasyonal, tel ki *Interpol* ouswa lezot lorganizasyon sa pou neser pou *trace* e sezi byen ki trouve aletranze.

I enportan konnen ki prosesis pou fer lasezi bann byen e pey konpansasyon i kapab e travay tre kompleks, ki kapab enplik e fer kantite defi legal, lozistik, e *challenge* politik. Angaz eksper legal, lorganizasyon drwa imen, ek dimoun ki annan lenterere ki enportan ki kapab ede navig

dan sa bann kompleksite pou asir en rezilta zis e efikas.

Mr Speaker, apre atosite Dezyenm Repiblik Sesel, nou bezwen konnen e konsider rekonsilyasyon e pardon pou nou kapab komans e nouvo Sesel. Parey nou papa, e nou granpapa ti viv. Rekonsilyasyon e pardon se letap enportan dan direksyon pou geri, e rekonstri en sosyete apre en peryod konfli ouswa atosite. I byen enportan pou rod e promot rekonsilyasyon dan Sesel.

Rekonnet e aksepté douler, soufrans, ki bann endividi e kominote in'n eksperyansé pandan sa peryod bouwersan. Sa a enplike evalyasyon onnet e ouver lo lepase. Ki enkli nenport atosite ki'n ganny komet.

Ankouraz dimoun ouswa lenstitisyon ki kapab, ki responsab pou lenzistis lepase, pou ofer leskiz senser ver viktim. Ekskiz i kapab ede rekonet ki sa bann mal e eksprim remors. Ankouraz en lanvironnman gerizon e konpreyansyon.

Fasilit dyalog ouver e enklizif ant diferan parti konsernen, enkli viktim, oter krim, kominote ki'n angaze ganny afekte par sa bann atosite. Sa kapab ankouraz

konpreansyon, senpati, e en vizyon la partaz pou lavenir.

Ankouraz ledikasyon ek konsyantizasyon lo lakoz e konsekans atosite, pou anpes repetisyon dan lavenir. Sa i kapab enplik ankouraz tolerans e enkliziv. E ankouraz en kiltir lape e respe pou drwa imen.

Ankouraz devlopman lenstitisyon, Polisi e pratik ki enklizif ki donn priyorite lazistis, egalite e respe pou drwa imen. Ankouraze en sans idantite nasyonal ki depase divizyon le pase e ankouraze linite e koezyon sosyal.

I esansyel pou rekonnet ki rekonsilyasyon i en prosesis kompleks. E a lonterm, i demann langazman, pasyans, e partisipasyon dan tou sekter dan sosyete. Gidans profesyonnel e lekspertiz dan konstriksyon lape, lazistis tranzisyonnel, e rezolisyon konfli i enportan pou kapab navig sa prosesis.

Mazinen ki pardon e rekonsilyasyon se en desizyon personnel profon. I kapab pran bokou letan pou en endividi e en kominote geri e re-etabli konfyans. Sepandan, ler nou pe pourswiv rekonsilyasyon, nou pe fer en pa enportan anver en meyer lavenir pour Sesel.

Mr Speaker, moto adopte par Gouvernman *LDS* ki "Sesel

pou tout son Zanfan”, i vedir ki sa Gouvernman i serye. E i annan lanvi pou ki nou geri, ini e vin en sel Sesel.

Sa moto i pwisan e enklizif ki reflekte dezir pour linite e gerizon dan Sesel. Par met lanfaz lo “Sesel pour tou son zanfan,” Gouvernman LDS i rekonnèt lenportans pour kree en sosyete ki benefisye tou Seselwa, ki se swa son kouler lapo, afilyasyon politik, relizyon. E asir en lavenir pli briyan pou tou Seselwa sirtou pou nou bann zenn zenerasyon. E priye ki sa pa zanmen ariv ankor dan nou pei. Mersi.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Lo kote Lopozisyon i annan okenn Manm ki pare pou koze la? Onorab Pillay *Leader* Lopozisyon, ou’n fer kler avek Onorab *Chief Whip* Lemiel ki i ti devret donn mwan en lalis lo lord dimoun ki pou koze. Mon annan bann *slots* kot nou’n mete *US*, si zot annan Manm mon pran zot. Si napa mon pou zis repase, mon pa pou retourn ankor par deryer. Onorab Uranie ou annan laparol.

HON ROCKY URANIE

Mersi-mersi Mr Speaker. Bonn apre midi tou koleg Onorab. Bonn apre midi tou bann viktim, bann sipoze *perpetrator* ki a lekout. Bann fanmir, bonn apre midi.

(laughter)

HON ROCKY URANIE

Mr Speaker, koman mon komanse mon tann riye. Ou konnen nou fek koz lo tolerans taler. Me la nou war ankor...

MR SPEAKER

Kontinyen.

HON ROCKY URANIE

Lot kote pa kapab demontre latolerans. Mr Speaker, Komisyon pou Laverite, Rekonsilyasyon e Linite Nasyonal ti ganny kree an bonn fwa anba lotorizasyon byensir Prezidan Faure.

E en vot bipartizan ti ganny pran pou sa Komisyon vin en realite. Lide, lespri e leker sete pou vremen anmenn sa Sesel nou Sesel, nou bizou, ansanm dan lape, dan lanmour e prosperite. Mr Speaker, me *LDS* son lentansyon pou kasyet par deryer sa.

Zot lentansyon sete servi sa Komisyon *TRNUC*, koman en seval batay pou ganny eleksyon. En parol ki’n ganny

repete isi dan sa Lasanble, par Onorab Bernard Georges. Alors ler zot antann nou dir ki nou pa fye zot, nou annan mefyans anver bann diferan keksoz ki zot vin avek, piblik pou dakor avek nou akoz zot kapab anmenn bann lentansyon kasyet par deryer pirman pou zot gen politik.

Mr Speaker, bann Komisyoner lo *TRNUC* zot in met zefor. Bann enstigater zot in met zefor pou sey travay, pou zot kapab sey akonplir en rapor pou zot donn nou. Pou nou kapab vwar vremen ganny en lide kwa ki ti pase. E pou nou kapab bouz devan avek sa prose.

Me Mr Speaker, mon pou koz en pti pe lo ledikasyon. Mr Speaker, i enportan ledikasyon en pep. Ledikasyon en pep i vremen enportan, sirtou ler nou ep anbark lo travay ki kapab afekte pep Seselwa an antye.

En travay ki kapab sanz perspektiv dimoun, enn ki kapab fer Lepep popilasyon annan plizyer kalite lemosyon e plizyer kalite reaksyon ki kapab bon pou pei. E i osi kapab anmenn bann lanmertim dan leker nou pep ki form nou zoli Sesel.

Ler mon fer mon refleksyon, i annan serten manm Komisyon ki ler mon'n

swiv, zot osi zot in anbark lo la, ou a krwar avek serten lentansyon par deryer. Zot in zis taye, petet pou vremen zis fer resorti bann alegasyon keksoz ki sipoze mars mal dan pei, olye avan ler fer sa, sey edik nou pep lo vremen bann ki kapab ganny arive. Bann konsekans ki kapab ganny arive avek atraver sa prosesis *TRNUC*.

Mon senserman santi ki Lepep pa ti'n byen ganny prepare, sirtou bann viktim zot menm, bann temwen ki'n vini, bann *perpetrators* zot menm, bann fanmir e zanmi. E popilasyon an zeneral, pa ti'n vremen ganny byen prepare. Akoz ler mon'n get rapor mon pa'n al zis dan sa bout rekomandasyon. Mon'n al get osi lezot parey kot *amnesty*, kot mon'n tann sa bann *perpetrator* kot zot pe osi met osi zot bann pwennvi devan, ou vwar poudir i annan keksoz ki pa ti mars-pa pe mars byen.

Reaksyon bokou dimoun se ki sa prose *TRNUC*, in anmenn bokou plis ditor pou serten; soufrans, lanmertim, rankin dan leker bokou fanmir, zanmi, vwazen, piblik. I vre ki personn pa Bondye e i pa kapab konnen e kontrol en reaksyon dimoun, ler zot antann serten deklarasyon ganny fer.

Pou mwan sa, i en leson ki pei i bezwen tire, ki ler nou anbank lo en tel prose parey, en pep i bezwen ganny byen prepare. Pou et fran Mr Speaker, si mon *go back* Lasanble Nasyonal sirtou 6enm Lasanble pli preziman kot ti annan 15 lo 10, ou ti vwar kot bann Manm *LDS* ti pe plito servi sa prose *TRNUC* parey zot in dir zot menm, koman en mars peron, koman en zouti politik pou eleksyon.

Me plito anvoy Manm regarde pou kwa i ti'n ganny agree lo la *in the first place*. Ki ti fer tou bann Manm sa letan pran en vot bi partizan. Sete pou laverite rekonsilyasyon nou bann dimoun. Mr Speaker, avek tou respe pou bann viktim fanmir e osi bann *perpetrators*, mon pa la pou ziz personn.

Me mon ti ganny sans swiv *live* plizyer sesyon *TRNUC*. E antann plizyer deklarasyon bann lasonpsyon osi. E ti annan bokou bann *hearsay*. E ti annan serten keksoz ki ler ou ekoute e ki pa vreman dezirab.

Me ti annan osi bann temwen ki ti vini pou en menm ka, ou war 3 diferan temwen ki vini ek 3 pou en menm ka. 3 diferan keksoz pe ganny dir ki pa vreman aziste. E ou ti kapab vwar serten bann Komisyoner zot menm, ki ti pe plito donn

bann kestyon gidans bann *leading question* konmsi, pou zot sey ganny en serten larepons, ki pou sey kategoriz serten dimoun ki zot, zot ti anvi.

E sa pou mwan ti fer mon remarke ki serten nou bann Komisyoner, pou et fran zot lentansyon zot menm pa ti vreman bon. Me par kont mon rekonnet zot travay, zefor ki zot in fer pou zot kapab donn nou sa rapor.

Mr Speaker, yer menm nou ti vwar 2 *ex* Komisyoner ki ti vin isi dan sa Lasanble Mr Green ek Mrs Purvis. Zot pe vin donn nou serten larepons pou bann kestyon, ki lamazorite kestyon ti sorti lo nou latab kot nou ti pe demann zot serten keksoz. Nou ti vwar kot ti annan bann kontradiksyon lanmenm la. Zot sipoze vin donn nou laverite, me ki manner bann kontradiksyon i vini e ler i fer ou annan dout.

Kot parey ler Mr Green ti dir i ti zwenn 2 fwa avek Onorab Georges, e zis apre sa Mrs Purvis ti dir i ti zwenn zis en fwa. Ou konnen Mr Speaker etik; etik pou anmenn latransparans i bezwen en keksoz primordyal ler nou pe fer en tel kalite legzersis. Akoz i fer dimoun dout serten keksoz lafason ki'n ganny fer.

Ler mon ti demann ek *panel*, eski ti annan dimoun ki zot ti'n akize koman *perpetrator*, e apre zot in bezwen retire? *Panel* ti donn mwan lenpresyon ki zot pa konn personn ki zot in fer sa avek. E mwan, mon ti dir zot wi i annan, e mon ti nonm zot en non. E la ek mwan mon annan Mr Speaker dokiman ankor.

Ki zot akiz dimoun san vremen donn dimoun sans, pou li kapab vin devan, pou *clear* son lekor. Ler mon lo *perpetrator*, mon dezapwente ki lalis zis Prezidan ki ti'n gannyen. E mwan mon senserman krwar ki Lasanble, Mr Speaker ou menm ou ti devret ganny lalis. *Ok?*

LGB, e byensir nou *Leader* Lopozisyon Onorab Sebastien Pillay ti devret ganny sa lalis. Akoz *perpetrator* i form par rapor. Se akoz *perpetrator* ki nou pe koz reparasyon ek konpansasyon. So, ki rezon ki nou'n bezwen kasyet sa lalis? Mon pa konnen.

E pou mwan Mr Speaker, mon krwar ki petet ler zot pe get lalis zot vwar ki i annan bann *perpetrator* ki deza la ek zot dan Gouvernman. Ki zot anvi kouver, zot anvi proteze. Dan rekomandasyon sirtou dan 3enm parti ki dir nou bezwen garanti ki sa bann keksoz pa

ariv ankor, i fer kler ki tou bann *perpetrators*, bann zofisye dan Lafors Defans bann ki dan Gouvernman, i pa devret travay dan Gouvernman.

E nou, nou'n ganny dir nou pa kapab sanz sa rapor, nou bezwen fer rekomandasyon lo sa rapor. E ler mon pe ekoute, mon pe ekout rekomandasyon ki pe sanz rapor la. Eski vremen lentansyon anmenn sa Mosyon dan Lasanble la, anmenn sa bout ki nou'n debat lo la, eski vremen zot lentansyon ti vremen kler?

Eski lentansyon ti vremen anvi nou get rekomandasyon pou nou debat lo la, diskrit lo la? E Gouvernman - Leta i fer le neser?

Me non Mr Speaker, koman en nouvo Manm Parlman senserman mon ti krwar vre sa ki nou pe al fer. Me apre Mr Speaker, ler mon'n ekout Onorab Georges ek son deliberasyon bomaten, sa ta koze ki in koze, sa ta letour ki i pe fer, ler mon ekout li i ti annan en sel bi par deryer.

En sel bi se rod en fason pou trangle *United Seychelles*, pran tou sa ki zot annan e sey fer frenmen sa parti! Ki sa *main* parti lopozisyon, ki kapab tir zot o pouvwar 2025!

(APPLAUSE)

HON ROCKY URANIE

E se sa ki mon'n vwar, konmsi mon'n vwar li fer tou sa letour. Mon dir be tou sa letour zis pou en pwen. E i montre poudir zot in anvi anmenn sa dan Lasanble, zis pou sey rod fason servi zot mazoriter ki zot annan, pou zot kapab sey fer rekomandasyon ki pou pran tou, tou resours en lot parti politik, pou fer frenmen.

Ki zot, zot a vin sa sel parti inik ki zot pa ti oule annan dan pei. Konmsi pou mwan ler mon gete, ankor nou'n vin debat lo la an bonn fwa. Me zot par deryer zot annan sa bann lentansyon par deryer. E sanmenm sa ki ler sak fwa nou koze, nou dir nou annan mefyans.

Mr Speaker, dan memwar sa rapor Komisyon in rekomande ki rapor final i antre dan parti *curriculum* skoler, pou fitir zenerasyon. Pou zot konn listwar ki'n pase Sesel e bann vyolasyon drwa imen plito ki'n ganny arive Sesel.

Pou mwan koman en edikater, i enportan pou nou konn nou listwar. Me nou bezwen fer sir ki listwar i pa montre zis sa ki mal, me osi tou sa ki'n ganny fer byen dan nou pei Sesel.

I annan bokou keksoz ki'n ganny fer byen. I annan bokou *policies*, bokou lenfrastruktir ki'n ganny fer byen pou devlopman nou pei, devlopman nou zenn. E nou bezwen byen edik nou zenn popilasyon.

E bomaten letan mon'n ekout Onorab Henrie, ki pe dir en zenn in pase in dir li zanmen i pou vot ankor pou sa parti politik. Me petet la i ti ava sezi loportinite, nou ti ava eksplik li poudir nou pe travay lo rekonsilyasyon, *ok?* Pou anmenn linite, lot, lot.

Me pa sa ki in fer li, pa sa ki in fer. I pe sey servi sa kri byen for, konmsi pou sey fer zenn pa vin asosye zot avek nou parti. Zis akoz in war zenn i plen dan laplenn Dimans!

(APPLAUSE)

HON ROCKY URANIE

Zenn in plen lo laplenn Dimans, e plis zenn pe vini. E byensir, mon pa pou koz lo zot laplenn Roche Caiman, akoz (*laughter*).

Mr Speaker, i enportan ki ankor an relasyon avek rekomandasyon, i enportan ki tou travay, mon osi mon kontan fer sa. Mon ankor annan bann dokiman ki mon war, mon fer mon prop arshiv *digital*. E osi mon annan bann *hard copies*,

ki mon kite bann travay ki mon'n fer.

So, alor i enportan ki tou travay resers ki ganny fer Sesel, i konsern nou pei i bezwen ganny byen dokimante dan fason, dan fason enparsyal e met dan arshiv parey bokou pei i fer. Ki kapab ganny servi koman en referans nou listwar. E lesan i ganny tire atraver bon ledikasyon. E mon swete ki sa i ganny fer byen.

Mr Speaker, mon swete ki nou pa sey re-envant listwar. E sa ki'n arive si nou pe dokimant li, i a vin en keksoz *alongside* ansanm dan listwar. Ansanm ek bann bon keksoz ki'n arive dan nou pei Sesel. Mr Speaker, *TRNUC* in fer li 47 rekomandasyon byensir ki'n ganny klase dan 4 parti lazistis, memwar. E garanti ki sa i pa ariv ankor, i osi reparasyon.

Be ler mon'n ekout bann entervenans lot kote latab, ou a krwar zot anvi mon pa ganny en konpran mwan. *They do not want the full package*. Zot anvi swazir keksoz dan sa rapor, dan sa rekomandasyon pou satisfere zot.

E sey enkli lezot rekomandasyon pirman pou afekte en lot parti politik. Pou mwan *TRNUC* in travay longman lo la, e Legzekitiv ti ganny donnen sa rapor.

Legzekitiv i egzekite e alors mon krwar Legzekitiv i devret *walk the talk*, e pran sa bann rekomandasyon enplimante.

Enplimant sa bann rekomandasyon. Non pa en group isi anndan pe sey swazir keksoz ladan pou zot fer bann mannigans, pou sey rod fason detri prezizeman en parti politik.

Mr Speaker, i kler ki si nou pa fer sa byen nou komans al dan sa laliny ki lot kote latab nou anvi ale, pou napa vremen sa - toultan pou annan sa diskord. Pou napa sa rekonsilyasyon; pou napa sa linite ki nou anvi. Si isi anndan, nou tou nou dir vin avek en bon lentansyon menm lentansyon, me apre en lot li i vini i detourn sa e fer en kalite mannigans avek.

Pou mwan sa nou pa pou zanmen vwar linite. An fezan tousala Mr Speaker, lekel ki ganny afekte? Lekel ki ganny retarde, se bann viktim. Bann viktim, bann fanmir bann viktim. Se zot ki pe ganny met retar. E lekel ki pe met zot retar? Dokiman ti ganny donnen byen boner avek Prezidan.

E mon pou repet sa ki Onorab *LOTO* in dir. E retar se Onorab Georges li menm e Prezidan ki pe mete. Zot ti

devret pran sa rapor, akoz zot in dir nou pa kapab sanze. Pran sa rapor enplimante, enplimante. Be ou konnen ki'n arive, se ki mon krwar *from the start* zot in servi sa parey mon dir koman en zouti politik. San vreman mazin bann konsekans.

Pa'n realize, me ler zot in war ki poudir zafer reparasyon i annan osi pou fer ek larzan, la kot problem in vini. E zot ki o pouwar, e Gouvernman i pou bezwen trouv larzan, pou serten dimoun. E Leta dan rekomandasyon in fer kler ki se Leta ki sipoze donn en *apology*.

Me non pa en parti politik. E pou mwan demann leskiz i en keksoz personnel. E pardon osi parey in ganny dir i en keksoz personnel. So, mwan mon krwar si i annan dimoun ki'n ganny trouve koman *perpetrator*, i sa dimoun ki li i bezwen prezant sa leskiz avek sa enn ki'n santi in ganny sa viktimize.

E la i en keksoz personnel ant zot 2. Zot a kapab rekonforte, e ganny sa rekonsilyasyon e sa linite ki nou pe rode.

Be ler nou oule tir tousala, anvoy lo en parti politik avek lide pou sey frenm sa parti politik pou mwan sa mon pa krwar i lafason ki nou pou ariv

lo vre rezon akoz *TRNUC* ti ganny formen.

So, avek sa Mr Speaker, mon swete ki senserman bann rekomandasyon ki *TRNUC* in mete i ganny pran an aplikasyon.

E Gouvernman pa swazir ladan lekel ki pou servi ki pou dan sa lavantaz. E lekel ki pa pou servi, me i enplimant bann rekomandasyon parey *TRNUC* in fer sa travay bon travay parey nou'n ganny dir, pou vin avek sa rapor. E sa bann rekomandasyon ki ladan.

E pou bann dimoun viktim, mon swete ki zot pe ekoute. E zot vreman vwar e santi lekel ki devret pey zot, zot larzan pou reparasyon. E vreman lekel ki devret demann zot leskiz pou sa ki'n arive avek zot. E mon swete ki zot ava ganny zot larepons byento. Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab Pillay, wi?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon oule *raise* en *matter of privilege* an relasyon avek nou *Standing Order*. Avan mon antre ou'n lir en *Right of Reply*.

E mon konpran poudir dans a *Right of Reply*, ou'n osi dir ki mon pou bezwen *substantiate e apologies*.

Mon pe regard Konstitisyon pei, e Konstitisyon pei i dir ki ler en dimoun *other than a Member of the National Assembly* pe ganny *aggrieved by an exercise of en right* ki en Manm i annan, savedir *free speech* dan Lasanble, sa dimoun in an ekrir enform Speaker, e *submit en Right of Reply* ki Speaker i lir e sirkile pou tou Manm Lasanble e apre lir sa *Right of Reply*.

I pa dir ladan ki mon bezwen donn en *retraction or an apology*. Annefe mon'n resers nou *Standing Order* ankor, i ankor enn fwa pa dir. Mon'n osi regard presedans bann Lasanble, depi 6em Lasanble a okenn ka mon rapel 3 ki Speaker Prea in *deal* avek.

Ki'n demann enn ladan ti konsern *Leader Lopozisyon* sa letan Prezidan Ramkalawan, pou li *offer en apology* i ti lir *the Right of Reply*. Mwan mon'n dir en keksoz, sa dimoun in donn son *Right of Reply*. Me selman Mr Speaker, pou swiv ou konsey si ou anvi mon donn en *apology*, nou kapab ganny sa lalis *perpetrators* e nou a *cross out* lefe ki si Minis pa ti lo la.

From sa lalis nou ava war poudir li i pa ti en *perpetrator* koudeta *and then* nou a kapab annan sa *retraction*. *Otherwise* Mr Speaker, *as it stands* avek Konstitisyon mon'n dir sa ki mon'n dir e Minis in anvoy ou son *Right of Reply*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon ti annan lide adres sa, e mon kontan ki ou'n note. E wi annefe mon pou *deal* avek sa bann *matter* enn fwa pou nou fer li fini. E mon annan en lot let ki mon bezwen met a latansyon. E la letan ki ou'n koz lo Konstitisyon, mon bezwen *acknowledge* mon'n repas lo Konstitisyon osi.

I 2 keksoz, Konstitisyon i demande ki mon lir en *Right of Reply at the first available sitting*. Me mon'n fer li pou kapab zis *deal* avek sa bann keksoz pou nou biznes kler, mannyer i ale. So, i annan en lot ki mon pou lir. E sa enn osi i annan en remark ki mon bezwen fer lo Konstitisyon.

Sa enn i apel en *statement of the Ministry of Education*, e i pa dir i en *Right of Reply*. Me selman i kler ki mannyer in ganny fraz fraze, poudir i pe demann en *Right of Reply*. Alor mon pe tret li koman en *Right of Reply*. E mon pou lir sa, apre

mon pou adres tou lede sa size. sa *statement* i dir,

“Statement of the Ministry for Education with regards to the speech of the Leader of the Opposition Mr Sebastien Pillay in the National Assembly on 02.07.2023.

Dear Mr Speaker, we write with reference to the speech by the Leader of the Opposition Sebastien Pillay this morning. In his speech pertaining to the TRNUC recommendations in particular to the part of his speech stating that the worker of the ministry had been warned that they would be better beware if they decide to attend the United Seychelles rally again. The Ministry denounces this statement categorically stating that no such warning written, or verbal has been given to any of its staff in relating to attending political rallies.

Staff of the Ministry are free to engage with their political parties as they wish, provided that it does not interfere with their professional responsibilities. Again, we denounce this statement and ask the Speaker, to have Leader of the Opposition Sebastien Pillay retract that part of his speech. “

Bon, prezan mon adres Konstitisyon, e wi Konstitisyon

pa egziz en *apology* an relasyon avek *Right of Reply*. Mannyer Konstitisyon in ganny ekrir, i kler pou mwan ki *the Right of Reply it's his own remedy. Remedy to a statement* ki en Manm piblik i santi in afekte li, *it his Right of Reply.*

Bon, me selman nou annan en size repitasyon Lasanble pou garde. E la mon pou demann *Leader* Lopozisyon pou pran byen atansyon son bann *statement* ki in fer. Lo tou lede sa let ki mon'n gannyen i lo size ki ou'n leve, e ki mon ti aret ou. Mon dir ou, ou ti pe fer bann alegasyon ki pa zistifye, e ou pa devret kontinyen.

Sa i ankor valab, e mon repet li.

Lo size en *apology*, mwan napa okenn lobligasyon lo mwan pou demann en dimoun ki'n fer en *statement* ki size en *Right of Reply*, pou li *retract* oubyen pou *apologies*.

Konstitisyon pa demann mwan fer sa. Me selman mon pe dir mon krwar poudir Onorab Pillay i devret zistifye son *statement* oubyen *apologies* si in mal fer. *That's my Ruling.* Mersi.

E mon pou les sa dan lanmen Onorab Pillay. Nou pou *adjourn* la. Nou pou *adjourn* la, nou pou rebran, 4.15 pou kontinyen. Mersi.

(BREAK)

MR SPEAKER

Mon a donn laparol Onorab Waven William. En moman Onorab. Wi, Onorab Aglae?

HON EGBERT AGLAE

Mersi Mr Speaker. Mon le klarifye ek ou, anvi ki ou'n dir lalis pou koze tou lede kote. E ou'n mansyonnen ki si i annan *slot* ki ou'n *award* lo tou lede kote. E si napa lo nou kote ler i ariv sa *slot*, eski savedir nou pe perdi sa *slot*? Mon anvi ou klarifye sa silvouple.

MR SPEAKER

Wi, egzakteman. E rezon aköz nou ti'n – mon ti'n demann bann *Chief Whips* dan *ABC* ki nou pou prosed parey nou abitye fer dan bann sirkonstans koumsa.

E ki nou pou met 2 Manm *LDS* e en Manm Lopoziyon. E nou pou swiv ziskan lalis i terminen. So, si zot pa pare pou pran laparol an se moman, mon pa pou retourn deryer. Savedir ou pou perdi sa *slot*. Mersi.

Onorab William, ou kapab pran laparol prezan.

HON WAVEN WILLIAM

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi tou dimoun ki a lekout. Mr

Speaker, mon eksprim mon lapresyasyon ek travay dir Komite *TRNUC* pour sa travay dir. E ki mon pou donn zot mon sipor vizavi bann rekomandasyon ki zot in fer.

Mr Speaker, Lopoziyon zot pe dir;

“Mon manman, mon pa kapab gete! Nou, nou pe dir; mon manman nou bezwen gete koman reprezantan Lepep!

(laughter)

(APPLAUSE)

HON WAVEN WILLIAM

Akoz sa travay la Mr Speaker, i devan nou koman Lasanble Nasyonal.

Mr Speaker, permet mwan met keksoz dan konteks - kontrerman ek sa ki Lopoziyon pe senm konfizyon lo la.

Mr Speaker, parol Bondye i dir; i annan en tan pour tou keksoz. E in osi dir ki; sa ki pas anba lili, pou ganny mete lo twa lakaz pou tou dimoun war.

Se sa ki, Mr Speaker – se sa ki pe arive ozordi. Plizyer fanmir pandan tou sa letan in priye ki en zour zot a trouv serten lazistis e konn laverite. Malgre zis serten ki'n annan kouraz pou vin devan, e devwal laverite dan kler, omwen pep Seselwa e zenes Seselwa,

Mr Speaker – ki pe grandi, zot in konpran kwa bann atosite ki ti annan dan sa levennman koudeta, e avan lentrodiksyon miltiparti Sesel.

Mr Speaker, pou sitye pep dan konteks realite, pep bezwen konpran ki letan Gouvernman i vin o pouvwar par ganny elekte lo en baz demokratik atraver lavwa, e pouvwar pep, pou govern en pei.

Dan Egzekitif, bann politisyen ki form Gouvernman, zot bann *civil servant* parey nenport ki travayer. Okenn politisyen ki abiz son pozisyon, vyol Konstitisyon, kas Lalwa e pran lo li menm san pouvwar Lepep, e fer koudeta, Mr Speaker, dan konteks prensip bonn governans, rann kont e *the rule of law*, Lalwa in ganny kase par servi pozisyon ansarz, pou pran pouvwar dan zot prop lanmen e komet en lofans.

Ser e frer Seselwa, dan sa konteks *rule of law*, eski aksyon koudeta ek tou son bann atosite ti en lofans? Pour sa ki onnet zot pou dir, wi.

Granmersi sanzman ki bann viktim e Seselwa ozordi pe konpran konn zot drwa e kapab ganny posibilite pour serten degre reparasyon.

Lot demagozi Mr Speaker, ki nou'n antann sorti kot Lopoziyon, se ki dan zefor sa

Lasanble pou trouv solisyon e reparasyon - ki pa fot sa pep, me fot en parti politik ki ti pran Lalwa dan son prop lanmen pou sanz Gouvernman.

Pa ni menm atraver *referendum* pou fer en nouvo eleksyon. Ouswa demann laprouvasyon pep Seselwa - ki sa Lasanble pe demann lot kote latab, ki zot parti i bezwen zwenn ek Gouvernman, pou pey reparasyon an term konpansasyon.

Lopozisyon pe sot anler. Zot pe kriy ayoyo, e dir ki nou anvi ferm parti *the New United Seychelles*. Mr Speaker, la ankor Komisyon pa'n zanmi dir – ouswa *Leader Zafer* Gouvernman dir; ki tou bann Manm ek aktivis *US*, fodre pran zot byen ek zot lakaz, vann pou pey konpansasyon.

Nou pa pe dir, Speaker, sezi tou larzan bann Manm Lopoziyon ki dan Lasanble Nasyonal e fer pran zot propriyete. Non, Mr Speaker. Sa ki pe ganny sizere, se konsider byen e aki parti politik. Ki menm si in transformen, sa parti i la Mr Speaker.

Mr Speaker, se sa ki pe ganny sizere. I pa pe dir al fer *witch hunting*. Me donn en direksyon presi. Labitid Lopoziyon se toultan esey *distort* lenformasyon, e fer zot

siporter krwar bann fo propagann ki'n reste en labitid sorti dan parti inik.

En legzanp Mr Speaker; letan pep i ganny dir ki en group dimoun in pran pei, amann Konstitisyon pou fer annan zis en parti politik Sesel – pli tar a dir ki Sesel i dan en moman tranzisyon politik enpoze, me par en traver lavwa Lepep. *Talk to me* Mr Speaker.

Mr Speaker, la mon pou dakor ek Onorab Vidot, ler i dir ki lakord ki anmar bef nwar i anmar bef rouz. Ozordi nou pe rekolte sa ki nou'n senmen, dan diferan fason dan sa pei. A rezilta move zesyon larzan sa pep dan diferan fason.

Ti annan en letan anba ansyen Gouvernman, ki lanvi ferm parti Lopozisyon ti leka atraver plizyer aksyon Mr Speaker. Kontrerman ek sa ta keksoz ki ti ganny fer, sa menm Lopozisyon ki dan Gouvernman ozordi, pe prese sant sanson “Sesel pour tou son zanfann”.

I pa pe fors personn al egzile, ouswa anprizonnen, ouswa pou touy zot Mr Speaker. Gouvernans pa pe fors ouswa demann ek prizonnyen - si Sesel pour tou son zanfann pa en sanson. Parey zot ti bat prizonnyen, fors li pou sant, “Pa file kaptenn Mr Speaker.”

(laughter)

HON WAVEN WILLIAM

Mr Speaker, kot lemonn in arive ozordi, serten dikton pe perdi son bann relevans. Ek bokou ankor pou al dan bin listwar Mr Speaker. Akoz, ek sa laliberte e konn son drwa ozordi, pa ekspekte sa zenn ki'n ne apre miltiparti, pe aksepte ki tou bef ek son korn - Onorab Vidot atraver ou Mr Speaker, zot bezwen aksepte.

Zenes ozordi i annan swa pou swazir lekel bef ek korn ki zot pou garde. Zot annan liberte pou swazir. Se sa labote sanzman e letap nou demokrasi Mr Speaker.

Mr Speaker, mon remerisi Bondye Tou Pwisan pour touzour son proteksyon. Mon remerisi li ki mon vivan e kapab koze. Mon remerisi li pour sa pozisyon ki mon kapab vin en lavwa pour lezot, koman en Manm Lasanble. Mon remerisi li pou gid mwan ek pasyans, latolerans pou sirmont tou sa bann lenzistis e persekisyon ki mon'n sibir dilon mon parkour politik Mr Speaker.

Mon remerisi li pour dizernman, konprenezon, pridans e lasazes pou krwar ki sanzman gouvernans i posib Mr Speaker, dan nenport ki pei.

Mr Speaker se atraver bokou moman dizernman, perseverans pou konpran e analize, pasyans e bokou la tolerans pou reziste tantasyon pou abandonnen.

Mon remerci li pou akord mwan kouraz pou piblikman anons mon dezasyasyon avek parti *United Seychelles* – devan sa menm endividi ki ti diriz sa *vote*, pou sispann mwan lo Komite Santral.

Mon remerci Onorab Naddy Zialor, menm avek son abilite spesyal pou pran en risk, met lafreyer dekote pour debout akote mwan Mr Speaker.

(APPLAUSE)

HON WAVEN WILLIAM

E pou apiy divan sanzman pour en nouvo souf, anba tenm ‘Sesel pour tou son zanfán’. Menm ki serten ti krwar, ouswa ankor pe krwar nou ti annan en azanda personnel.

Mr Speaker, sa ki nou ti annan se en konviksyon ki bezwen annan sanzman gouvènanans. Pa pou Naddy Zialor, e pa pou Waven William – me pour Sesel!

Ti evidan ki en gran mazorite pep Seselwa ti'n osi ganny ase, e anvi sa sanzman Mr Speaker. Mr Speaker, eski mon pou blanm larestan lekip

US dan striktir Grand Anse, Mahe? Non.

Mon'n mars akote zot, konn zot endividuelman e konn zot tandans pansè. Menm si nou ti sey eksplike. Menm si ti annan ki ankor pe dir; aköz nou pa ti dir zot? Mon konnen e akseptè zot lensertitid, lafreyer lo zot sekirite pli tar aköz leksperyans fe lepase – ganny viktimize.

Mr Speaker, sa ki *Leader* Lopozisyon i bezwen apresye, se ki; avan koudeta ti annan plizyer parti dan Sesel. Apel li miltiparti ouswa non, me solman ti annan en regresyon dan la demokrasi, dan listwar politik Sesel letan koudeta ti arive.

Par enpoz en sistenm parti inik atraver koudeta. Ki ti ganny dekri koman en moman tranzisyon apre koudeta ziska miltiparti.

Mr Speaker, avan lans dan sa deba lo rapor, i enportan ki serten mo i ganny eksplike pou ki sa pep deor ki pe ekoute i konpran. E kwa ki nou pe refer avek letan sa Lasanble pe refer avek sa bann mo swivan;

Dan konteks kreasyon Komisyon, sete pou regard prensipalman bann labi, lenzistis e atosite koudeta le 5 Zen 1977.

Alor menm si *Leader* Lopozisyon pe enpoz mwan dan Lafors Milisya, e partisipasyon dan koudeta, parmi lezot, non ki'n nonmen. I zis en lesey pou retir realite dan son vre konteks sa deba, e nou travay lo sa bann rekomandasyon dan sa rapor.

Waven William ti en Manm Parti *SPPF* apre koudeta. Presizeman 1999. Mazorite siporter *United Seychelles* e pep Grand Anse, Mahe pa ti form parti desizyon pou fer koudeta, Mr Speaker. Waven William pa ti inisye koudeta. E i pa ti en *perpetrator* sa levennman.

Mr Speaker, dan sa deba, bann mo ki enportan nou eksplike ki pep i konpran la deor se; "*perpetrator.*" *En d'autres mots*; lekel ki'n ganny konsidere koman *perpetrator*, Mr Speaker?

I vedir ki sa dimoun ki Komisyon in idantifye koman sa endivi ki'n komet ouswa vyol drwa en lot, ki enkli en dimoun ki'n donn lord ouswa asiste materyelman pou vyol drwa en lot.

Mr Speaker, lot mo ki enportan konpran byen se; reparasyon. Sa i vedir konpansasyon fasilite ouswa konsesyon fer anver viktim ki'n sibir atosite, labi e pert materyel ki ganny en valer estimen.

Sa mo viktim Mr Speaker, i vedir; en dimoun ki'n soufer fizikman, moralman e deprive son laliberte pou swazir, aköz vyolasyon.

Sa mo vyolasyon Mr Speaker, i vedir; labi drwa imen fer pandan ouswa an relasyon ek koudeta 5 Zen 1977. E dekrir *comme suivant*;

Touye an deor Lalwa. Anprizonnen e depriv en endividi son laliberte.

Tortire,

Vyole seksyelman;

Disparisyon forse;

Kidnapping;

Eviksyon forseman;

Akizasyon enzis,

Ouswa perdi propriyete ouswa biznes.

Deprivasyon enzis,

Drwa lanplwa;

Terminasyon lanplwa dan en fason enzis.

Egzile pardfors;

Labi lofis, Mr Speaker.

Lezot aksyon e karakter similar ki koz soufrans ouswa dimal lo lekor, ouswa lefe mantal ouswa lasante lo en endividi Mr Speaker.

Manda Komisyon sete pou resevwar konplent baze lo alegasyon, vyolasyon drwa imen. Pour anmase e fayle, e analiz lenformasyon e levidans pou fer zot travay.

Mr Speaker, mon'n osi pas an revy lo rapor, e mon annan *comme suivant* pou dir; se ki Seselwa ki'n swiv travay *TRNUC* lo televizyon, Sesel e aletranze – swa koman viktim, fanmir viktim ouswa koman telespektater an deor.

Mr Speaker, sa ki mon kapab dir se ki; nasyon Seselwa ki ti napa laz konesans le 5 Zen, 1977 - ki pa ti konnen kwa ki'n pase, plizyer in soke par sa ki zot in tande pandan letan ki *TRNUC* ti pe fer son travay.

Zot pa ti ekspekte ki ti annan tou sa bann atosite ki'n koz soufrans plizyer fanmir Seselwa, ki'n perdi zot manm fanmir; ki'n sibir labi fizik; ki'n bezwen forseman kit pei.

Ki'n ganny deprive loportinite pour progrese sosyoekonomik an dan son pei natal. Lot preokipasyon dan lespri Seselwa se ki fason reparasyon pou vini, Mr Speaker.

Lekel ki merit ganny pardonnen? Lekel ki merit ganny *amnesty*? E finalman, lekel ki pou pey reparasyon bann viktim ki merit ganny konpansasyon? E eski Leta i merit pran larzan *taxpayer* pou peye par morso dan Bidze tou le-z-an, Mr Speaker? Sa se bann keston.

Mr Speaker, par lefe ki nou'n aprann ki serten propriyete pe ganny vann, mon siport demann *Leader Zafer* Gouvernman pou enpoz en *early injunction* lo lavant propriyete - ki *successor body* ava revwar dan zot travay a lavenir.

Mr Speaker, letan mon lir konteni sa rapor, e an relasyon ek sa ki mon'n temwannyen koman en Manm parti, e en Manm Komite Santral *United Seychelles.*, par serten aktivite e aksyon ki mon'n enplike ladan par direktiv - *à mon avi*, ki ti pe vyol serten drwa endividi, mon oule demann pardon tou bann dimoun dan komite Grand Anse Mahe, e Nasyon Seselwa ki mon'n kapab afekte sa letan, atraver bann desizyon. Menm an eseyan pou ed tou dimoun, mon ti ganny akize par siporter sa letan, ki mon pe get zis Lopoziyon.

(APPLAUSE)

HON WAVEL WILLIAM

Mon osi demann pardon pour tou sa bann rezidan Grand Anse, Mahe ki ti travay ek mwan lo striktir parti ansyen Gouvernman;

koman mobilizater, sekreter seksyon; koman Komite Lazenés. Komite

Madanm, e veteran ki ti travay ek mwan dan tel aktivite parey.

Ede telefonnen pou donn lenformasyon pour *security clearance* lo serten zabitan distrik, ki ti pe rod en plas travay, en lozman, en bout later.

Loportinite pour en zenn al etidye Liniversite an deor pei; ganny lasistans sosyal, *carer*, eksetera - anba prensip "Ek nou, pa ek nou", Mr Speaker.

Mr Speaker, dan lespri sa bann dimoun sa letan, sete ki sa bann keksoz i bezwen ganny fer pou protez lavantaz Gouvernman pou reste o pouvwar.

Sa lespri "ek nou pa ek nou", i fer mwan mazin bann diferan fo propagann, ki nou ti ganny donner lo bann ansyen dirizan pou fer pep pa kontan zot.

Depi Prezidan Mancham, enkli Prezidan Ramkalawan, ti ganny fer pou sali zot repitasyon e zot zimaz dan lizye voter.

Mr Speaker, ozordi mon asire ki bokou zenn e adilt, zot in rekonnèt ki sa bann mansonz e kalonmni pa'n anpes Mr Ramkalawan vin Prezidan pei.

Menm si serten ti pe prekonize ki zanmen i pou mont *State House*, e ki

SPUP/SPPF/Parti Lepep, zanmen pou perdi eleksyon zeneral dan Sesel.

Sa enn dikton i vre e relevan Mr Speaker, ki zanmen dir "zanmen" dan lavi. Akoz se Bondye ki kontrole. Zonm pa kontrol son desten.

Mr Speaker, aprezan permet mwan pas en revè lo sa ki mwan koman en sitwayen lo sa levennman 5 Zen, 1977.

Mr Speaker, sa levennman, parey sanson i dir; dat ki zanmen pou ganny oublie dan listwar nou pei. Wi Mr Speaker, dat ki pou en kous sosyete pa pou ganny oublie.

Pou bann moman douloure e soufrans, e pour serten pou bann moman, akoz propagann politik ki ti ganny donner pour zistifye rezondet fer koudeta.

Mr Speaker, ler koudeta ti arive le 5 Zen, 1977, mon ti annan zis 15an Mr Speaker. Mon ti pe lekol St Paul. E pe fer tou pou aprann e pas legzanmen *entrance* pou al Kolez.

Ek determinasyon, letan rezilta ti arive, mon ti parmi 4 etidyan ki ti sorti byen Mr Speaker, pou al Kolez e *Regina Mundi*. Alor mon pa ti enplike dan desizyon ouswa aktivite liberalizasyon parey koudeta ti ganny batize.

Liberalizasyon i senbolize par sa stati Zonm Lib. Mon rapel an bref ki ti annan lanmor, anprizonman, depar forse dan lanplwa. E serten Seselwa al egzile. Mon rapel tann koz lo lanmor Simon Desnousse - 2 koleg etidyan – e Andrew Pouponneau sa moman Mr Speaker.

Lanmor frer defen *Bishop French Chang-Him*. Konplo 412 ki enplik en nonmen Mr Gerard Hoarau – lanmor plizyer endividi Mr Speaker.

Ti annan *curfew*. En group dimoun in ranvers Gouvernman, nou ti ganny dir lo *RTS*. Son premye Minis ti ganny demande pou diriz pei. Mr Speaker, serten i kapab dir sa i form parti nou listwar e in arive.

Toultan pou annan bann ki pou demande; eski ti nesese annan sa koudeta? Akoz nou pa vreman konnen si vre sa ki ti ganny donnen koman rezondet ti fonde.

Eski pa ti annan en vol konfyans, e la demokrasi – e mank respe pour lenstitisyon e *the rule of law* Mr Speaker? Eski sanzman Gouvernman atraver koudeta, ti lavwa Lepep ouswa lanvi pouvwar dirize, e enpoze lo Lepep Seselwa par en sel dimoun, ouswa en group dimoun?

Eski ti nesese versman disan, e sa bann atosite? Akoz? Akoz, Mr Speaker? Frer e ser Seselwa, mon anvi ou reflesir avek mwan. Ou sa paran, papa ouswa manman, ou sa gran manman ouswa gran papa, ou sa frer ouswa sa ser, ou sa kouzen ouswa sa kouzin.

Sitye ou dan sa letan kot enn ou manm fanmir in sibir sa bann atosite labi, lanmor e forse kit pei. Koman en imen e en kretyen, ki mannyer ou ti pou ete Mr Speaker, letan ou tande ki enn sa bann keksoz in arive avek ou manm fanmir, ouswa avek ou fanmir?

Mr Speaker, mon rapel liv *Animal Farm* ti ganny *ban* Kolez par ekriyen Georges Orwell ki ti ganny mete Mr Speaker. Mon ti konpran pli tar akoz. Sete ki sa liv ti pe ouver lizye e lespri etidyan lo sa size politik, Mr Speaker.

Mr Speaker, akoz mon ti dan portre dan lafoul, dan lamars kot *NYS* – mon'n vwar mon ganny deprive sa posibilite pou realiz mon rev Mr Speaker, pou vin en pilot. Apre konplet formalite pou antre dan Lafors Defans, espere Mr Speaker. Espere, espere, pa zanmen ganny kriye. Mon non pa'n zanmen ganny kriye pou antre dan Lafors Defans, ki ti

neseser Mr Speaker, pou al dan Seksyon *Air Wing*.

Avek bokou dezapwentman ki mon ti al rod travay kot Stasyon Resers Grand Anse Mahe, sa letan ansarz par defen Mr Clifford Adam.

Pandan sa letan, mon ti *fall out* ek Minis, akoz i pa ti konpran ouswa anvi konpran nouvo lide pou fer pli byen. Mon ti bezwen demann transfer pou al travay ek Lakonpanyen Devlopman Zil.

Akoz mon ti bezwen elwanny mwan ek bann endividi ki ti pe anpes mwan *think outside the box* Mr Speaker. Parey en zenn normal ozordi Mr Speaker.

Mon ti retourn ek menm Minister lafen, 1988 koman *Farm Manager* Stasyon Resers Grand Anse, Mahe pou ranplas defen Mr Chang Ti Sing.

Mon ti zwenn Parti *SPPF* an 1989, apre ki mon ti ganny ankouraze par serten travayer. Ki ti annan ki'n defen ozordi – pou reprezant distrik dan *Peoples Assembly*, akoz zot ti krwar ki mon kapab fer sa travay.

Mr Speaker, mon ti fer li ek gran plezir. Menm si parfwa anbarase, akoz koman reprezantan Lepep mon ti al

National House, zis pou lev lanmen san kapab koze.

2011 mon ti ganny demande pou pa debout. Mon ti ganny dir pou pa fer kanpany kont. Si non, mon ava pe zwe avek en kouto Mr Speaker, ki koup 2 kote. Mr Speaker, mon ti vwar sa koman en menas. Me mon ti reste trankil.

2012, mon ti ganny poste koman Anbasader Lenn. La i fer mwan mazin bann ki ti opoz ouswa reziste parti o pouvwar dan *civil service* - ki edike e ki kapab vin en menas – ti ganny *envoyer* deor pou en long letid. Ouswa apwente dan misyon deor. Zot ti fer sir zot gard zot byen lwen, Mr Speaker.

Mon annan legzanp ki mon kapab nonmen. Me ou'n dir pa nonm non, Mr Speaker.

2015 atraver travay dir ansanm ek striktir ansyen rezim - dan 2enm *round* Eleksyon Prezidansyel, nou ti ranvers premye rezilta 49.5poursan - pou 52.7poursan rezilta, pou ganny Eleksyon Prezidansyel dan 2enm round Grand Anse Mahe.

2016 ek demann striktir Parti Lepep, Grand Anse, Mahe lo Komite Santral - mon ti ganny demande pou retournen pou vin kandida pour Parti Lepep, Grand Anse Mahe, pour Eleksyon Lasanble Nasyonal.

Mr Speaker, koman en Manm Komite Santral, mon ti vwar lapros Gouvernman ti bezwen sanze pou reponn a bezwen devlopman ozordi. Akoz mon fason fer e mon fason koze, mon ti kree bokou lennmi.

Mon ti zis anvi koz pour zabitan Grand Anse, Mahe akoz ti annan bokou problem an term proze - tel parey tretman desarz parmi lezot, problem sosyal. Mon ti pe ganny vwar pe say ek Lopozisyon. Dan lizye serten dirizan, mon ti en menas. Mon ti *all over the place*, Mr Speaker. Mon ti en problem pour Komite Santral, akoz mon pa ti pare pou demann pardon e dir ki mon pa pou fer ankor, Mr Speaker.

(laughter)

HON WAVEN WILLIAM

Mr Speaker, mon'n servi mon legzanp pou montre ki manner ki viktimizasyon e labi pozisyon in arive, e ti ankor pe arive apre koudeta.

Mr Speaker, mon pa renye ki anba ansyen Gouvernman naryen pa'n ganny fer. Ler nouvo Gouvernman in vini i ti dir; kot i byen nou ava anbelir, kot i mal nou ava rearanze.

Mr Speaker, atraver mon fason koze, mon pa pe vin efas listwar – me ede ekrir nouvo

sapit listwar Sesel, ki'n ganny inisye depi le 24 Oktob 2020.

Enspir sa zenn zenerasyon pou swazi pou fer sa ki byen. E travay dir pour Sesel e pour pep Seselwa. Mr Speaker, serten pou dir ki mon'n benefisye anba ansyen ladministrasyon, kot mon ete ozordi.

Mr Speaker wi, mon'n servi mon lentelizans parey nenport ki pou avanse dan lavi. Mon'n travay dir, e konn mon priyorite. Les mwan ganny gide par pridans e lasazes ki nou Kreater in met a laporte tou dimoun, Mr Speaker – atraver lemonn.

Mr Speaker, mon siport bann rekomandasyon propoze par Komisyon.

Mr Speaker, rapor i dan domenn piblik, *Leader* Zafer Gouvernman atraver Mosyon ki ti anmennen en pe letan pase. Prezantasyon Komisyoner yer, mon konpran bann rekomandasyon Mr Speaker.

Mon osi pa siport sa morso ki pe anvi depriv *perpetrator*, sans travay dan *civil service*. Sepandan mon dakor ki, bann pozisyon dan Lafors Defans ouswa Lafors Sekirite pa devret donn zot. Pou plizyer rezon, Mr Speaker.

Mon osi dakor ek bann rekomandasyon tel parey; pou

early injunction lo lavant propriyete par bann *perpetrators*. Mon dakor ki bezwen annan en lot *successor body* pou kontinyen sa travay ki merit ganny fer, pour reparasyon. Asir dokiman i ganny met dan larsiv e prezerve.

Mon osi dakor ki tou lenstitisyon gouvrenans dan sa pei in bezwen asire ki en tel levennman parey koudeta, pa ariv ankor isi Sesel.

Mr Speaker, mon osi krwar ki Leta a en serten moman pou bezwen met larzan dan Bidze, pou peyman konpansasyon.

Mon rapel mon'n deza koz kont sa Mr Speaker. E dan lespri rekonsilyasyon, demann pardon, linite nasyonal i pou en pwen ki sa striktir ki ganny met an plas pou bezwen ganny konsidere Mr Speaker.

Mr Speaker, dan sa lespri tou, i permetab, me pa tou ki benefisyab, mon demann Lasanble pou aprouv rekomandasyon sa rapor, ek bann sizesyon ki pou sorti dan deba. Ki Bondye i kontinyen diriz e gid nou pei dan sa prosesis reparasyon, rekonsilyasyon e linite nasyonal. Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon a donn laparol Onorab Naddy Zialor.

HON NADDY ZIALOR

Mersi Mr Speaker. Koleg Onorab. Ser, frer Lepep Seselwa, bonn apre midi. Mr Speaker, mon ti a kontan konmans mon deliberasyon avek en fraz - en fraz kardinal ki ansyen Vis-Chairman Komisyon *TRNUC* in envoke, Mardi le 1 Out isi dan nou Lasanble.

I ti dir; ‘Si napa laverite, pou napa pardon, san pardon pou napa rekonsilyasyon. Si napa laverite, pou napa pardon, san pardon pou napa rekonsilyasyon.’

E Mr Speaker, depi bomaten mon'n asize atantivman e mon'n ekout bann deliberasyon. E la san ki mon ofans person. E san ki, letan mon fini koze, mon ganny maltrete, mon ti a kontan nou fer en refleksyon ansanm.

Osi lontan ki sa parti ki ti o pouvwar 1977 ozordi apele *United Seychelles*, i kontinyelman glorifye e defann bann aksyon atosite ki'n arive anba direksyon France Albert Rene, Mr Speaker, pou napa pardon, pou napa rekonsilyasyon!

(APPLAUSE)

HON NADDY ZIALOR

Le 5 Zen 1977, mon manman ek mon papa pa ti menm reve pou konsevwar mwan. Mwan mon'n ne le 14 Out 1988. Parey bokou, mon osi parey -pa neserman ler nou'n grandi, letan ki nou ti pe lekòl – tou laverite listwar nou pei, in ganny dir avek nou. Nou'n grandi dan en kiltir kot nou ganny dir ki pou fer. Kot nou ganny enstri, ki pou dir.

Bomaten ler mon'n ekout serten Dirizan koze, mon realize ki pou plis ki 40an nou pep in viv lo en rikord, kot zis en bout kaset listwar ki ti pe ganny zwe. Glorifikasyon serten endividi, tout an gardan e fer sir ki zot parti i reste sa sel zistwar e sa sel laverite, Mr Speaker.

Ankor enn fwa, sa liv *civic* ledikasyon ki'n andoktrin nou popilasyon, ki'n andoktrin sakenn zenerasyon - In ankor enn fwa sey ganny lir bomaten e pou ganny lir pandan sa detrwa zour par 10 enstriker depi la ziska Vandredi, Mr Speaker.

Menm si nou pep in konn laverite, Mr Speaker, zot pli vo mye mor ek sa boul dan plas vremen ed nou pei bouz de lavan, Mr Speaker. Mon redir; si

napa pardon, napa rekonsilyasyon, Mr Speaker!

Zenerasyon ozordi in konpran ki *TRNUC* in fer nou konn en lot verson e kote nou listwar. En listwar ki ti sitan fernwar, ranpli avek lafreder, atosite, mert, disparisyon, egzile. E i kler ki viktimizasyon ti lo lapo zot *manifesto*.

Sa bout nou listwar ki in fer nou realize ki sa leritaz e aki ki Lopoziyon ti pe koz lo la, ti senpleman en glorifikasyon pour plizyer lannen. Ki ti enn ki ti kout larm e disan nou frer Seselwa.

Mr Speaker, depi 2016, 2017, 2018 e ziska ozordi, mon ankor pe demann avek Sesel, e mon ankor pe demann avek mon lekor; ki mannyer koman en zenn, apre ki mon'n ekout e vwar tou sa bann atosite, eski mon pou annan kouraz pou mwan sant laglwar e triyonf pour en group dimoun?

Ouswa sant laglwar e triyonf pour en endividi, ki apard ki swadizan in fer progre, i tir nou dan la mizer - in osi zet enn mon frer anba pon, Mr Speaker!

Ki mannyer konman en Kreyen, ouswa en dimoun ki pres kretyennte tou le Dimans, ou pou kapab mezir ou konsyans? Letan ou konnen ki sa menm zonn ki ziske la ou pe

kriy *haute voix* pour son re enkarnasyon, in donn direksyon e donn lord pour enn son prop sitwayen.

Ki swadizan i ti pe met o sant devlopman, donn lord pou fer li disparet. Donn lord pou swiv li, senm petrol kot son lakour; met dife e menas son lavi, Mr Speaker?

Aprè ki bokou nou in asize in ekoute e analize, mwan mon ti nepli annan sa kouraz. E Seselwa dan son gran mazorite ti detas zot avek sa arsitek. Ki dan son vizyon pour pei, in osi annan en vizyon pou elimin tou son bann oponan politik.

Pran en moman. Pran en moman e annou fer en refleksyon profon. Mon pa la pou dir ki tou in mal fer. Sa ki mon pe dir se senpleman annou regard o profon.

Osi lontan ki ou pa detas ou konman en zeritye sa parti ki dan son desandans - menm si dan en lot zenerasyon - lefe ki ou pe donn menm laglwar bann tel atosite, bomaten annou reflesir.

Disan defen David Chang-Him, Claude Monnaie, Gerard Hoarau, Damendra, Francis Rachel - i osi lo ou konsyans e ou lanmen.

Par lefe ki ou reste krwar ki sa bann tel aksyon barbarik ti plifere pas avan ou parti ki

defann ou frer sitwayen ki'n soufer. Ki ziske la an 2023 ou ankor pe pran sa bann tel pozisyon - ou osi ou koupab.

Mr Speaker, mon'n dir o konmansman, mon pa ti ankor ne an 1977. Me mon bezwen onnet ek mon lekor. Mon ti en fanatik le 5 Zen 1977. Parfwa mon ti menm vin personnel a sak fwa enn mon zanmi ki ti dan Lopoziyon, ti fer mwan konpran lot bout fernwar nou zistwar.

Ozordi 2023, mon remersi mon Kreater ki depi 2016 - apre ki mon'n konmans ekout serten laverite, in gid mwan pou liber mon konsyans, Mr Speaker. Pour mwan kapab konpran ki nou pei ti pe pler an silans pour plizyer deseni.

Ki nou pei pandan ki nou ti pe glorifye en rezim - disan nou frer ti pe verse konman en sakrifis pour en parti reste o pouvwar, Mr Speaker! Mon konsyans in libere.

Atraver tir 5 Zen konman en konze piblik, bokou nou enkli mon menm ti arete met nou lipye devan sa feray apele Zonm Lib.

(laughter)

HON NADDY ZIALOR

Atraver Sesyon *TRNUC*, bokou Seselwa in sorti dan sa linyorans.

E la koman en zenn, ler mon ekout en zanfan Sesel lo *SBC 3* ki pa konnen akoz zot in touy son paran. Ler bokou nou larm in verse ansanm avek en manman, ler i akonte ki mannyer zot ti planifye pou touy son zanfan.

Ziska ozordi mon leker i ankor lour, ler mon mazinen ki enn nou Seselwa in ganny brile vivan. Tousala trounen o zalantour en sel parti, e avek bi pou zot reste o pouvwar sa lepok, Mr Speaker.

Sa i sa Sesel. Sa i sa bout listwar ki'n fer sesel plere. E bann fanatik pour plizyer lannen in kontinyelman ankouraz e kontinyelman glorifye bann tel leritaz.

I annan plizyer nou ki'n detas nou avek sa parti, konsyan ki Sesel i pli gran ki en dimoun. Ouswa pli gran ki en pti group ki pouvwar i pas premye e destriksyon i lo zot liv *manual*.

Mwan mon nepli en fanatik Mr Speaker. Mon pa zeritye personn! E senpleman mon pa piti personn, mwan mon zanfan mon manman avek mon papa!

(APPLAUSE)

HON NADDY ZIALOR

Ozordi Sesel i bezwen geri. Sesel i bezwen inifye. Sesel i bezwen rekonsilye. Nou'n konn sa bout nou listwar ki ti pe opres nou pep. Sa bout ki ti petet ti pli kouraze pou nou fer konman en nasyon. Me nou bezwen aprezan transform ansanm.

Zenerasyon yer e zenerasyon ozordi, nou bezwen – nou bezwen eswiy larm Sesel. Nou bezwen pirifye sa bann disan verse, atraver donn bann fanmir sa *closure* ki zot merite e ki sesel i merite.

Mr Speaker, ansanm konman en nasyon, sa manman ki son boubou i ankor o vif, akoz lanmor son garson. Sa zanfan ki son leker i ankor blese, akoz disparisyon son papa. Sa frer ki pa'n zanmen ganny sans dir en dernyen a dye. Ansanm konman en nasyon, nou bezwen geri enn a lot.

Se pour sa rezon, atraver sa mosyon ozordi, mon *endorse* rapor *TRNUC*, avek tou son bann rekomandasyon. Sa Komisyon in akonpli sa bout ki pli esansyel dan zot manda. Aprezan nou bezwen fini sa misyon.

Ozordi mon realize, ki 7enm Lasanble i annan en latas

lour, nob e *humble* dan realizasyon lot bout sa misyon rekonsilyasyon, Mr Speaker.

I kler - mon annan 34an. Me i kler ki politik in diviz nou. Pour tro bokou letan, nou'n kre en kiltir lanmertim; en kiltir rankin; en kiltir laenn; en kiltir zalouzi; en kiltir vanzans; en kiltir kalonmni.

Fodre ki dan nou leker nou retir sa lanvi revolisyon. Retir sa dezir pou blasferm e rod fason pou detrir nou frer, zis akoz napa menm krwayans politik avek nou. Les sa proses linite dan tout lonnekte, vin sours nou rekonsilyasyon.

Pep Seselwa, mon redir parske mon senserman krwar, ki Sesel i bezwen eswi sa bann larm ki'n koule. Si vreman nou kontan Sesel, annou aret zis sant glorifikasyon. Annou aret priy pour re enkarnasyon sa menm, sa rezim - e menm personnaz ki'n entitil lespri 5 Zen, '77.

Pour reparasyon e rekonsilyasyon arive, i bezwen annan plizyer lezot letap apre laverite, ki nou konman en pep nou bezwen fer fas avek premyerman.

Premyerman en leskiz, Mr Speaker - non selman par Leta, me par tou bann ki'n planifye e glorifye 5 Zen '77, pour tou sa

bann lannen, apre glorifikasyon e sant 5 Zen 1977.

Leskiz pour bann zenerasyon ki'n vin apre, ki'n kontinyelman sant laglwar, pour sa zour tris dan listwar nou pei. Ozordi mon krwar dan en Sesel ki merit ganny geri. Dan en Sesel kot nou reve pou tir tou lanmertim Mr Speaker.

Mon pou sezi ankor enn fwa sa loportinite, pour sak fwa - pour sak fwa ki mon'n partisip dan glorifikasyon Zonm Lib. Pour sak fwa ki mon'n form parti sa zenn zenerasyon ki ti glorifye 5 Zen '77. Pour sak fwa ki mon'n les en personnaz vin mon idolatri akoz mon ti en fanatik.

Ozordi mon ankor enn fwa demann avek Sesel en leskiz.

(APPLAUSE)

HON NADDY ZIALOR

Pour sak viktim, e sak larm ki'n verse, e sak disan inosan ki'n koule, mon anv demann zot en leskiz. E la mon pou osi enplor parti ki ti o pouvwar, e ki mon ti osi form parti ladan en lepok. Ki tou sa atosite ki'n arive anba sipervizyon Parti US/Parti Lepep/Parti SPPF, leritaz, pour si vreman zot en parti ki serser pou ed nou pep, pou inifye nou ansanm; annou met - mon

enplor zot, pou zot met zot lafyerte akote.

Enble zot lekor devan sa menm pep ki zot in blese, pou demann en leskiz. Sa i ava en konmansman rekonsilyasyon, Mr Speaker.

Mr Speaker, dan sa prosesis reparasyon, mon senserman krwar ki legliz e sosyete sivil, i annan en rol aktiv pour zot zwe. I pa merit selman travay 7enm Lasanble. Zot bezwen pran en rol dirizan dan sa prosesis reparasyon.

I annan bann endividi ki bezwen *closure* spirityel pou zot kapab rekomans zot lavi. Sosyete sivil osi i bezwen zwe en rol enkliziv pou ede avek reparasyon nou nasyon.

Mr Speaker, enn bann metod reparasyon ki osi form parti dan nou konversasyon, se en sistenm konpansasyon. E la mon'n konstate ki in annan divers lopinyon lo sa size. Kot i annan ki'n fer resorti ki fodre i annan en *Trust Fund*. Serten in konklir ki se Leta ki merit pey tou konpasyon.

De lot kote, i osi annan en group popilasyon ki senserman krwar ki par lefe ki Parti Lepep ki ti o pouvwar, zeritye *SPUP* o kour sa bann lannen ki zot ti pe responsab pei; e in ganny bann plizyer aki; tel konman bout later, biznes avek bann asosye,

sa parti i merit pe egalman pey serten domaz e konpansasyon an siny reparasyon anver bann viktim e Sesel. Sa i ava en lot letap ver rekonsilyasyon, Mr Speaker.

Mon siport tou rekomandasyon Komisyon, pour ki bann dimoun ki'n ganny idantifye konman bann *perpetrators*, ki refize aksepte zot partisipasyon - malgre tou levidans ki annan kont zot, en lenvestigasyon formel i merit ganny fer. E la nou a vwar vre zistis pour sa bann viktim.

En *succession body* in ganny koz lo la bokou depi yer, en laspe primordyal pou nou fer sa mekanizm rekonsilyasyon ganny realize, Mr Speaker.

Pou konklir, Lepep Seselwa, Sesel, ou ki aze, ou ki en zenn - apre ki ou'n swiv *TRNUC* - Koudeta le 5 Zen '77 kot ou frer in disparet; kot ou vwazen in ganny viktimize akoz son kouler politik.

Apre ki ou'n vwar sa laverite kot en manman in plere pour 43an akoz i pa konnen kote son zanfan i ete.

Apre ki ou'n vwar kot ti annan en mantalite, kot ou ti ganny demande pou *spy* lo ou zanmi e raport avek parti. Apre pli tar ou ganny demande pour zet sa menm zanmi anba pon.

Sa sistenm ki ti rod tou fason pou denigre ou e fer ou kit ou prop pei, akoz ou pa ti siport zot, fodre zanmen e zanmen versman disan i ariv ankor dan nou pei, Mr Speaker!

Pep Seselwa, mon lans en lapel profon avek ou. Moman in arive pou nou geri nou nasyon. Pou nou zwenn ansanm, diskite, agree, dezagree. Me Sesel i bezwen rekonsilye.

Annou met sesel premye. Konman en manm 7enm Lasanble, i mon rev e rev mazorite Seselwa pou vwar en Sesel inifye. Fodre zanmen e zanmen nou retourn dan sa sapit nou listwar.

Fodre ki nou regard Sesel ver lavenir. E nou atrap lanmen kanmarad, menm si i annan diferans lopinyon pou nou viv dan linite, Mr Speaker. Avek sa, mon ankor enn fwa dir ki mon pe donn mon sipor pou sa bann rekomandasyon. E mon swete ki tou lezot deliberasyon i pas byen. Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Nou pou termin deba la pour ozordi. E Onorab Aglae i a remarke ki i premye entervenans demen, pou en Manm Lopozisyon. So, Mon a remersye zot pour zot

partisipasyon ozordi e pour bann entervansyon. Lasanble a *adjourn* e nou a rebran travay demen bomaten 9er. *Adjourn*.

(ADJOURNMENT)

